

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
UGDYMO MOKSLŲ IR SOCIALINĖS GEROVĖS FAKULTETAS
MUZIKOS PEDAGOGIKOS KATEDRA

VYTAUTĖ SAKALAUSKAITĖ

Muzikos nuolatinių studijų programos IV kurso studentė

**VAIKŲ MENINIO UGDYMO M. MONTESSORI
DARŽELYJE YPATUMAI**

BAKALAURO DARBAS

Darbo vadovė
lekt. Jūratė Deveikytė

Šiauliai, 2017

BAIGIAMOJO DARBO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

Patvirtinu, kad mano _____
(vardas pavardė)

bakalauro darbas tema _____
(bakalauro darbo pavadinimas)

yra originalus autorinis darbas, mano pačios atliktas savarankiškai. Darbas nebuvo pateiktas ar naudotas jokioje kitoje mokymo įstaigoje. Darbe nėra plagijavimo, sukčiavimo ar kitų mokslo etikos pažeidimų.

(vardas, pavardė)

(parašas)

Sakalauskaitė V. Vaikų meninio ugdymo M. Montessori darželyje ypatumai: muzikos bakalauro darbas / vadovė lekt. J. Deveikytė; Šiaulių universitetas, Ugdymo mokslų ir socialinės gerovės fakultetas, Muzikos pedagogikos katedra. – Šiauliai, 2017. – 62 psl.

SANTRAUKA

Darbe pateikiama ikimokyklinio meninio ugdymo samprata, aptariama meninio ugdymo svarba kitų veiklų kontekste, analizuojama M. Montessori pedagoginė sistema meninių veiklų organizavimo Montessori darželiuose aspektu. Baigiamojo darbo tikslas – ištirti ikimokyklinio amžiaus vaikų meninio ugdymo galimybes, taikant M. Montessori pedagoginę sistemą. Darbo tikslui pasiekti buvo išsikelti uždaviniai: apžvelgti Montessori pedagoginės sistemos prielaidas ir pagrindinius principus; aptarti Montessori sistemoje taikomų metodų ir priemonių svarbą vaiko psichofiziologinei raidai; išanalizuoti meninio ugdymo bei konkrečių meninių veiklų reikšmę ugdant vaikus pagal Montessori sistemą; atlikti empirinį tyrimą, kuriuo siekiama išsiaiškinti pedagogų ir tėvų požiūrį į vaikų meninio ugdymo galimybes Montessori darželyje. Tyrimo objektas – vaikų meninis ugdymas Montessori darželyje. Bakalauro darbe buvo naudojami tyrimo metodai: ikimokyklinį ugdymą reglamentuojančių dokumentų apžvalga, pedagoginės, psichologinės, mokslinės, metodinės literatūros šaltinių analizė, anketinė apklausa, statistinių duomenų analizė. Tyrimas vyko 2017 metų kovo mėnesį. Tyrime dalyvavo 61 respondentai: 34 pedagogai dirbantys M. Montessori darželiuose ir 27 tėveliai, leidžiantys savo vaikus į šiuos darželius.

Išanalizavus švietimo dokumentus, pedagoginę ir psichologinę literatūrą bei atlikus tyrimą gautos šios išvados: M. Montessori sistema grindžiama laivės ir drausmės, lygiateisiškumo, nesikišimo į vaiko veiklą, aplinkos saugojimo ir tausojimo, mokyklos ir šeimos vieningumo, klaidų kontrolės principais. Sistemos tikslas – išugdyti laisvą, savarankišką žmogų, suvokiantį mokymosi reikšmę, gebantį integruotis į visuomenę ir ją tobulinti, pasirengusį nuolatos mokytis, ugdyti savo gebėjimus. Meninio ugdymo tikslas – padėti individui natūraliai plėtotis ir parengti jį gyventi tam tikroje aplinkoje, palengvinančioje natūralų psichologinį vaiko augimą. Montessori pedagogika šiandien yra besikeičianti, tobulėjanti. Montessori darželiuose meninio ugdymo samprata kinta, meninės veiklos praturtinamos į šiuolaikinius vaikus orientuotais metodais ir priemonėmis. Meniniam ugdymui Montessori darželiuose skiriama žymiai daugiau dėmesio, negu aprašoma pačioje Montessori pedagogikos koncepcijoje – vykdomos visos meninės veiklos kryptys (vaizduojamieji menai, muzika, choreografija/ ritminė gimnastika, vaidyba). Todėl galima teigti, kad vaikų meninei raiškai Montessori darželiuose yra sudarytos tinkamos sąlygos.

Sakalauskaitė V. Specificities of Children's Art Education in M. Montessori Kindergartens: music bachelor's final paper/ Academic Advisor: lect. J. Deveikytė; Šiauliai University, Faculty of Education and Social Welfare, Department of Music Education. – Šiauliai, 2017. – 62 pages.

SUMMARY

The final paper presents the concept of preschool arts education, discusses the importance of arts education in terms of other activities and analyzes the M. Montessori education theory in terms of planning artistic/educational activities in Montessori kindergartens. The goal of the study is to analyze the possibilities of arts education available for preschoolers by employing the M. Montessori education theory. The following objectives were formulated in order to achieve the set goal: to review the key premises and principles of the Montessori education; to discuss the importance of the Montessori methods and tools for the mental and physical development of children; to analyze the significance of arts education and specific artistic activities when teaching children by employing the Montessori education theory; to carry out an empirical research intended to determine the attitude of teachers and parents towards the possibilities of arts education for their children in a Montessori kindergarten. The object of the research is the arts education of children in a Montessori kindergarten. The following research methods were employed: review of the legal norms regulating preschool education, analysis of educational, psychological, scientific and methodical literature, a questionnaire-based survey and analysis of statistical data. The research was carried out in March 2017. The total of 61 respondents participated in the research: 34 teachers working in M. Montessori kindergartens and 27 parents whose children attended M. Montessori kindergartens.

The following conclusion was drawn having analyzed the legal norms regulating education, psychological and educational literature and having carried out the research: the M. Montessori education theory is based on the principles of freedom and order, equal rights, refraining from instructing children in their activities, protection and preservation of the environment, unity of the school and family and control of mistakes. The goal of this education system is to educate a free minded and independent individual who comprehends the significance of learning, is able to integrate into the society and improve it and is ready to continuously learn and develop his/her skills. The goal of arts education is to help an individual to develop naturally and to prepare him/her for living in a certain environment that assists with the natural mental development of children. The Montessori education is constantly changing and improving. The concept of arts education is also undergoing changes in Montessori kindergartens as modern methods and means are introduced to artistic activities. Even though the Montessori education theory dedicates little attention to arts education, in reality, this field is very well developed in Montessori kindergartens by offering all kinds of artistic activities (e.g., visual arts, music, dancing/ rhythmic gymnastics, acting). It can be said that Montessori kindergartens have suitable conditions for children to express their artistic inclinations.

TURINYS

ĮVADAS.....	6
1. MONTESSORI PEDAGOGINĖS SISTEMOS TEORINIAI PAGRINDAI.....	9
1.1. M. Montessori biografija, pedagoginė veikla.....	9
1.2. M. Montessori pedagoginės idėjos filosofija ir sklaida.....	11
1.3. Montessori ugdymo metodai ir didaktinės priemonės.....	16
2. VAIKŲ MENINIO UGDYMO PAGRĮSTO M. MONTESSORI PEDAGOGINĖMIS IDĖJOMIS BRUOŽAI.....	20
2.1. Meninio ugdymo reikšmė vaiko psichofiziologiniam vystymuisi ikimokykliniame amžiuje.....	20
2.1.1. Ikimokyklinio amžiaus ypatumai.....	20
2.1.2. Meninio ugdymo įtaka vaiko psichofiziologinės raidos procesui	22
2.2. Meninės veiklos ir jų vieta M. Montessori ikimokykliniame ugdyme.....	23
2.2.1. Muzikinis ugdymas	24
2.2.2. Vaidyba	27
2.2.3. Šokis, judesys	28
2.2.4. Vaizduojamieji menai	29
3. IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ MENINIO UGDYMO, TAIKANT M. MONTESSORI PEDAGOGINĘ SISTEMĄ, GALIMYBIŲ TYRIMAS.....	32
3.1. Tyrimo organizavimas, metodika ir imtis.....	33
3.2. Tyrimo duomenų rezultatai, jų analizė.....	35
IŠVADOS.....	56
LITERATŪROS SĄRAŠAS	58
PRIEDAI	63

IVADAS

Darbo temos aktualumas. Žmogus – individas, besikeičiantis visą gyvenimą. Jau nuo pat vaisiaus užsimezgimo motinos iščiose vyksta ugdymo procesas, kada mama kalbasi su dar negimusiu kūdikėliu, skaito jam pasakas, niūniuoja lopšines. Nuo pirmų buvimo kartu akimirų, tarp vaiko ir motinos atsiranda stiprus ryšys, kuris skatina ir atveria galimybes vaikui pažinti pasaulį. Bendravimas su vaiku vos jam gimus yra labai svarbus. Kiekviena veido išraiška, ištarti žodžiai, akių kontaktas skatina mažylį atsakyti tuo pačiu (Simone Cave ir Caroline Fertleman, 2011). Pasak K. Ušinskio, žmogaus charakteris formuojasi jau pirmaisiais gyvenimo metais, ir tai ko jis išmoksta per šį laikotarpį, tampa antrąja žmogaus prigimtimi. Pedagogas skatina tėvus ir auklėtojus branginti vaikystę, suprasti vaikų poreikius, žinoti psichinio vystymosi ypatumus, nes tai lemia tolesnį žmogaus gyvenimą (Pocienė, 2010). Ikimokykliniame amžiuje vaikai įgyja pamatinius, reikalingiausius jų būčiai gebėjimus. Todėl labai svarbu, kad aplinka, mokymo metodai, jų priemonės, taikomi ikimokyklinio amžiaus ugdyme, būtų tinkami. Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerijos dokumentuose pateikiami mokslininkų Sigitos Balčiūnienės, Eglės Gandos Bogdanienės, Jolitos Gedvilienės, Ritos Motiejūnienės, Violetos Puodžiukienės, Ritos Špokienės rekomenduojami šiuolaikiniai ugdymo metodai, kurie skirti dabartiniam „interneto amžiaus“ vaikų ugdymui bei atitinka jų poreikius (Monkevičienė, 2015).

Bendrajame ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdyme svarbią vietą užima ir meninis ugdymas. Pasak V. Matonio (2000), meninė veikla labiausiai atitinka vaikų amžiaus ypatumus, leidžia vaikams atsidurti savo tikrojoje dvasinio gyvenimo terpėje. Darželių vadovai, pedagogai, siekdami, kad jų darželis būtų unikalus, savitas ir išskirtinis, remiasi ne tik tradiciniais ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo metodais ir ikimokyklinio ugdymo metodinėmis rekomendacijomis (2015), bet taip pat savo nuožiūra taiko įvairius meninės veiklos metodus, sukurtus užsienio mokslininkų. Pasak J. S. Pocienės (2010), ikimokyklinis žmogaus ugdymas visuomenę domina jau nuo seniausių laikų, tačiau šios nuostatos bei idėjos yra „išsibarsčiusios“ ir nesusistemintos, dažnai sunkiai prieinamos skaitytojui. Lietuvos pedagogai nėra parengę vienos konkrečios visiems darželiams privalomos ikimokyklinio ugdymo programos. Dažnas darželio pedagogas pasirenka jam labiausiai priimtinius ugdymo būdus ir metodus, todėl vieningos ikimokyklinio ugdymo sistemos ir nėra. Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija siūlo šiuolaikinio ikimokyklinio ugdymo metodines rekomendacijas, kurių tikslas – supažindinti pedagogus ir tėvelius su šiuolaikinių vaikų psichofiziologine charakteristika bei mokymo metodais ir priemonėmis (Monkevičienė, 2015). Tėvai, ieškantys ikimokyklinio ugdymo terpės, kurios centre vaikas, o mokymo metodai ir aplinka būtų šiuolaikiška, gali rinktis ir iš siūlomų netradicinio ugdymo darželių. Šiandien Lietuvoje populiariausi ir labiausiai prieinami yra netradicinio ugdymo darželiai, dirbantys pagal Montessori ugdymo sistemą bei metodus (Monkevičius, 2004). Tačiau renkantis darželius, kuriuose taikoma užsienio pedagogų

sukurti netradicinę ugdymo sistema, reikėtų pagalvoti, ar užsieniečių sukurti metodai tinka Lietuvos vaikams? Ar tokiam darželyje yra sudarytos visos palankios sąlygos mūsų šalies vaikų prigimtiniam gebėjimams atsiskleisti? Ar vaikas gali laisvai reikšti savo meninius gebėjimus, mokymasis darželyje, kurio pedagoginė sistema yra sukurta remiantis kitos šalies vaikų ypatybėmis? Ar tėvai domisi ir žino, kaip darželyje yra auklėjamas, ugdomas jų vaikas, kokie taikomi metodai ir ar užtenka ugdant vaiko gebėjimus vien tik darželyje esančios meninės veiklos? Norint išsiaiškinti vaiko meninio ugdymo galimybes, tėvų ir auklėtojų požiūrį į netradicinį ugdymą pagal Montessori pedagogines idėjas, yra galimybė atlikti tyrimą Lietuvoje egzistuojančiose M. Montessori švietimo įstaigose: Vilniaus "M. Montessori metodo centras", Kauno M. Montessori pradinė mokykla – darželis "Žiburėlis", Kauno M. Montessori darželis, Kauno D. Tilindienės privatus M. Montessori darželis ir Klaipėdos M. Montessori pradinė mokykla – darželis "Pabiručiai", Kretingos lopšelis – darželis „Eglutė“, Kuršėnų Montessori grupė „Nykštukas“.

Ikimokyklinio amžiaus meninio ugdymo svarbą akcentuoja ir Lietuvos mokslininkai. Ikimokyklinį meninį ugdymą nagrinėjo N. Bražienė (2009), J. Kievišas, R. Gaučaitė (2000), Jurgilevičienė, G. Pažerienė (2009), E. Velička (1993), P. Coughlin, A. Hansen (2000). Ikimokyklinio amžiaus vaikų psichofiziologines savybes analizavo R. Žukauskienė (2012), K. Hille, P. Evanschitzky, A. Bauer (2015). Montessori asmenybę ir filosofines idėjas aprašė J. S. Pocienė (2010), S. Jareckaitė, S. Jankuvienė (2010), V. Gasparkaitė (2000), J. Ramanauskienė (2014), B. Musneckienė (2000), A. Monkevičius (2004). Montessori didaktinių priemonių sistemą apibūdino D. Bukantaitė (2000), M. Montessori (1992), C. Hogeman, I. Borner (2004). Meninių veiklų svarbą ikimokykliniame ugdyme tyrinėjo K. Stankevičienė (2002), D. Einon (2000), Bardžiukienė (1994), A. Žarienė (1994), L. Vitkutė (1994) ir kt., tačiau duomenų apie šiame bakalauro darbe tiriamą problemą – vaikų meninio ugdymo ypatumus Montessori darželyje – nepakanka. Taip pat nėra atliktų metodinių tyrimų, atskleidžiančių vaikų meninio ugdymo galimybes Montessori darželyje. Todėl šį faktą galima traktuoti kaip aktualią pedagoginę problemą.

Tyrimo problema. Lietuvos mokslininkai nėra sukūrę vieningos ikimokyklinės bendrosios ugdymo sistemos, pritaikytos Lietuvos ikimokyklinio ugdymo įstaigoms. Pedagogai gali rinktis pagal kokią programą nori dirbti darželiuose arba kokius metodus bei priemones taikyti ugdymo procese. Tėvai taip pat gali rinktis į kokio tipo darželius savo atžalas leisti. Iškyla klausimas: ar meniniam ugdymui yra skiriama pakankamai dėmesio ugdant pagal M. Montessori sistemą darželyje? Kada vaikams tinkamesnės sąlygos ugdyti savo meninius gebėjimus – ar nurodant tikslus veiksmus, ar leidžiant laisvai rinktis veiklą? Ar vaiko gebėjimai ir veiklos rezultatai yra svarbiau už vaiko emocijas, patiriamas meninės raiškos metu? Ar vaikams, augantiems Lietuvoje, tinka M. Montessori sistemoje esantys metodai? Ar tėvams reikia papildomai rūpintis vaiko

ugdymu namuose, jei jis mokosi netradiciniame darželyje? Kaip vaikas adaptuosis pereidamas iš netradicinius metodus taikančio darželio į pradinę mokyklą?

Tyrimo objektas – vaikų meninis ugdymas Montessori darželyje.

Hipotetinė prielaida. Tikėtina, kad išanalizavus teorinę medžiagą bus galima konkrečiai apibūdinti ikimokyklinio amžiaus vaikų meninio ugdymo pagal M. Montessori pedagogiką galimybes. Atlikus tyrimą bus galima atskleisti vaiko meninės raiškos galimybes Montessori metodus taikančiuose darželiuose, įvardinti priemones ir metodus, kuriuos pedagogai naudoja meninės veiklos metu, atskleisti pedagogų ir tėvų požiūrį į vaiko meninio ugdymo galimybes M. Montessori metodus taikančiuose darželiuose.

Tyrimo tikslas – ištirti ikimokyklinio amžiaus vaikų meninio ugdymo galimybes, taikant M. Montessori pedagoginę sistemą.

Tyrimo uždaviniai:

1. Apžvelgti Montessori pedagoginės sistemos prielaidas ir pagrindinius principus.
2. Aptarti Montessori sistemoje taikomų metodų ir priemonių svarbą vaiko psichofiziologinei raidai.
3. Išanalizuoti meninio ugdymo bei konkrečių meninių veiklų reikšmę ugdant vaikus pagal Montessori sistemą.
4. Atlikti empirinį tyrimą, kuriuo siekiama išsiaiškinti pedagogų ir tėvų požiūrį į vaikų meninio ugdymo galimybes Montessori darželyje.

Tyrimo metodai: ikimokyklinį ugdymą reglamentuojančių dokumentų apžvalga, pedagoginės, psichologinės, mokslinės, metodinės literatūros šaltinių analizė, anketinė apklausa, statistinių duomenų analizė.

Darbo imtis ir bazė: anketinės apklausos metodu buvo apklausti M. Montessori darželius lankančių vaikų tėvai ir darželiuose dirbantys pedagogai. Tyrime dalyvavo 61 respondentas (34 pedagogai ir 27 tėvai). Tyrimas buvo atliekamas Kauno, Klaipėdos, Kretingos, Mažeikių ir Kuršėnų miestų Montessori sistemą ir metodus taikančiuose darželiuose.

Darbo struktūra: darbą sudaro įvadas, teorinė darbo dalis (1 ir 2 skyriai), empirinis tyrimas (3 skyrius), išvados, literatūros sąrašas, du priedai. Darbe pateikta dvylika lentelių ir penki paveikslai.

1. MONTESSORI PEDAGOGINĖS SISTEMOS TEORINIAI PAGRINDAI

1.1. M. Montessori biografija, pedagoginė veikla

Visuomenės kaitos socialinių-educacinių dimensių suvokimas šiandien tampa reikšmingu veiksmu tiek pedagogams, tiek ir tėvams. Švietimo programos jiems padeda orientuotis į besikeičiančios visuomenės pažangą, vaikų ugdymo modelių įvairovę, kurie atliepia ne tik vaikų poreikius, bet ir išryškina bendruosius modernėjančios visuomeninės sociokultūrinius procesus. Šiandieninis ikimokyklinio ugdymo tobulinimas yra grindžiamas naujaisiais vaiko, vaikystės ir šeimos sociokultūriniais vertinimais (Juodaitytė, 2007). Lietuvos ikimokyklinėse įstaigose yra taikomi užsienio mokslininkų sukurti metodai arba sistemos, kurių dėmesio centre – vaikas. Viena iš žinomesnių ikimokyklinio amžiaus ugdymo sistemų – M. Montessori pedagoginė sistema.

M. Montessori (1870–1952) – italų mokslininkė, pedagogė, humanistė, gydytoja, ikimokyklinio ugdymo sistemos kūrėja, visuomeninio gyvenimo reformatorė, istorinė asmenybė pedagogikos srityje (Jareckaitė, Jankuvienė, 2010). Dažnai ji prilyginama K. Kolumbui, I. Niutonui, M. Kopernikui ir kitiems žymiems mokslininkams, atradėjams (Gasparkaitė, 2000). Marijai Montessori pedagogės profesija atrodė atstumianti, ją piktino vaikų kankinimas, vertimas juos mokyti „kalimo“ būdu, todėl ji siekė didesnių galimybių dirbti įdomų ir visuomenei reikšmingą darbą – tyrinėti, kurti. Marija buvo gabi tiksliesiems mokslams, tačiau realinių mokslų buvo įmanoma mokytis tik berniukų gimnazijoje, į kurią ji didelėmis pastangomis ir atkaklumu pateko. Gimnaziją baigė aukščiausiais įvertinimais. Vėliau norėjo studijuoti architektūrą, tačiau taip ir neteko to padaryti.

Pakelyje į Romos universitetą ji sutiko moterį, laikančią rankose kūdikį ir prašančią išmaldos. Mariją labai sujaudino vaizdas, kurį pamatė. Šis atsitiktinis įvykis sustiprino ir išryškino jos norą padėti žmonėms. Ji suprato, kad geriausiai ji jausis būdama gydytoja. Tuo metu gydytojo profesija buvo prieinama tik vyrams, todėl Marijai vėl teko įveikti daug kliūčių, kad įstotų į norimas studijas Romos universitete. Galiausiai už mokslinius darbus studijų metu jai buvo suteiktas medicinos daktarės laipsnis, ji tapo pirmąja moterimi gydytoja Italijoje (Pocienė, 2010). Taip pat po studijų Montessori buvo pasiūlyta atstovauti Italijos Tarptautiniame moterų teisių kongrese. 1897 m. ji savo noru prisidėjo prie mokslinių tyrimų programos Romos universiteto psichiatrijos klinikoje. Lankydamosi prieglaudose ne kartą pabrėžė, kad skurdi ir pilka aplinka nelavina likimo nuskriaustų vaikų. „Dažnai problemos būdavo ne medicininės, o pedagoginės“, – M. Montessori viešino skaudžias socialines piktžaiždes. Mokslininkė domėjosi prancūzų gydytojų, tokių kaip Itardas, Seguinai, darbais, analizavo jų sutrikusios psichikos vaikų gydymo metodus, kuriuos pati vėliau plėtė ir naudojo. 1909 m. Montessori tapo protinę negalią turinčių vaikų auklėjimo lygos nare, kovojo už šių vaikų teises, skatino steigti specialiąsias mokyklas, rašė straipsnius, skaitė paskaitas

(Hagemann, Borner, 2000). Moteris ieškojo būdų, kaip ugdyti sutrikusio intelekto vaikus, tačiau galvoje brendo dar didesnės švietimo sistemos reformos (Ramanauskienė, 2014). Stebėdama neįgalius vaikus, suprato, kad jiems reikalinga ne tik medicininė pagalba, bet ir gebėjimų ugdymas. Montessori teigė, kad negalima atskirti vaikų su protine negalia nuo sveikų vaikų, visi turi lygias teises būti lavinami ir ugdomi (Pocienė, 2010). Dirbdama su sutrikusios psichikos vaikais, pradėjo domėtis ir normalių vaikų ugdymu. Matydama žmogaus ugdymą kaip natūralų, nepriverstinį reiškinį, sukūrė savo pedagoginę sistemą, kurios centre yra „vaikas – žmogus“ (Jareckaitė, Jankuvienė, 2010).

Besivystant Italijos pramonei, daugumai žmonių atsirado galimybė dirbti. Šeimoje jau galėdavo dirbti ne tik vienas iš tėvų, bet abu tėvai. Abiejų tėvų darbo metu vis daugiau mažamečių buvo paliekami ištisą dieną vieni be priežiūros, todėl Romos nekilnojamojo turto instituto direktorius E. Talamas pasiūlė Marijai Montessori organizuoti vaikų mokyklas namie. Iš didelių šeimų Montessori turėjo surinkti 3–7 metų amžiaus vaikus ir organizuoti jų veiklą. Dirbdama tokį darbą, tyrinėjo vaiko natūralios prigimties ypatumus, besiskleidžiančius ugdymo procese. Tai Marijai davė neįtikėtinai pozityvius praktinius rezultatus. Vaikų veiklos organizavimas namuose atvėrė galimybę Montessori padaryti tikrus atradimus pedagogikos srityje (Pocienė, 2010). 1907 m. Marija įkūrė vaikų namus probleminiams auklėtiniams ir jiems pritaikė novatoriškus mokymo metodus (Ramanauskienė, 2014). Įkurdama vaikų namus Montessori siekė, kad gatvėse gyvenę vaikai išmokytų kovoti su smurtu, ugdytų intelektualinius ir socialinius įgūdžius (Williams, Nancy, Keith, Rebecca, 2000). Iš pradžių dirbo su įvairaus amžiaus grupėmis – nuo 2 iki 6 metų, iš viso su 60 vaikų. Su šiais vaikais Montessori dalyvavo projekte, kuriame turėjo ugdyti probleminių vaikų gebėjimus bei kontroliuoti netinkamą jų elgesį naudojantis tik savo sugalvotomis priemonėmis. Neįtikėtina, bet beviltiškais laikyti vaikai, jau sulaukę 5 metų, imdavo skaityti ir rašyti. Tokio rezultato sulaukė vos per metus laiko. Pirmasis toks projektas buvo pavadintas „Casa Dei Bambini“ (Izabela, 2016), o jau po metų Romoje veikė keturios tokio pobūdžio įstaigos.

1909 m. Romoje buvo surengti pirmieji tarptautiniai Montessori pedagoginės sistemos kursai, o tais pačiais metais Marija išleido knygą „Il Metodo della pedagogia Scientifica“, kuri buvo išversta daugelį pasaulio kalbų. Tarptautinius kursus Montessori rengė ir vėlesniais metais, o pedagogų susidomėjimas šia sistema tapo visuotinis (Pocienė, 2010). Apie 1940 metus pedagogė intensyviai pasisakė už taikos mokyklų steigimą ir sukūrė pasaulio mokslinio pažinimo metodą, pagal kurį vaikams suteikiama žinių apie visą pasaulį, aiškinama gamtos ir žmogaus sąveika (Hagemann, Borner, 2000). Vėliau dėl Antrojo pasaulinio karo neramumų garsi metodininkė buvo priversta palikti Italiją, kurį laiką gyveno Ispanijoje, vėliau – Olandijoje (Ramanauskienė, 2014). Iš Olandijos išvyko į Aziją, kur buvo perkeltas Montessori sąjūdžio centras. Į Europą italų mokslininkė grįžo tik pasibaigus Antrajam pasauliniam karui (1946m.), tuo pat metu ji jau

organizavo tarptautinius kursus pedagogams Londone. Paskutiniais savo gyvenimo metais ji vadovavo UNESCO pedagogikos institutui Hamburge. Mokslininkė mirė 1952 m. Gegužės 6 d. Olandijoje, Nordveiko mieste prie jūros, palaidota katalikų kapinėse (Pocienė, 2010).

1.2. M. Montessori pedagoginės idėjos filosofija ir sklaida

Mokslininkas, tyrinėjęs pedagogikos sritį ir sukūręs savo pedagoginę sistemą, yra savaip individualus. Kiekviena idėja yra savita ir originali, tai būtų galima prilyginti meno kūrinii – kiekvienas žiūrėdamas į paveikslą, ar skaitydamas literatūrinį kūrinį įsivaizduojame skirtingus vaizdinius, situaciją matome skirtingai. Tatjana Timinskaja (2005) M. Montessori pedagoginę sistemą įvardija kaip geriausią sistemą per visą pasaulio pedagogikos raidą, teigdama, kad šiai sistemai nėra lygių. Technologiškai apgalvotas, tikslingas, ugdantis daugybę vaiko gebėjimų ir asmeninių poreikių – tokiais žodžiais straipsnio autorė apibūdino Montessori metodą (Timinskaja, 2005). Pati mokslininkė teigia, kad galbūt ne visada sistemai pavyksta išspręsti visų su mažais vaikais susijusių ugdymo problemų. Galbūt kai kurie iš siūlomų M. Montessori pedagoginių sprendimų yra iš dalies arba visiškai klaidingi. Tačiau sistema ir neturi būti tobula, siekiant nuopelnų reikia tyrinėti ir eksperimentuoti (Montessori, 1912). Montessori kurdama savo pedagogiką rėmėsi I. Kanto mintimi: „tobulas menas grįžta į gamtą“. Pedagogė teigė, kad vidinių vaiko poreikių atspėti negalima, juos galima pastebėti tik tada, kai vaikui leidžiama natūraliai ir laisvai reikštis (Pocienė, 2010, p. 292). Montessori filosofijos tikslas – išugdyti laisvą, savarankišką žmogų, suvokiantį mokymosi reikšmę, gebantį rinktis prasmingus gyvenimo ir veiklos tikslus, pajėgų integruotis į visuomenę ir ją tobulinti, pasirengusių nuolatos mokytis, ugdyti savo gebėjimus (Monkevičius, 2004), bei tobulinti save ir aplinką pakeliui į visuotinai darnią bendruomenę, kurios pagrindinis dėsnis yra Meilė (Jankauskienė, 2000). „Montessori sistemos pagrindas – ideali demokratija, kai žmonės aukščiausią lygį pasiekia tada, kai asmenybei atsiskleisti turi kuo didžiausią laisvę, nepažeidžiančią kitų žmonių teisių“ (Fisher, 1992, p. 63). Savo pedagogine kūryba ir veikla Montessori stengėsi išlaisvinti vaiko prigimtį, išvaduoti ją iš slopinančių visuomenės gyvenimo spąstų. Mokslininkė aštriai kritikavo atgyvenusius scholastinius ugdymo metodus, vaikų veiklos reglamentavimą ikimokyklinėse įstaigose, palaikė neprievartinio ugdymo idėją, reikalavo gerbti auklėtinio asmenybę. Pedagogė kūrė tokią sistemą, kuri apsaugotų vaiką ir užtikrintų jo optimalią prigimties sklaidą (Pocienė, 2010). Pagrindinis Montessori sistemos principas „Ne mokyti reikia, bet padėti mokytis“ (Skorupskienė, 1997, p. 21).

Kaip ir bet kuri kita, Montessori pedagoginė sistema yra sukurta remiantis tam tikrais principais. L. Sajienė (1997) savo straipsnyje apie M. Montessori pedagogikos esmę išskiria šešis principus: laivės ir drausmės, lygiateisiškumo, nesikišimo į vaiko veiklą, aplinkos saugojimo ir tausojimo, mokyklos ir šeimos vieningumo, klaidų kontrolės. Lyginant šiuos Montessori principus

su Lietuvos švietimo sistemos principais jų esmė sutampa. Pocienė (2010) išskiria septynis konkrečiau apibūdintus Montessori ugdymo sistemos principus:

- pagarbos vaikui – ragina į vaiką žvelgti kaip į unikalią vertybę, implikuojančią individualius žmogiškuosius pradus;
- įsisąmonintos drausmės ir laisvės – reiškia, kad vaikai gali laisvai pagal savo poreikius rinktis veiklą, partnerius, didaktines priemones, žaislus, gali laisvai judėti ir veikti. Montessori apgailestavo, kad laisvės sąvoką mokytojai supranta iškreiptai, vaikai „kaip adatėle perversi drugeliai“. Laivė, pasak jos, ne tik išvaduoti fizinį kūną iš vergiškumo, bet ir dvasią. Pedagogė teigė, kad laisvoje aplinkoje vaiko asmenybė atranda savo vertę (Tijūnienė, 1997);
- lygiateisiškumo principas – suaugusieji ir vaikai yra visiškai lygiateisiai piliečiai;
- vaiko savarankiškumo – visos priemonės ir aplinka pedagoginėje veikloje turi padėti vaikui tapti savarankišku;
- nesikišimo į vaikų veiklą – suaugusysis neturi nurodinėti ir kištis į vaikų veiklą, vaikui panorėjus auklėtojas gali tik padėti jam atlikti norimą veiklą;
- klaidų savikontrolės užtikrinimo – kiekviena didaktinė priemonė vaikui suteikia galimybę pasitikrinti savo veiklos teisingumą;
- aplinkos saugojimo ir tausojimo – šis principas padeda optimizuoti vaikų tarpusavio santykius, santykius su suaugusiais, sureguliuoti sąveiką su aplinka, atkreipiant dėmesį į daiktų tausojimo būtinumą (Pocienė, 2010). Pagal šiuos principus Montessori kūrė mažų vaikų ugdymo metodiką.

M. Montessori pedagogikoje didelis dėmesys yra skiriamas vaiko laisvam dvasingumui, religingumui. Montessori vaikų įstaigose religiniu mažylių ugdymu buvo itin rūpinamasi, vaikai buvo mokomi maldų, dalyvaudavo religinėse apeigose. Mokslininkė manė, kad pavėluotai sužadintas religinis jausmas gali sutrikdyti žmogaus dvasinę pusiausvyrą. Montessori teigė, kad dvasinis ugdymas turi prasidėti nuo ankstyvos vaikystės, nepaisant to, kokia yra jo religija. Ji buvo įsitikinusi, jog dvasia turi savo prigimtį, o dvasinis gyvenimas valdo žmogų visais amžiais (Pocienė, 2010). Kalbant apie dvasinę laisvę pačiame ugdymo procese, turima omenyje ne tik sielos laisvė, bet ir kūno laisvė. Tai reiškia, kad vaikai atitinkamoje patalpoje gali laisvai pasirinkti su kuo, kiek laiko ir kokiomis priemonėmis dirbs. Jie gali veiklą kartoti kiek tik panorėję ir patys nusprendžia kada pereiti prie sunkesnės pakopos (Hagemann, Borner, 2004). Montessori rūpinosi, kad vaikas vystytųsi visapusiškai, t. y. plėtotų ne tik fizinę, bet dvasinę galias.

Be dvasios lavinimo Montessori sistemoje nemažiau svarbus yra vaiko pojūčių lavinimas. Rega, klausa, lytėjimas, skonis, uoslė – visi šie pojūčiai įveda vaiką į tikslųjų mokslų supratimą, ugdo kalbą, turtina kūrybinę vaizduotę, žodyną, lavina meninius gebėjimus, gerina rankų judesių koordinaciją, padeda suvokti įvairias geometrines formas, geometrinius kūnus, pažinti kvapą,

atspalvius, garsus, atskirti reiškinių skirtumus, surasti panašumus, atpažinti skonio pajautimus, mokomi pasistatyti pamatus būsimai inteligentiškai asmenybei. Vaiko pojūčiams lavinti Montessori siekė tokių tikslų: padėti individui natūraliai plėtotis ir parengti jį gyventi tam tikroje aplinkoje kaip didesnio intelektualinio veiklumo prielaidą, palengvinančią „natūralų psichologinį vaiko augimą“. Pagal Montessori, lavinamų pojūčių vaidmuo daro įtaką ne tik potencialių galių plėtojimui visuomenės gyvenime, bet ir mokslo pažangoje (Pocienė, 2010). Montessori sistemoje juslių lavinimo pagrindinis tikslas – palengvinti natūralų psichofizinį vaiko augimą. Mokslininkė sukūrė priemonių sistemą, kuri skirta penkių juslių lavinimui (regai, klausai, lytėjimui, skoniui, uoslei). Priemonės tikslios, asketiškos, formuoja vieną kurią nors sąvoką (pvz.: raudonos lazdelės pagamintos iš to paties medžio, visos vienodo pločio, viena nuo kitos skiriasi tik dešimt centimetrų ilgiu). Šių priemonių tikslas yra sukataloguoti jau turimus įspūdžius, kurie bus reikalingi vaiko ateities dvasiniame gyvenime (Gasparkaitė, 2000). Be šių pojūčių lavinimo priemonių, Montessori yra sukūrusi didaktinių priemonių sistemą visiems žmogaus pojūčiams lavinti, apie kuriuos kalbėsime vėliau. Apskritai, pojūčių lavinimas Montessori filosofijoje yra viena iš svarbiausių sudedamųjų sistemos dalių.

Montessori pedagogikoje taip pat akcentuojama drausmė. Montessori drausmės samprata moderni – tai sąmoningas tvardymasis laisvai apsisprendus. Plėtodama drausmės sampratą pedagogė akcentavo šiuos momentus: drausmė – tai ne elgesio klaidų taisymas, bet natūralus, tikslingas veiklumo plėtojimas; joks darbas negali būti užduodamas, jis turi būti toks, kokio pats žmogus nori, kokio reikalauja vidiniai polinkiai (Tijūnienė, 2000). Pasak Montessori (2000), drausmė glaudžiai susijusi su spontaniškumu, jos pamokose drausmė buvo įspūdinga ir jaudinanti. Tai natūralus reiškinys, į kurį nereikia mokytojui kištis. Drausmė glaudžiai susijusi su dvasingumu. Kai vaikui yra suteikiama dvasinė, fizinė laisvė ir nėra įspraustas į „rėmus“, jis instinktyviai pasineria į veiklą ir nekyla problemų su drausme (Montessori, 2000). Pasak pedagogės, drausmingumas – tai sugebėjimas valdyti save. Dažniausiai mokytojai drausmę supranta klaidingai, pasirenka drausminimo būdus, kurie iškreipia vaiko psichologiją (Fisher, 1992). Drausminimas nėra trumpalaikis reiškinys. Drausmė reikalauja tam tikro pasiruošimo, tam tikrų veiksmų, kurie yra nuodugniai taikomi auklėjimo metodikoje. Deja, bet daugelis pedagogų mano, kad vaikus gali sudrausminti bausmėmis arba dovanomis. Montessori savo pedagoginėje sistemoje sukuria metodus, padėsiančius panaikinti dovanų ir bausmių egzistavimą ugdymo procese (Montessori, 1992). Bet kokios prievartos priemonės, baudimas, barimas ir pan. nedaro vaiko drausmingesnio. Mokslininkė, laikydamosi lygiateisiškumo principo, teigia, kad pedagogai, kurie naudoja bausmes ir dovanas, laiko save aukštesne už vaiką būtybe. Vaikai, jos nuomone, apdovanojimais, pagyrimais ir bausmėmis yra varžomi, luošinamos jų sielos. Montessori buvo įsitikinusi, kad geriausiai vaikus

drausmina jų pačių vidinius poreikius atitinkanti tvarka. Tokiai tvarkai vaikas paklūsta su malonumu, o kasdien esantis toks ritmas, geriausias drausminimo būdas (Pocienė, 2010).

Kaip ir bet kurioje kitoje, Montessori pedagoginėje sistemoje itin svarbi yra vaiko aplinka. Viskas prie ko vaikas prisiliečia jam teikia informaciją (Izabela, 2016). Pasak Montessori, kad vaikas galėtų tobulėti, reikalinga speciali suaugusio suprasta, atitinkanti vaiko amžiaus tarpsnių psichofiziologines, dvasines ypatybes, aplinka. Todėl tam pedagogė skiria nepaprastą dėmesį, laikydama ją lemiamu elementu sveikam, visapusiškam vaiko vystymuisi. Anot jos, neparuošta aplinka sukelia protinį chaosą (Gasparkaitė, 2000). Kuriant aplinką svarbiausia, kad vaikų nameliai ir mokyklos klasės atitiktų jų fizinius bei dvasinius poreikius, viskas turi būti apgalvota iki smulkmenų. Reikia sukurti tokią aplinką, kad vaikas jaustųsi laisvas ir savarankiškas. Patalpa turi būti estetiška, erdvi, baldai atitinkantys vaiko fizinius duomenis, poreikius, lengvi. Patalpoje turi būti pakankamai didaktinių priemonių, medžiagos užtikrinančios savarankišką vaikų veiklą. Montessori teigimu aplinka – išorinės laisvės požymis ir auklėjamoji priemonė (Pocienė, 2000). Turtina ugdymo priemonėmis aplinka atlieka be galo daug ugdomųjų funkcijų: skatina vaikų savarankišką veiklą, patenkina jų vystymosi poreikius, sudaro sąlygas vaikui geriau pažinti save, jausti pasitenkinimą savo tobulėjimu, žadina norą mokytis ir atrasti vis kažką nauja (Virbašienė, 2000).

Montessori sistema pasaulyje yra plačiai žinoma. Dar pedagogei esant gyvai prasidėjo vadinamasis „Montesorinio auklėjimo sąjūdis“. Ši sąjunga organizavo 37 tarptautinius kursus įvairiuose Europos kraštuose ir Indijoje, kursų trukmė – nuo 3 mėnesių iki 1 metų. AMI centras (AMI – ją sudaro 2 komitetai, kuriuos išlaiko Jungtinių tautų organizacija: OMEP ir ILCOP. AMI priklauso visų kraštų tautinės Montessori draugijos) suorganizavo 11 tarptautinių Montessori kongresų Helsinkyje, Nicoje, Amsterdame, Romoje, Oksforde, Kopenhagoje, Edinburge, San Reme, Londone pedagogei esant dar gyvai. Po jos mirties buvo suorganizuoti dar 2 kongresai Paryžiuje ir Romoje. Montessori metodas taikomas įvairių tipų vaikų įstaigose daugelyje šalių: Olandijoje, D. Britanijoje, Italijoje, Austrijoje, Vokietijoje, Indijoje, o netoli Amsterdamo yra įsteigtas M. Montessori auklėjimo priemonių muziejus, jos kūrinių ir kitų autorių veikalai. Labai veiklios Montessori draugijos Anglijoje ir JAV, kur toliau jos metodą tiria ir tobulina įvairūs universitetai (Fisher, 1992). XX a. pradžioje Montessori metodu buvo susidomėta ir Rusijoje. Tačiau Sovietų valdymo metais jos sistema buvo itin kritikuojama, idėjos ignoruojamos, o pačios įstaigos reorganizuotos (Pocienė, 2010). M. Montessori pedagoginės sistemos idėjų sklaida į Lietuvą prasiveržė ne taip greit kaip į kitas pasaulio šalis. Birutė Musneckienė (2000) rašo, kad netikėti pokalbiai apie ikimokyklinį ugdymą 1987 metų rugpjūčio viduryje Lietuvoje su čikagiete Stase Vaišviliene (Beverly M. Montessori mokyklos direktore), paskatino plačiau domėtis Montessori metodu. 1985 metais kita Kaune gyvenanti moteris, gydytoja O. Keturkienė buvusi Čikagoje ir į

Lietuvą parsivežusi montesorinių priemonių, M. Montessori knygų anglų kalba. Musneckienė kreipėsi į ją ir 1987 rudenį Keturkienės buvo palydėta į pedagoginį muziejų, kuriame susipažino su Montessori didaktine medžiaga. Nuo to karto Musneckienė ėmė vis daugiau ieškoti literatūros apie Montessori pedagoginę sistemą. Muneckienė po kurio laiko vyko į Čikagą, kur artimiau susipažino su Montessori pagrindinėmis idėjomis, stebėjo montesorininkų darbą „Vaikų nameliuose“ ir Beverly mokykloje „Žiburėlis“. Grįžusi į Lietuvą bandė pakeisti prieš tai taikytas priemones ikimokykliniame ugdyme į Montessori metodo priemones, o jau nuo 1989 metų Lietuvoje prasidėjo visuotinas domėjimasis M. Montessori metodu. Lietuvos pedagogų ir mokslininkų būriui apie Montessori metodo principus pasakojo montesorininkės D. Petruitytė ir M. Kucinienė (Skorupskienė, Jankauskienė, 2000). Minėtų moterų pastangomis Lietuvoje įsikūrė Marijos Montessori asociacija (LMA), kuri rūpinasi pedagogų rengimu, taikant šį metodą mūsų šalies švietimo įstaigose. Pagal 2004 metų duomenis, Lietuvoje 5 įstaigos, kuriose dirbama vien tik M. Montessori metodu, tai:

- Vilniaus „M. Montessori metodo centras“;
- Kauno M. Montessori pradinė mokykla-darželis „Žiburėlis“;
- Kauno M. Montessori darželis Nr.1;
- Kauno D. Tilindienės privatus M.Montessori darželis;
- Klaipėdos M.Montessori pradinė mokykla-darželis „Pabiručiai“.

Be šių mokymo įstaigų dar yra 48 įstaigos, kuriose veikia atskiros Montessori grupės. Iš viso Lietuvoje yra 83 Montessori grupės, kuriose dirbama arba dalinai taikoma Montessori ugdymo sistema. Jose ugdomi apie 1600 vaikų, 2,5–3 metų amžiaus (Monkevičius, 2004). Apskritai, Montessori įstaigų tinklas Lietuvoje apima šias apskritis: Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Telšių, Šiaulių, Alytaus, Marijampolės, Panevėžio, Tauragės, Utenos (Skorupskienė, 2000). Panevėžyje pirmoji Montessori grupė įsikūrė 1992 m. rugsėjį. Grupę lankė 18 vaikų, dirbo dvi auklėtojos ir auklėtojos padėjėja. Laikui bėgant vaikų skaičius didėjo, todėl buvo nutarta atidaryti dar vieną grupę. Nuo 1994 m. Panevėžio „Pušynėlio“ darželyje pradėjo dirbti dvi Montessori grupės, jas lankė daugiau nei 30 vaikų, dirbo 4 auklėtojos ir 3 auklėtojų padėjėjos (Jaudzemaitė, 2000).

Montessori idėjos į Šiaulius atkeliavo, kai dvi Šiaulietės V. Kavaliauskaitė - Kvaraciejienė ir B. Musneckienė dalyvavo 1989 m. lapkričio – 1990 m. vasario mėnesių Montessori mokytojų ruošimo kursuose. Ten gavo kurso baigimo pažymėjimus. Moterys dirbo Šiaulių logopediniuose vaikų globos namuose, kuriuose 1990 m. rugsėjo trečią dieną organizavo M. Montessori 120 gimimo metinių minėjimą. Minėjime dalyvavo daug Šiauliečių pedagogų: R. Ivoškvienė, L.Mondeikienė, ŠU dėstytojos, to laikotarpio Švietimo skyriaus inspektorė L. Dugnienė ir kiti (Musneckienė, 2000).

M. Montessori idėjų sklaida, jos pedagoginės sistemos metodai ir priemonės Lietuvoje gana per trumpą laiką tapo pedagogams patrauklūs ir priimtini. Šiandien Lietuva turi daug švietimo

įstaigų, kuriose pasiteisino ir įsitvirtino Montessori pedagoginės idėjos. M. Montessori pedagoginės idėjos ir filosofija į pedagogikos sferą įnešė naujumo, sukėlė daug diskusijų pedagogų tarpe, tačiau iki šių dienų yra sėkmingai gyvuojanti ne tik jos gimtajame krašte, bet daugelyje pasaulio šalių, tarp kurių Lietuva. Jos sistema sukurta atsižvelgiant į natūralią žmogaus prigimtį, metodikoje apgalvota kiekviena smulki detalė. Mokslininkė kūrė šią sistemą gilindamasi ne tik į žmogaus psichologiją, fiziologiją ir dvasingumą, bet ir atsižvelgdama į kiekvieno žmogaus unikalumą ir originalumą.

1.3. Montessori ugdymo metodai ir didaktinės priemonės

Kiekviena pedagoginė sistema turi savo metodus ir didaktines priemones. Šiandien dauguma pedagogų nesilaiko vienos sistemos, bet atsirenka metodus iš kelių jiems patinkančių sistemų, naudoja tam tikras didaktines priemones, atsižvelgiant kokį rezultatą norima gauti. Montessori, kurdama savo sistemą, nesinaudojo kitų mokslininkų metodais ir didaktinėmis priemonėmis, viską pati sukūrė. Montessori metodines priemones kūrė remdamasi savo sistemos idėjomis – išugdyti laisvą, savarankišką žmogų, suvokiantį mokymosi reikšmę, gebantį rinktis prasmingus gyvenimo ir veiklos tikslus, integruotis į visuomenę ir ją tobulinti, pasirengusį nuolatos mokytis, ugdyti savo gebėjimus (Monkevičius, 2004), bei tobulinti save ir aplinką pakeliui į visuotinai darnią bendruomenę, kurios pagrindinis dėsnis yra Meilė (Jankauskienė, 2000). Bet koks ir bet kieno bandymas Montessori sistemą arba jos mokymo priemones naudoti nesuvokus ir nepriėmus pagrindinės sistemos idėjos – būtinai tampa banaliu ir pražūtingu šios sistemos iškraipymu (Fisher, 1992). Kaip teigia D. Bukantaitė (2000), Montessori sistemos metodai bus efektyvūs tik tada, jei vaikas bus auklėjamas šia sistema ne tik darželyje, bet ir namuose. Pagal C. Hogemann ir I. Borner (2004), M. Montessori savo didaktines priemones suskirsto į 5 grupes:

- gyvenimo praktikos pratimai (pvz.: rišimas, varstymas, sagstymas, vandens pilstymas);
- juslinio lavinimo priemonės (pvz.: barškučiai, raudonosios lazdelės);
- matematikos didaktinė medžiaga (pvz.: auksiniai karoliai, dryžuotosios lazdelės);
- kalbos didaktinė medžiaga (pvz.: šiurkščiosios raidės iš švitrinio popieriaus, judamosios raidės);
- pasaulio pažinimo priemonės (pvz.: gaublys, botanikos komodelė).

Visos šios išvardintos didaktinės priemonės pagamintos, vadovaujantis tam tikrais principais: jos skirtos vienai kuriai nors sąvokai išsiaiškinti ir vaiko dėmesį nukreipti tik į ją (Hogemann, Borner, 2004). Pagal J.S.Pocienę (2010). Montessori didaktinių priemonių visumą sudaro:

- Socialinio gyvenimo įgūdžių lavinimo priemonės.
- Juslių lavinimo priemonės.

- Didaktinė medžiaga: rašymui, skaitymui, skaičiavimui, gamtos pažinimui, geografijai, meniniam ugdymui ir kt.

Nuo pat mažų dienų vaikai yra mokomi pamatinių svarbiausių jų būčiai gebėjimų. Montessori savo sistemoje tokius gebėjimus pavadina „Kasdienio gyvenimo praktikos pratimais“. Šie pratimai ypač reikšmingi judesių koordinacijai tobulinti, raumenų ir nervų sistemos sąveikai stiprinti, kultūriniais higienos įgūdžiams formuoti, atsakingumo, savarankiškumo, pasitikėjimo savimi ir kitoms dorovinėms vertybėms ugdyti (Pocienė, 2010). Montessori Kasdienio gyvenimo praktikos pratimai pagal C. Hogemann ir I. Borner (2004):

- motorikos lavinimo (lavinami rašymo judesiai – lavėja vaizdinių atskirimas, mokosi dozuoti rašant naudojamą jėgą, mokosi reguliuoti rankos raumenų darbą rašant, mokosi atpalaiduoti ranką, dilbį, riešą, susiformuoja įgūdį tinkamai laikyti ranką);
- juslinio suvokimo lavinimo (lavinama klausa, rega, erdvės ir padėties pojūtis, kūno pusiausvyra, lytėjimo pojūtis – mokinys turi mokėti skirti garsus, suprasti garsų seką tariamame žodyje, atskirti formas, matyti skirtumus tarp daiktų, lavinamas akių ir rankų judesių koordinavimas, mokoma suvokti erdvinius dvimačius santykius, išskirti figūrą iš fono, lavinama atmintis);
- mąstymo, protinio lavinimo (lavina mąstymą – formuojamas ilgio supratimas, skaičiaus reikšmės suvokimas, skaičiaus ir kiekio ryšio suvokimas, mokoma suskaičiuoti daiktus, sugrupuoti pagal formą, dydį, spalvą ir pan., turi mokėti paskirstyti kiekį pilstant vandenį, sultis ar dalinant maistą, suvokti daiktų proporcijas skirtingose erdvėse) (Hogemann, Borner, 2004).

Be Kasdieninio gyvenimo praktikos pratimų Montessori savo sistemoje išskiria ir Pojūčių lavinimo pratimus. Juos taip išskirsto į smulkesnes grupes:

- lytėjimo (taktilinis) – pojūčiai lavinami daiktų lietimui, moko liesti daiktus tik švariomis rankomis;
- šilumos (terminis) – mokoma atskirti temperatūrų kaitą (naudojami metaliniai puodeliai su skirtingos temperatūros vandeniu);
- borinis – mokoma atskirti svorį;
- stereognostinis – mokoma atskirti bet kokio kūno storį, aukštį, tūrį, ilgį;
- skonio ir uoslės – mokoma apibūdinti skonį (saldus, sūrus, rūgštus, kartus ir kt.);
- regėjimo pojūčių lavinimas – mokoma pasitelkiant regėjimą ir lytėjimą atskirti kūno formą, palyginti skirtingas formas bei jas apibūdinti, mokoma atskirti spalvas, dydį, tūrį, ornamentų formas, mokoma įgūdžių kaip apibūdinti vaizdą;
- garsų pažinimas – išlavinti ausis suvokti visokius garsus (tylius, garsius, aštrius, skambius, mokoma atskirti garsus pagal jų stiprumą) (Montessori, 1992)(Pocienė, 2010).

Didelį dėmesį literatūros analitikai ir tyrinėtojai Montessori sistemoje skiria protinio vaiko lavinimo pratimams. Svarbiausi pratimai skirti protiniam lavinimui yra mokymas skaityti ir rašyti.

Montessori nuomone, pirmiau reikia išmokti rašyti, o tik paskui skaityti (Pocienė, 2010). Ji teigia, kad vienas iš vaikams būdingų veiklos požymių yra konstravimas, o rašymas ir yra konstravimas. Tuo tarpu skaitymo procese vyksta intelektualinės rūšies veikla, reikalaujanti didelio protinio aktyvumo bei didelių protinių pastangų (Fisher, 1992). Norint išmokti rašyti, reikia pereiti tam tikrus etapus. Montessori savo sistemoje siūlo tris rašymo mokymo etapus:

- regimojo ir raumenų taktilinio pojūčio asociacijos su garsu etapas. Mokymo etapu dalyvauja trys pojūčiai – regėjimo, lytėjimo, raumenų;
- raidžių figūrų lyginimas ir atpažinimas;
- vaikas turi atpažinti ir įvardinti pedagogo pasirinktą raidę.

Apskritai visą sistemos metodiką ir didaktines priemones mokant rašyti Montessori išdalina į laikotarpius:

- Pirmasis laikotarpis – pratimai skirti lavinti raumenis, dalyvaujančius rašomojo įrankio laikyme ir naudojime. Didaktinė medžiaga: pulpitai, įstatomosios figūros, kontūriniai piešiniai, spalvoti pieštukai. Pratimai: braižymas, piešimas, rašymas, plunksnos įvaldymas.

- Antrasis laikotarpis – pratimai nustatantys abėcėlės ženklų regimąjį pavidalą ir sustiprinantys rašyme dalyvaujančių raumenų motorinę atmintį. Didaktinė medžiaga: abėcėlės raidžių lentelės iš stiklo, popieriaus ir anksčiau minėtos sugrupuotos raidžių lentelės. Pratimai: 1. Regimojo ir raumeninio taktilinio pojūčio asociacija su garsu (vaikas išmoksta atskirti vaizdą, garsą ir formą vienu metu čiupinėdamas, klausydamas ir matydamas); 2. Suvokimas (vaikas turi mokėti palyginti ir pažinti figūras, kai girdi tas figūras atitinkantį garsą); 3. Kalba (Išdėsčius ant stalo kuriam laikui raides, klausiama „kas čia?“, vaikas turi atsakyti).

- Trečiasis laikotarpis – žodžių sudarymo pratimai. Didaktinė medžiaga: abėcėlės raidės. Pratimai: girdimų žodžių dėliojimas iš raidžių. Šie pratimai lavina vaiko priebalsių tarimą, valią, kitus tarties trūkumus, dialektinius trūkumus, skaitymą, šveplavimą (Montessori, 1992).

Skaitymas, pasak Montessori, yra idėjos aiškinimas iš matomųjų rašmenų. Vaikas skaitydamas turi suprasti žodžių prasmę. Skaityti pedagogė moko taip: pirmiausia iš popieriaus parengia korteles, ant kurių užrašo vaikams daug kartų girdėtą žodį, ir gerai jiems pažįstamą. Jei įmanoma, tas užrašytas žodis-daiktas yra parodomas, pastatomas vaikui priešais akis. Vaikas turi labai lėtai ištarti užrašytą žodį garsais. Jei ištaria teisingai, antrą kartą pasako greičiau, bet dar jo nesuprasdamas. Auklėtoja ragina dar greičiau ištarti žodį, kol vaikas supranta šių garsų junginio reikšmę. Prie skaitymo ir rašymo priemonių Montessori priskiria vaikų vaizdinę veiklą – laisvą piešimą, kontūrinį piešimą, brūkšniavimą, lipdymą, klijavimą, įvairių figūrų gražinimą (Pocienė, 2010).

Apibendrinus M. Montessori pedagoginės sistemos metodus ir didaktines priemones galima teigti, kad ikimokyklinio ugdymo procesui jos yra itin svarbios. Montessori (Pocienė, 2010) savo

sistemoje naudoja priemones, kurios realizuoja šiuos ugdymo principus: pagarbos vaikui, įsisąmonintos drausmės ir laisvės, lygiateisiškumo, savarankiškumo, nesikišimo į vaikų veiklą, klaidų savikontrolės užtikrinimo, aplinkos saugojimo ir tausojimo, raumenų veiklos sužadavimo. Visos didaktinės priemonės ir metodai yra tarpusavyje glaudžiai susiję. Pedagogams neišmanant šios sistemos, bet naudojant šias priemones ir metodus, yra grėsmė neigiamai paveikti vaiko gebėjimų raidos procesą.

2. VAIKŲ MENINIO UGDYMO PAGRĮSTO M. MONTESSORI PEDAGOGINĖS IDĖJOMIS BRUOŽAI

2.1. Meninio ugdymo reikšmė vaiko psichofiziologiniam vystymuisi ikimokykliniame amžiuje

2.1.1. Ikimokyklinio amžiaus ypatumai

Ikimokyklinis amžius – tarsi tyrinėjimo laikotarpis. Viskas, kas yra aplink mus, vaikams kelia didelį susidomėjimą. Stebėdami aplinką, vaikai atranda daug nežinomų dalykų (Dodge, Colker, Heroman, 2007). R. Žukauskienė (2012) ikimokyklinį amžių vadina „Žaidimų metais“, kurių trukmė nuo 2 iki 6 metų. Žaisdami vaikai įgyja naujų sugebėjimų, socialinės patirties, dvasinių vertybių. Spręsdami sudėtingas užduotis, lavina motorinius gebėjimus, žaisdami žodžiais ir mintimis – lavina protą (R. Žukauskienė, 2012). Ikimokykliniame amžiuje vaiko fiziologinis vystymasis sulėtėja. Nuo 2 iki 6 metų vaikas kasmet paauga po 5–6 centimetrus, o masė kasmet didėja vidutiniškai 2–3 kilogramais. Vaikas tampa lieknesnis nei anksčiau, nes didėja ūgis. Reikia atkreipti dėmesį ir į tai, kad berniukų ir mergaičių vystymasis skiriasi. Šiame amžiuje berniukai aukštesni ir sveria daugiau nei mergaitės. Kalbos motorikoje mergaitės yra imlesnės, geriau atlieka kai kuriuos žodinių įgūdžių testus (pradedą anksčiau kalbėti), rečiau joms būdingi kalbos sutrikimai. Berniukai dažniausiai būna fiziškai aktyvesni ir agresyvesni. Šie berniukų ir mergaičių skirtumai susiformuoja žaidimų metu, o labiausiai išryškėja septintais gyvenimo metais. Tačiau nereiškia, jie yra priskiriami visiems vaikams. Dažnai skirtumų formavimuisi daro įtaką kultūros poveikis, genai ir aplinka (D. Einon, 2006).

Ikimokyklinio amžiaus tarpsnyje stipriai pagerėja stambiosios motorikos įgūdžiai, kuriuos lavina stebėdami ir kopijuodami kitų vaikų veiklą. Motorinių įgūdžių aktyvumas palaipsniui mažėja nuo 2–3 metų, vaikas tampa ramesnis, gali ilgiau nusėdėti, o nuo 2 iki 4 metų daugiau laiko praleidžia žaisdamas, žaidimų metu ilgiau išlaiko dėmesį. Taip pat šiame amžiaus tarpsnyje vaikas įgyja ir smulkiosios motorikos įgūdžių (palaipsniui smulkioji motorika didėja, pvz.: 2 metų vaikas geba kopijuoti vertikalias ir horizontalias linijas, 3 metų – kopijuoja apskritimą ir susikryžiovimą, 4 metų – kopijuoja stačiakampį, 5 metų – kopijuoja trikampį ir žvaigždę) (R. Žukauskienė, 2012). Nors motorinių įgūdžių aktyvumas vaikui augant mažėja, tačiau gebėjimai, atlikti tam tikrus tikslumo reikalaujančius veiksmus, stiprėja.

Kaip ir suaugęs žmogus, taip ir ikimokyklinio amžiaus vaikai turi tam tikrus savo poreikius. K. Hille, P. Evanschitzky (2015) ir A. Bauer išskiria tris pagrindinius *fiziologinius* vaikų poreikius darželyje – *valgyti, gerti, miegoti*. Vaikai labai išrankūs maistui. Pamatę jiems nepatrauklią maisto išvaizdą ar spalvą, nenori valgyti, todėl sveikai maitinti vaikus būna sunku. Vaikai valgys tik tada, kai pamatys ir kitus vaikus tai valgant arba kai patys prisidės prie maisto ruošimo. Miegojimo poreikis visiems vaikams yra skirtingas. Kiekvienas vaikas privalo turėti galimybę pasirinkti kaip

jam elgtis, miegoti ar ne. Be *fiziologinių* poreikių autorės aptarė ir *psichologinius: savarankiškumas, kompetencijos/sėkmės išgyvenimas, socialinė bendrystė*. Savarankiškumas pasireiškia anksčiausiai. Vaiko kartojimas „AŠ PATS“ rodo, kaip stipriai pasireiškia poreikis veikti pačiam jau mažo vaiko gyvenime. Vaikai ką nors darydami nori, kad jiems sektųsi. Jautimas, kad gali veiksmą padaryti savarankiškai ir gerai, tai postūmis žengiant tolesnius gyvenimo žingsnius. Vaiko socialinės bendrystės išgyvenimas motyvuoja, skatina stengtis ir veikti toliau. Visi šie fiziologiniai ir psichologiniai poreikiai yra vaiko veiklos valdymo jėga, lemianti vaiko elgseną.

Pagal Piaget, ikimokyklinis amžiaus tarpsnis vadinamas *priešoperacine stadija*. Priešoperacinė stadija apima nuo 2 iki 4 metų laikotarpį. Tada vaikai vartoja kalbą, kad galėtų suformuoti sąvokas, kurios būna labai individualios ir dažnai neatitinka tikrovės. Tokio amžiaus vaikai nesugeba arba sunkiai gali klasifikuoti, pvz.: darželinukas sutikęs turguje savo auklėtoją jos neatpažįsta arba jį pritrenkia atradimas, kad ji taip pat valgo. *Priešoperacinėje stadijoje* vaikai yra labai egocentriški, klasifikuoja objektus pagal atsitiktinį, krentantį į akis požymį, nesugeba suprasti, kad vienu atžvilgiu panašūs daiktai gali skirtis kitu atžvilgiu, grupuoja daiktus pagal vieną kriterijų, daro išvadas remdamiesi neaiškiais įspūdžiais, kurie neišreiškiami žodžiais (Gage, Berliner, 1994). Būna situacijų, kai pedagogas nesupranta vaiko ir pakeltu tonu jį apkaltina melavimu ir negražiu elgesiu. Toks pedagogo elgesys palieka „randus“ vaiko psichikoje.

Šiuolaikiniai vaikai yra kitokie, jie auga su kompiuteriais, internetu, interaktyviomis lentomis, mobiliaisiais telefonais, fotoaparatais, skaitmeninėmis knygomis bei išmaniaisiais žaislais. Jie pasitiki savimi, yra optimistiški, linkę gyventi be rūpesčių, nori įdomios informacijos. Šiuolaikiniams vaikams reikia labiau personalizuotos, t. y. kiekvienam asmeniškai pritaikytos, aplinkos, kurią jie patys gali susikurti, keisti ir joje savarankiškai veikti. Vaikai nori patys ieškoti informacijos, pamatyti, išgirsti, veikti, kurti realioje aplinkoje. Jiems patinka tyrinėti, spręsti problemas, išsiaiškinti jų kilimo priežastis, tikint savimi ir savo sprendimais, pajauti sėkmę. Jie greitai kuo nors susidomi, vienu metu gali įsitraukti į keletą veiklų, dažnai jas keičia. Dėl to šiandien pedagogams tenka sunki užduotis ugdant jų gebėjimus sudominti ir įtraukti juos į veiklą. Švietimo ir mokslo ministerijos ikimokyklinio ugdymo rekomendacijose pedagogams siūloma vaikų mokymo turinyje įgyvendinti šiuos uždavinius:

- Sudaryti galimybes pačiam vaikui susikurti, keisti, pertvarkyti aplinką.
- Kurti situacijas, kurios skatintų vaikus spręsti problemas, tyrinėti ir kritiškai mąstyti.
- Skatinti vaikų veiklą grupelėmis.
- Kurti vaikų ugdymosi situacijas, kupinas žaismės, nuotykių, atradimų.
- Sudaryti galimybes patiems vaikams ieškoti informacijos.
- Sudaryti sąlygas žaisti su šiuolaikinio vaiko poreikius atitinkančiais žaislais.

- Sudaryti vaikams galimybes internetinių pokalbių programa „Skype“ bendrauti su kitų Lietuvos miestų ar užsienio ikimokyklinio ugdymo įstaigų vaikais (www.smm.lt, 2015, p.3).

Pagal Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerijos ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašą, pedagogo **tikslas** ikimokykliniame ugdyme – atsižvelgiant į vaiko prigimtines galias, jo individualią patirtį, vadovaujantis raidos dėsningumais, padėti vaikui išsiugdyti savarankiškumo, sveikos gyvensenos, pozityvaus bendravimo su suaugusiaisiais ir vaikais, kūrybiškumo, aplinkos ir savo šalies pažinimo, mokėjimo mokytis pradmenis. Pedagogas turi ne tik nuosekliai siekti tikslo, bet ir išmanyti vaikų raidos pokyčius tam tikrame amžiaus tarpsnyje, žinoti šiuolaikinių „Z“ kartos vaikų ypatumus, kad tikslingai parinktų mokymo metodus ir priemones, žinotų, kokia vaikams suprantama žodžių ir veiksmų kalba reikia bendrauti.

2.1.2. Meninio ugdymo įtaka vaiko psichofiziologinės raidos procesui

Menas – svarbi saviraiškos sfera, suteikianti galimybes perimti žmonijos subrandintas dvasines bei menines vertybes, individualią kultūrą. Meno sampratą, kaip ir bet kurią mokslinę kryptį reikia pradėti brandinti jau vaikystėje. Meninis ugdymas svarbus asmenybės brandos vystymuisi (Kievišas, Gaučaitė, 2000). Jis lavina žmogaus kūrybines, emocines, dvasines galias. Meninė veikla, dažnai traktuojama ir kaip meno terapija, kuri gydo, padeda žmogui išreikšti savo jausmus (Bražienė, 2009). Menas, pasak J. Kievišo (2007), provokuoja asmens raišką, daro įtaką dvasinių vertybių sistemai. Nesvarbu kokia meninės krypties veikla žmogus užsiims, tai yra jo asmeninės saviraiškos ir socialinės išraiškos vertybė. Pagal D.T. Dodge, L.J. Colker, C. Heroman (2007), meninių veiklų turinys ugdo ne tik gebėjimus teisingai atlikti veiksmus, bet suvokimą apie įvairią muziką ir jos išraiškos priemones, gebėjimą perteikti tam tikrus jausmus ar prasmes per judesį, naudoti menines priemones problemoms spręsti, bei saviraiškai iliustruoti, susipažinti su kūno gebėjimu judėti. Pasak Z. Jurgilevičienės ir G. Pažerienės (2009), pasaulio ir savęs pažinimo dirva yra ne tik mokslas, bet ir menas. Menas vaikams – realus išgyvenimas, dirbdami jie pasineria į veiklą, ir jei darbo aplinka jiems palanki, noriai ir laisvai sprendžia bet kokią jiems pasiūlytą idėją (Lapė, 2002). Meno paskirtis – formuoti vertybinę orientaciją, tenkinti saviraiškos poreikį, plėtoti savęs ir pasaulio pažinimą. Vaikų meninė raiška įtvirtina ir formuoja asmenybėje tas savybes, kurias žmogus paranda augdamas. Viena iš svarbiausių savybių – kūrybiškumas. Tik per kūrybą eina kelias į žmogaus laisvę (Jurgilevičienė, Pažerienė, 2009). Dažniausiai vaikų kūrybiškumas veikia spontaniškai. Ikimokyklinis amžius suteikia vaikui vietos ir laisvės spontaniškai veikti. Spontaniška veikla, priešingai reaktyviai elgsenai, sudaro kūrybiškumo pagrindą (Becket-Textor, 2001). Jeigu vaikas neturi įgimto polinkio ir sugebėjimo kurti, iš jo ugdomas meno mylėtojas, meno draugas (Lapė, 2002). J. Gumbytė-Mačiulskienė (2005) teigia, kad menas gydo – padeda žmogui

harmonizuoti save, savo jausmus, nuostatas, veiksmus, elgseną. Pasak G. Hans-Georg (1997), pagrindinė ikimokyklinio amžiaus meninio ugdymo forma yra *Žaidimas*. Pasak M. Pitamic (2010), vaikas žaisdamas turi galimybę pasitelkti vaizduotę ir ją praplėsti. Ne tik vaiko fiziniams gebėjimams, bet ir kūrybiškumui ugdyti autorė siūlo įvairius žaidimus, tarp kurių yra ir su menine veikla susijusių žaidimų, kurie lavina vaizduotę, judesių koordinaciją, kūrybiškumą, raumenų veiklą, protinį darbą ir t.t. (Pitamic, 2010).

Montessori sistemoje meniniam ugdymui nėra skiriamas ypatingas dėmesys. Vaikų meninė veikla, nėra išskiriama kaip atskira sritis. Tačiau savo teorijoje pedagogė išskyrė jautrinį kūrybinio veiklumo laikotarpį. Šiame laikotarpyje, pasak Montessori „Iš pasąmonės gelmių ima kilti labai stipri emocija, kuri sužadina vaiko nuostabų kūrybinį veiklumą, glaudžiai susijusį su išoriniu pasauliu“. Priešingai nei kiti pedagogai, Montessori atmeta tai, kas lavina vaiko vaizduotę: pasakas, kūrybą, vaizdinius žaidimus. Kritikuojančių Montessori metodą nuomone, į vaiką žiūrima kaip į psichofiziologinį organizmą, bet ne kaip į asmenį – vaikas ugdomas ne kaip asmenybė ir beveik neskiriama dėmesio vaizduotės lavinimui. Pasak kritikų, Montessori nepakankamai atskleidė vaiko vaizduotės reikšmę jo gyvenime, nekėlė svarbių estetinio ugdymo uždavinių, menkai vertino kūrybiškumą (Stankevičienė, 2002).

Apibendrinant galima teigti, kad visi minėti autoriai, išskyrus M. Montessori, meną apibendrina iš vienos pozicijos. Menas, pasak juos, yra žmogaus sielos gydytojas, kuris suteikia galimybę visapusiškai jam atsiskleisti. Ikimokyklinio amžiaus vaikui menas – padeda atsiskleisti vidiniams polinkiams, gebėjimams, talentui, ugdo kūrybiškumą, dvasines vertybes bei padeda išspręsti vidinius konfliktus. M. Montessori beveik nekalba apie vaiko meninę raišką. Pagrindinis dėmesys skiriamas vaiko psichofiziologiniam vystymuisi – visi metodai, pratimai yra skirti bendriems vaiko įgūdžiams lavinti: judesių motorikai, jėgos kontrolei, smegenų veiklai, kalbos lavinimui, juslių lavinimui, savarankiškumui ir kt., o apie meno suvokimo, estetinio grožio suvokimo ugdymą, kultūrinį ugdymą nekalbama (Blasius, 2009). J. S. Pocienė (2010) knygoje „Ikimokyklinis ugdymas: raida, pedagoginės sistemos“ rašo, kad vaiko dvasingumas lemia jo pasaulio suvokimą. Tačiau ar vaikas savarankiškai, laisvai pažindamas pasaulį, nepaisant to ar jis dvasingas, išsiugdys gebėjimus suvokti meną? Ar užsiimdamas menine veikla, jis supras, kad tai yra jo paties išraiška, kuomet Montessori metodinių pratimų tikslas meninėje veikloje „noliečia“ meninių vertybių ugdymo? Ar natūraliai vaiko prigimčiai laisvai reikšti savo individualias kūrybines galias yra sukuriama visos sąlygos Montessori sistemoje?

2.2. Meninės veiklos ir jų vieta M. Montessori ikimokykliniame ugdyme

Meninė veikla ypač svarbi mūsų šalies kultūros dalis. Įvairūs grandioziniai Lietuvos nacionaliniai, tradiciniai kultūros renginiai, tokie kaip „Dainų šventė“, įvairūs Lietuvių

etnografinės kultūros konkursai ir kt. dažniausiai neapsieina be muzikinių, literatūrinių, aktorinių, choreografinių pasirodymų. Kadangi šios meno sritys yra ypatingai svarbios mūsų šalies kultūrai, tai ir vaikų ugdyme turėtų užimti svarbią vietą. Pedagogai ikimokyklinio ugdymo literatūroje didžiausią dėmesį skiria šioms meninio ugdymo sritims: muzikai, vaidybai, dailei ir choreografijai. Kiekviena sritis ugdo tam tikrus vaikų gebėjimus, apie kuriuos ir bus kalbama šiame poskyryje.

2.2.1. Muzikinis ugdymas

Muzika mus lydi visur. Vaikas taip pat su ja susiduria ne tik darželyje, jis gali girdėti muziką automobilyje, kuomet tėvai veža jį į darželį, autobuse – kai keliauja pas močiutę, namuose, o gal būt ir išskylaudamas su šeima gamtoje. Todėl ir ikimokykliniame ugdyme muzika yra svarbi meninė veikla. Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų apraše (2014) nurodo, kad kaip ir bet kurioje kitoje veikloje taip ir muzikinėje, tikslas – atsižvelgiant į vaiko prigimtines galias, jo individualią patirtį, vadovaujantis raidos dėsningumais, padėti vaikui išsiugdyti savarankiškumo, sveikos gyvensenos, pozityvaus bendravimo su suaugusiais ir vaikais, kūrybiškumo, aplinkos ir savo šalies pažinimo, mokėjimo mokytis pradmenis. Muzika glaudžiai susijusi su kitomis meno kryptimis (daile, šokiu, teatru ir pan.), todėl ugdo ne tik muzikos kalbą, bet ir kitus gebėjimus – vaidybą, judesių kultūrą ir kt. Muzikos paskirtis įvairiapusė. Pasak P. Coughlin, A. Hansen ir kt. (2000), veikia emocinį vaiko vystymąsi. Norint vaikus nuraminti, dainuojamos lopšinės, tačiau raminama muzika nebūtinai turi būti dainuojama, tai gali būti niūniuojama melodija be žodžių naudojant vos dvi natas. Maršų muzika skatina vaiko pasididžiavimą, džiugi muzika – iššaukia šokio judesius, kurie vaizduoja džiaugsmą. Muzika stipriai veikia ir vaiko socialinę raidą. Dainuodami vaikai grupėje gali kartu smagiai leisti laiką, šokti, dalintis žaislais arba bendrauti kalbant tekstu, kurį dainuoja. Muzika, be abejo, lavina ir vaiko kalbą, turtina vaikų žodyną. Be muzikinės kalbos komponentų (ritmo, tempo, dinamikos ir pan.) muzika taip pat lavina ir intelektą, pvz.: mokytojas pasako sąvokas ir pademonstruoja jų skirtumus padainuodamas skirtingą dinamiką. Vaikas tada pajaučia sąvokų skirtumus (Coughlin, Hansen ir kt., 2000). D. T. Dodge, L. J. Colker, C. Heroman (2007) teigia, kad vaikai tyrinėdami instrumentus, kurdami melodijas, dainuodami su grupėje, ugdomi įvairių muzikos rūšių supratimą ir susipažįsta su įvairiomis muzikos raiškos formomis. Pasak E. Veličkos (1993), vaiko gyvenimas be muzikos būtų skurdus. Garsinė saviraiška – neatsiejama meninės kūrybos dalis. Autorius teigia, kad muzikalios visuomenės pagrindai formuojasi ikimokykliniame amžiuje, šeimoje ir darželyje. Sklandžiam ikimokyklinio amžiaus muzikiniam ugdymui įgyvendinti E. Velička pateikia tikslus, kurių turėtų siekti pedagogas muzikinių užsiėmimų metu:

- sudaryti optimalias sąlygas vaikų garsinei saviraiškai ir muzikinei kūrybai organizuoti;

- išugdyti elementarius muzikavimo (dainavimo, grojimo, ritmavimo) įgūdžius;
- išugdyti elementarus susikaupimo, tylos klausymo bei vaikus supančių garsų akustinės analizės bei muzikos klausymosi įgūdžius;
- padėti išgyventi jausmus, kuriuos sukelia paslaptingas garsų ir spalvų pasaulis;
- supažindinti vaikus su savo tautos ir pasaulio liaudies bei profesionaliąja muzika;
- siekti, kad elementarus niūniavimas įgautų socialinę prasmę, taptų neatsiejama gyvenimo dalimi, lydinčia džiaugsmę ir liūdesį bei padedančia dirbti ar žaisti (E. Velička, 1993).

Muzikos reikšmė Montessori sistemoje yra kitokia. Pasak jos, muzika turi tarnauti vaikui, o ne vaikas muzikai. Muzika nėra atskira veikla Montessori darželiuose, ji integruojasi į bendrą vaiko ugdymo visumą, todėl specialus muzikos pedagogas čia nėra būtinas. Muzikos pamokėlės organizuojamos tada, kai to reikia vaikams. Muzika integruojasi natūraliame vaiko saviugdų procese (Jareckaitė, Jankuvienė, 2010). Montessori sistemoje muzika siejama su kalbos mokymu. Muzikos mokomasi natūraliu būdu – taip, kaip mokosi gimtosios kalbos. Tai galima padaryti garsus jungiant į žodžius, frazes ir sakinius. Pagrindinis kalbos mokymosi būdas – muzikos ir kalbos klausymasis. Kuo daugiau klausomasi kalbos, tuo vaikai išmoka daugiau žodžių (Jareckaitė, 2007). Pasak D. Campbell (2005), kalbos mokymasis kaip ir muzikos klausymasis bei atlikimas skatina įdėmiai klausytis. Vaikas, pripratęs girdėti tėvų skleidžiamus garsus (dainavimo, niūniavimo, kalbėjimo), sutelkia dėmesį į kalbos ritmą – metrinis modelius, parodančius, kur nuolatiname garsų sraute prasideda ir baigiasi atskiri žodžiai. Kaip teigia R. Jautakytė (2009), ypač veiksminga priemonė, lavinanti kalbinius vaiko gebėjimus yra dainavimas. Dainuojant dainėles vaikams reikėtų aiškiai pabrėžti arba dainuoti tik tuos žodžius, kuriuos norime išmokyti vaiką. Montessori sistemoje mokantis kalbos rekomenduojama rašyti, skaityti pavienes raides, kalbėti pavieniais garsais, mokantis muzikos – rašyti, groti, skaityti iš natų taip pat pavienius garsus. Mokantis įsisavinti kalbą ir muziką, Montessori išskiria tris fazes:

- *Įsiminimo periodas* – vaikas suvokia muzikos garsus taip, kaip būdamas kalbinėje aplinkoje mokosi kalbėti. Jei šeimos aplinkoje girdi muziką, ją įsimena kaip dar vieną bendravimo formą.
- *Sensorinio tyrinėjimo periodas* – vaikas supranta, kad garsai turi tam tikrą tikslą – bendravimo. Pradžioje suaugęs žmogus mėgdžioja kūdikio balso toną, vėliau pats vaikas gebės mėgdžioti suaugusiojo toną, dainuoti ar eksperimentuoti.
- *Garsų intonavimas* – norint, kad vaikas įgytų tvirtą muzikinį suvokimą, turėtume kuo anksčiau daryti jam neformalią įtaką, paruošti aplinką, pagarbiai atsižvelgti į spontanišką vaiko veiklą (Jareckaitė, Jankuvienė, 2010).

Montessori pedagoginėje sistemoje muzika lavina ne tik vaiko kalbą, bet kitus gebėjimus. Savo sistemoje mokslininkė siūlo ir daugiau veiklų (Jareckaitė, Jankuvienė, 2010):

- *Garsų pasaulio pažinimas* – žaidimai su garsais, jų tyrinėjimas, kartojimas, eksperimentavimas. Šie žaidimai padeda lavinti jautrumą garsui. Vaikai anksti pradeda reaguoti į muzikinius ir nemuzikinius garsus, kurie aktyvina veiklumą, skatina kūrybinę vaizduotę. Garsams atskirti Montessori sukūrė įvairių instrumentų, kuriais išgaunama daug įvairių garsų. Garsams atskirti pedagogė sugalvojo daug mažų grybo formos varpelių, jie išdėstomi pagal chromatinės gamos garsus. Vaikai derindavo garsus, rikiuodavo juos žemiausio iki aukščiausio garso.

- *Ritmas ir ritminė gimnastika* – „vaikščiojimas linija“ ritmiškai. Muzika – papildoma priemonė, padedanti geriau jausti ritmą. Šis pratimas atliekamas pusiausvyros įgūdžių, pėdų bei rankų judesių lavinimui. Ritminės gimnastikos tikslas – išvystyti pusiausvyrą ir judesių kontrolę. Atlikdami pratimus vaikai turi būti basi, nubrėžta linija padeda vaikams vaikščioti, bėgioti, šokinėti ir t.t. Kada vaikai įpranta daryti pusiausvyros pratimus (su vėliavėle rankoje, degančia žvake, mažu krepšeliu rankoje arba ant galvos ir pan.) pagal ritmą, gali judesius atlikti be linijos, šokdami.

- *Grojimas muzikos instrumentais* – mokoma groti įvairiais instrumentais: metalofonais, dūdelėmis, smuikeliais, varpeliais, barškučiais ir kt. Pedagogas rodo, kaip jais groti, o vaikas bando savarankiškai mokytis, kaip reikia juos valdyti. „Siekama, kad muzikos instrumentai atitiktų principus. Pavyzdžiui, pučiamieji instrumentai buvo tinkamesni ritmingiems raumenų judesiams sužadinti ir auklėjamajai gimnastikai, o styginiai – geriausiai tiko akompanuoti, pritarti dainuojantiems vaikams“ (Jareckaitė, 2007, 28 pateiktis). Vaikai mokosi groti individualiai ir ansamblyje, taip formuojasi jų visuomeninio bendravimo pradai ir nuostatos, kolektyvinio darbo suvokimas, atsakomybės ir žmogiškumo jausmas.

- *Dainavimas* – Montessori sistemoje dainavimas prasideda nuo klausymo. Iš pradžių vaikas klausosi dainos, o po to natūraliai įsitraukia į bendrą veiklą. Pedagogo uždavinys – stebėti vaiko dainavimo pokyčius ir juos fiksuoti, tačiau nekoreguoti ir nekreipti dėmesio į dainavimo netikslumus. Daugiausia dainuoja vaikai *a cappella*. Akompanuoti fortepijonu yra pavojinga, vaikas verčiamas dainuoti garsiai ir su jėga. Dėl to prarandama muzikinė išraiška ir jautrumas. Montessori rekomenduoja pritarti vaikams smuiku, kanklėmis ar fleita bei kt. Apskritai, pati dainavimo veikla prasideda nuo gamos dainavimo, gamos melodijai galima sukurti žodžius ir kartoti, kol vaikai su malonumu dainuoja arba klausosi. Pasirenkant dainelę, reikia atsižvelgti į vaikų balso diapazoną ir galimybes, kad dainelėse nebūtų didelių melodinių šuolių.

- *Muzikos klausymasis* – vaikas klausosi, reaguoja į išgirstą muziką emociškai, judesiu arba balsu, jaučia metrą, melodinės atkarpos pradžią ir pabaigą, atpažįsta girdėtus motyvus ir įsiklausosi į kitas muzikos detales. Vaikai muzikos klausosi judėdami, dainuodami, grodami. Klausymuisi tinka ir garso įrašai. Klausantis muzikos lavinamas jų estetinis suvokimas.

- *Montessori varpeliai ir muzikinės klausos lavinimas* – tai grybo formos izoliuoto garso instrumentas. Varpeliai išdėstyti chronologiškai pagal gamos laipsnius, vaikai savarankiškai

juos dėlioja, imituoja jų garsus. Vaikams padedama garsus paversti simboliais, o po to juos ir išmokyti skaityti. Darbas su varpeliais lavina vaikų muzikinę klausą. Visą varpelių rinkinį sudaro 26 varpeliai, 13 juodų ir tiek pat baltų. Vaikai, dirbdami su varpeliais, eksperimentuodami, vėliau be problemų gali groti pianinu.

Visos apibūdintos veiklos Montessori muzikiniame ugdyme turi didelę reikšmę visapusiškam vaiko vystymuisi. Šiomis veiklomis lavinami ne tik muzikiniai gebėjimai, bet didelis dėmesys skiriamas ir fiziologinių savybių ugdymui.

Apibendrinant muzikinę veiklą ikimokykliniame ugdyme, galima išskirti skirtumus tarp Montessori ir tradicinio darželio muzikinio ugdymo tikslų. Tradiciniuose darželiuose muzikine veikla lavinami ne tik muzikiniai gebėjimai – muzikos rašto pažinimas, muzikinė klausa, grojimo, dainavimo įgūdžiai, bet ir intelektualiniai, psichologiniai – bendravimo laisvės, kūrybiškumo, vaizduotės, plečia kalbos žodyną, skatina vaikus vertinti etnografinę muziką ir suvokti jos svarbą mūsų šalies kultūrai. Tradiciniuose darželiuose muzikiniai užsėmimai turi savo laiką, vietą. Vaikus moko muzikos pedagogas, vaikas gali numatyti konkrečius veiksmus muzikos pamokėlių metu, o Montessori sistemoje atvirkščiai – muzikos pamokėlės yra ne kolektyvinė, o grupinė spontaniška vaiko intelekto veikla (Jareckaitė, Jankuvienė, 2010). Pasak Stankevičienės (2002), Montessori muziką traktavo kaip auklėjamąją ir drausminamąją priemonę. Muzikinio lavinimo tikslas – ne išmokyti atskirti varpelių garsus, bet išlavinti ritmo pajautimą, paakinti ramiai ir darniai tuos raumenis, kurie jau yra virpėję tyloje. Vaikui paliekama laisvė muzikuoti, kurti, dainuoti. Montessori sistemoje muzikos mokoma taip, kaip kalbos. Muzikinių veiklų paskirtis ne tik lavinti meninius, muzikinius gebėjimus, bet ir fiziologinius įgūdžius: dainuojant su judesiais – lavinama pusiausvyros, judesių kontrolė, grojant instrumentais – sužadinami ritmingi raumenų judesiai ir kt. Vaikui suteikiama daugiau muzikavimo laisvės Montessori darželyje, nes ten, jis gali užsiimti bet kur, bet kada ir bet kokia muzikine veikla.

2.2.2. Vaidyba

Vaikai jau nuo mažų dienų mėgsta mėgdžioti, atkartoti grimasas, apsimetinėti ir imituoti kitus. Ši vaidmeninė vaiko veikla įvardijama *kaip vaidmeninių žaidimų* veikla. Antraisiais gyvenimo metais vaikai pradeda mėgdžioti kitų žmonių elgesį, pvz.: vaikas matydamas kaip mama maitina jo jaunesnįjį broliuką ar sesutę, tą patį darys ir su lėle (Einon, 2006). Vaikai žaisdami vaidmeninius žaidimus išreiškia savo jausmus, gyvena vaizduotės pasaulyje, kuriame sužino apie kitus, jo aplinkoje esančius pasaulius. Vaidinimas tiesiogiai veikia kitus įgūdžius, pavyzdžiui, kalbos ugdymą (Dodge, Colker, Heroman, 2007). Pasak E. Bardžiukienės (1994), vaidyba vaikų darželyje skatina patirti įvairius žmogiškus išgyvenimus. Šioje veikloje ypač svarbu mokėti atskleisti kiekvieno vaiko gebėjimus, jų raiškos bruožus, neslopinti savarankiškumo poreikio ir

pasitikėjimo savimi. Kiekvienas vaikas turi jaustis esąs svarbus. Bardžiukienė teigia, kad teatrinė veikla darželyje, turi padėti vaiko dvasiniam vystymuisi, bei asmenybės atsiskleidimui. Ikimokyklinio amžiaus vaikų vaidyba spontaniška. Šioje veikloje pedagogas turi galimybę „išvaduoti“ vaikų prislopintą kūrybiškumą. Vaidyba turi padėti tobulinti savo elgesį. Ši meninė sritis lavina ir vaikų intelektą (Bardžiukienė, 1994). Vaikų kūrybiškumui ir saviraiškai skatinti reikėtų naudoti teatralizuotus žaidimus. Šių žaidimų esmė – laisva vaiko meninė kūryba apibrėžtoje teatralizuoto žaidimo erdvėje (Bierontaitė, 1994). Dažnai tėveliai nori, kad jų vaikai savo vaidmeninius gebėjimus pademonstruotų viešai – darželio šventėse. Tačiau ne visi vaikai drąsiai jaučiasi scenoje. Vieni mėgsta būti dėmesio centre, kiti ne, todėl pedagogams būtina stebėti vaikus ir nuspręsti ką daryti, kad jie nebijotų būti scenoje. Baimę scenai lemia daug priežasčių, dažniausiai tai vaiko psichologinės problemos, pvz.: vaikui nepatinka personažas ar daina, kurią turės atlikti, galbūt jį išgąsdino kostiumo spalva, arba scenos apšvietimas. Todėl rengiant vaidinimus reikia atsižvelgti į kiekvieno vaiko individualumą ir iš anksto pratinti vaikus prie scenos, bei supažindinti su scenine kultūra (Hansen, Kaufmann, Saifer, 1997).

Montessori savo ikimokyklinio ugdymo sistemoje, priešingai nei kiti pedagogai, nepripažįsta to, kas lavina vaiko vaizduotę: pasakų, kūrybos, vaizdinių žaidimų (Blasius, 2009). Tačiau kiti literatūros šaltiniai teigia, kad Montessori apibūdina žaidimus, kaip priemonę, kuri padeda įveikti vaiko emocines problemas, lengviau įsisavinti naujas idėjas ir jas įgyvendinti praktiškai bei plečia vaikų vaizduotę, kūrybiškumą. Taip pedagogė kalba apie lakios vaizduotės (žaidimai su lėlėmis) žaidimus (Britton, 1992). Iš to galima spręsti, kad pedagogė neneigė vaidmeninių žaidimų reikšmės vaiko ugdymui, bet vis dėlto, laikėsi nuomonės, kad vaikas turi veikti natūraliai, spontaniškai, o ne apgaudinėti save ir kitus vaikus, užsiimant vaidmenine veikla (Pocienė, 2010). Ikimokykliniame laikotarpyje, pasak Montessori, iš pasąmonės gelmių ima kilti labai stipri emocija, kuri sužadina vaiko nuostabų kūrybinį veiklumą, glaudžiai susijusį su išoriniu pasauliu (Pocienė, 2010). Todėl nesvarbu, kokia tai bus meninė sritis, vaiko kūrybiškumas atsivers tik tada, kai galės nevaržomas užsiimti jam patinkančia veikla.

2.2.3. Šokis, judesys

Ikimokyklinio amžiaus vaikai labai mėgsta fizinę veiklą. Šokinėdami, lakstydami, žaisdami gaudynes, lenktynes, šokdami išreiškia save. Šokis – priemonė, kai kūno pagalba vaikas gali išreikšti mintis, atsiliepdamas į muziką perteikti jausmus judesių pavidalu. Šokdami vaikai sužino savo kūno galimybes, tam tikru būdu pažįsta laiką ir erdvę (Dodge, Colker, Heroman, 2007). Ikimokyklinio amžiaus vaikams patinka šokti ratelius. Šokio ar ratelio turinys yra vaiko vertybių, santykių su aplinka sistema, o žingsniai – pagrindinė choreografinės veiklos tobulinimo sąlyga. Ikimokyklinio amžiaus vaikus reikia mokyti nesudėtingų šokių žingsnelių, kad išmokę juos, galėtų

ne tik į juos susikoncentruoti, bet ir pasidžiaugti šia veikla su kitais vaikais. Dažniausiai darželiuose šokių veikloje yra taikomi *paprastieji*, *bėgamieji* ir *pašokamieji* žingsneliai. Paprastieji žingsneliai grindžiami ėjimu (paprastas, sutrepsėjamas, pristatomas, trižingsnis, tūpsnis, krisnis ir kt.), bėgamieji judesiai – bėgimu (paprastasis ir smulkusis), o pašokamieji – pašokimu. Mokinant vaikus šokti, dažniausiai yra prašoma jų susikabinti už rankų. Susikabinimas – savita choreografinės veiklos tobulinimo pakopa. Apskritai, šokiai, rateliai lavina vaiko originalų pasaulio, aplinkos suvokimą, tai sąlyga jo saviraiškai, savirealizacijai (Kievišas, Gaučaitė, 2000). Montessori savo pedagoginėje sistemoje nekalba apie šokio kultūrą, tačiau išskiria judesių lavinimo sritį – gimnastiką. Ši sritis nėra priskiriama meniniam ugdymui. Jos paskirtis eisenos, kvėpavimo, kalbos tobulinimui. Gimnastikos pratimais siekama padėti normaliai lavėti fiziologiniams judesiams, o jų tikslas – išlavinti kasdienių žmogaus judesių (vaikščiojimo, daiktų mėtymo, lipimo laiptais, lenkimosi, stojimosi, šokinėjimo ir t.t.) koordinaciją. Todėl priešingai nei kiti pedagogai, Montessori neskiria dėmesio šokio kultūrai, o jos sistemoje judesių gimnastikos tikslai, visiškai neturi bendrų sąsajų su meninio ugdymo tikslais.

2.2.4. Vaizduojamieji menai

Vaizduojamieji menai apima daug veiklos sričių – tapybą, piešimą, koliažų darymą, lipdymą, lėlių kūrimą, įvairių tekstilės medžiagų kompozicijų kūrimą, karpymą, klijavimą ir kt. Vaikams naudinga tapyti įvairiomis priemonėmis ant popieriaus, piešti su kreidelėmis, kurti daiktus klijuojant, karpyti žirkklėmis ir pan. Kuo daugiau galimybių suteikiame vaikams dirbti su priemonėmis, tuo geriau vaikai geba save išreikšti menine veikla. Vaizduojamieji menai taip pat vaikui suteikia galimybę pažinti pasaulį. Ugdomi piešimo įgūdžiai, suvokia įvairius dėsningumus – dydį, vietą, žmonių bruožus, daiktų požymius (Dodge, Colker, Heroman, 2007). Pasak V. Gražienės (1993), piešimas, tapymas, lipdymas, lankstymas ir kitos vaizduojamojo meno veiklos ugdo vaikų estetinį skonį. Norint pasiekti kuo geresnių vaizduojamųjų menų veiklos rezultatų reikia išsikelti tikslus. V. Gražienė (1993) pateikia tikslus, kurių jos manymu turėti siekti pedagogas:

- padėti vaikams atrasti meninės raiškos būdus, lavinančius mąstymą, padedančius pažinti pasaulį, išreikšti savo patirtį;
- siekti, kad formuotųsi vaikų estetinė nuostata;
- skatinti vaikų kūrybinės veiklos savitumą;
- suteikti vaikams žinių apie meninės raiškos priemones.

Viena iš labiausiai patinkančių vaikams vaizduojamojo meno sričių yra piešimas. Pasak A. Sapranašienės (1994), piešinyje tarsi veidrodyje atsispindi vaiko siela. Kiekvienas simbolis nupieštas popieriaus lape, atspindi vaiko vidinę būseną. Aldona Žarienė (1994) teigia, kad mergaičių ir berniukų piešiniai labai skiriasi. Tai yra dėl to, kad jų psichologija taip pat skiriasi.

Pavyzdžiui, piešinyje, kurio tema „Cirkas“, berniukai vaizdavo klounus, burtininkus, dresiruotojus, mašinas, lėktuvus, traukinius ir kt., o mergaitės piešė gėles, princeses, salę. Nei viena mergaitė nenupiešė mašinos, lėktuvo ar kažką tokio, ką piešė berniukai. Berniukai nenupiešė saulės, bet kai kurie taip pat piešė gėles. Tiek mergaitės, tiek berniukai gali nupiešti kačiukus, meškiukus, kiškučius. Taigi piešimas akivaizdžiai parodo berniukų ir mergaičių skirtumus (Žarienė, 1994).

Vaizduojamojo meno kryptys yra integruotos į ikimokyklinio amžiaus meninį ugdymą. Vaizduojamosios veiklos metu vaikai susipažįsta su naujais žodžiais, suvokia jų reikšmę ir pradeda juos naudoti savo kalboje (Vitkutė, 1994). Ne tik piešimas, bet ir kita vaizduojamojo meno veikla atspindi vaiko vidinį pasaulį.

Montessori pedagoginėje sistemoje vaizduojamieji menai neišskiriami kaip savarankiška veikla. Visas dėmesys yra sukoncentruotas į fiziologinių vaiko savybių ugdymą. Veikla, kurią galėtumėme pavadinti vaizduojamojo meno krypties veikla, Montessori sistemoje lavina įgūdžius, nesusijusius su meninių vertybių ir meninių gebėjimų ugdymu. Įvairūs karpymo, figūrėlių komponavimo, braižymo, piešimo pratimai – skirti vaiko smulkiosios motorikos lavinimui, rankos raumenims stiprinti, regai gerinti pan.

Teoriniu aspektu išanalizavus meninių veiklų reikšmę tradiciniame ir Montessori darželyje, galima apibūdinti keletą skirtumų. Kalbant apie menines veiklas, Montessori savo sistemoje jų neišskiria kaip atskirų, tikslingų veiklų. Dauguma šiame darbe pristatytų pedagogų, tokių kaip E. Velička, J. Kievišas, D. Dodge, L. Vitkutė, A. Žarienė ir kt., apie kiekvieną meninę veiklą kalba kaip apie savitą ir išskirtinai reikšmingą vaiko intelektinių, kūrybinių, psichologinių, meninių, fizinių gebėjimų ugdymui. Montessori sistemos metodiniai pratimai, kurie turi sąsajų su menu, išskyrus muzikavimo pratimus, yra labiau orientuoti į fiziologinį vaiko vystymąsi, pavyzdžiui, dainuojant ir šokant – lavinama pusiausvyros, judesių kontrolė, vaikščiojimo, daiktų mėtymo, lipimo laiptais, lenkimosi, stojimosi, šokinėjimo ir kt. koordinacija, grojant – sužadinami ritmingi raumenų judesiai ir pan. Vaidybai Montessori iš vis neskiria dėmesio, nes tai, pasak jos, nėra individualius ir natūralius vaiko gebėjimus skatinanti veikla. Tuo tarpu minėti pedagogai vaidybą apibūdina kaip vaikui artimą ir tinkamą jo vidiniams gebėjimams atsiskleisti veiklą. Anot jų, tokiu būdu jie gali panirti į savo vidinį pasaulį ir užsiimti kūrybine veikla, kurioje judesiais, kalba ir mimikomis išreiškia savo jausmus. Taigi, M. Montessori požiūris į menines veiklas ištis savitas. Tačiau, apžvelgus Montessori ir tradicinės ikimokyklinio ugdymo idėjas, galima teigti, kad Montessori darželyje meniniam ugdymui nėra skiriama tiek dėmesio kiek tradiciniame darželyje, meninės veiklos Montessori darželyje, jeigu jas taip galima vadinti, yra vykdomos remiantis kitais tikslais. Meninėmis ir apskritai bet kuriomis kitomis veiklomis Montessori darželyje yra siekiama padėti individui natūraliai plėtotis ir parengti jį gyventi tam tikroje aplinkoje kaip didesnio intelektualinio veiklumo prielaidą, palengvinančią „natūralų psichologinį vaiko augimą, todėl galima

daryti prielaidas, kad vaikas pereidamas iš Montessori darželio į pradinę tradicinę mokyklą, su savimi turės kitokį požiūrį į meninį ugdymą, neturės suvokimo apie meno prasmę mūsų šalies kultūrai ir tradicijoms, neturės gebėjimų vertinti meno, nežinos, kad yra daug būdų leidžiančių perteikti savo emocijas ir jausmus per meninę veiklą.

3. IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ MENINIO UGDYMO, TAIKANT M. MONTESSORI PEDAGOGINĘ SISTEMĄ, GALIMYBIŲ TYRIMAS

Apie M. Montessori pedagoginę sistemos sklaidą pasaulyje, Lietuvoje yra nemažai rašoma, tačiau atliktų tyrimų apie sistemos kokybę, apie vaikų gebėjimų ugdymą, meninės raiškos galimybes Montessori metodus taikančiuose darželiuose darbų stinga. Apskritai M. Montessori sistemos tikslas – įvairių veiklų pagalba, tuo pačiu ir meninės veiklos, lavinti vaiko jausmus, gyvenimo praktikos įgūdžius, kalbą, socialinio gyvenimo įgūdžius, o ne išmokyti pažinti meną, kultūrą, vertinti meno kūrinius ar juos kurti. Montessori pedagoginės sistemos tikslas – išmokyti vaikus pagrindinių, jų būčiai reikalingiausių gebėjimų. Todėl šiuo tyrimu siekiama išsiaiškinti, ar vaikų meninis ugdymas Montessori darželiuose vykdomas remiantis Montessori pedagoginės filosofijos idėjomis, ar yra taikomi Montessori sistemos metodai ir priemonės bei kokios yra sudarytos sąlygos vaikų meniniams gebėjimams atsiskleisti.

V. Skorupskienė (2000), O. Tījūnienė (2000), B. Bukantaitė (2000), B. Musneckienė (2000) ir daug kitų pedagogų, mokslininkų tyrinėjo M. Montessori idėjų sklaidą bei jos pedagoginės sistemos ypatumus. Tačiau nepavyko rasti atliktų tyrimų ar kitų literatūros šaltinių, kurie padėtų atsakyti į probleminius klausimus (Kaip vyksta meninis ugdymas M. Montessori darželiuose? Kokius metodus ir priemones pedagogai taiko meninės veiklos metu? Kokią reikšmę vaikui, pedagogų ir tėvų nuomone, turi meninis ugdymas?).

Pagal V. Gasparkaitę (2002), M. Montessori pedagogikos apraiškos Lietuvos švietimo sistemoje pasirodė 1984 m. Žymiosios italų mokslininkės pedagogika atgaivino Lietuvos švietimą laisvojo auklėjimo sampratą, naujais reikalavimais pedagogui, ugdančiam laisvą, kūrybingą ateities žmogų (Gasparkaitė, 2002). Šiandien dauguma darželių, atsižvelgdami į šių dienų vaikų psichofiziologines savybes, kuria šiuolaikines ugdymo sistemas, kitokį – modernų – darželio įvaizdį, skiria daugiau dėmesio tam tikroms mokslo sritims, kad pagerintų ugdymo procesą. Tyrimo metu teko bendrauti su nealternatyvių, nespecializuotų valstybinių ir privačių darželių direktorėmis, kurios teigė, kad šiandien visi darželiai ieško savo „nišos“, t.y. vieni labiau ugdo vaiko mąstyseną, kiti meninius gebėjimus, dar kiti inžinerinių mokslų kryptis. Todėl kyla klausimas, ar yra daromi pokyčiai Montessori pedagoginėje sistemoje, ar pedagogai keičia sistemos metodus ir priemones kitais, atitinkančiais išmaniosios „Z“ kartos vaikų psichofiziologines savybes. Anketinio tyrimo rezultatai parodys, ar iš tikrųjų pagal Montessori sistemą dirbančiuose ir jos metodus taikančiuose darželiuose meninis ugdymas vykdomas remiantis šia pedagogine koncepcija, ar taikomi Montessori metodai ir priemonės, ir kaip atskleidžiamos vaiko meninės raiškos galimybės.

3.1. Tyrimo organizavimas, metodika ir imtis

Darbo rengimą sudaro trys organizavimo etapai:

- *Pirmasis etapas* (2016 m. lapkritis – 2017 m. kovas) – formuluojama darbo tema, konkretinamas tyrimo tikslas ir uždaviniai, analizuojama literatūra bei švietimo dokumentai.
- *Antrasis etapas* (2017 m. kovas – 2017 m. balandis) – siekiant įgyvendinti tyrimo tikslą bei atsakyti į tyrimo uždavinius buvo rengiamos anketos, atlikta pedagogų ir tėvų anketinė apklausa.
- *Trečiasis etapas* (2017 m. balandis – 2017 m. gegužė) – buvo analizuojama gauta respondentų informacija, piešiami grafikai, braižomos lentelės, atliekami skaičiavimai, formuluojamos tyrimo išvados.

Tyrimo tikslui ir uždaviniams įgyvendinti bakalauro darbo tyrimas atliktas skirtingų Lietuvos miestų darželiuose, taikančiuose M. Montessori sistemą ir metodus. Anketiniame tyrime dalyvavo respondentai - pedagogai dirbantys Montessori darželiuose ir tėvai, kurių vaikai mokosi šiuose darželiuose: Kauno l/d „Žiburėlis“, Klaipėdos M. Montessori darželis-mokykla, Mažeikių l/d „Bitutė“, Kretingos l/d „Eglutė“, Kuršėnų l/d „Nykštukas“.

Iš viso buvo apklausti 61 respondentas: pedagogai, darželiuose dirbantys pagal Montessori pedagoginę sistemą arba dalinai taikantys šios sistemos metodus, ir tuos darželius lankančių vaikų tėvai. Daugiausia respondentų dalyvavo iš Klaipėdos apskrities darželių, mažiausiai – Šiaulių ir Telšių apskričių. Iš viso apklausta 34 (56 %) pedagogai ir 27 (44 %) tėvai. Vyriskos lyties respondentų buvo 6 (10 %), moteriškos lyties – 55 (90 %). Tėvų amžiaus vidurkis 35 m., pedagogų – 47 m. Žemiau esančioje lentelėje pateikti respondentų tyrimo imties duomenys (žr. 1 lentelę).

1 lentelė

Tyrimo imties charakteristika (pedagogai ir tėvai) (N=61)

Respondentai	Darželiai, kuriuose dirbama pagal M. Montessori metodą ar sistemą					
	Klaipėdos M. Montessori mokykla- darželis	Kretingos rajono lopšelis- darželis „Eglutė“	Kauno Montessori mokykla darželis „Žiburėlis“	Mažeikių lopšelio- darželio „Bitutė“	Kuršėnų lopšelio- darželio „Nykštukas“	Iš viso:
Tėvai	8	10	7	2	0	27
Pedagogai	9	10	6	6	3	34
Iš viso:	17	20	13	8	3	61

Literatūros, dokumentų analizė. Literatūros šaltinių analizė padėjo atskleisti darbo temos aktualumą, formuluoti tikslą ir uždavinius, išskirti problemą, numatyti teorinės darbo dalies reikšmę

ir ryšį su praktine tyrimo dalimi. Literatūros analizė, apžvalga padėjo „išgryninti“ tyrimo probleminius klausimus, pagrįsti teiginius, pasirinkti tyrimo duomenų apdorojimo ir analizės metodus.

Anketinių duomenų analizė. Anketinės apklausos tikslas – išsiaiškinti tėvų ir pedagogų požiūrį į meninio ugdymo svarbą ir galimybes M. Montessori darželiuose.

Anketos buvo išdalintos tų darželių, kuriuose dirbama pagal Montessori sistemą arba tik dalinai taikomi metodai, pedagogams ir ten besimokančių vaikų tėvams. Anketos respondentams buvo išdalintos 2017 metų kovo–balandžio mėnesiais. Tėveliams anketas išplatinti padėjo darželių direktorės ir direktorių pavaduotojos ugdymui. Trijuose darželiuose pedagogams buvo išdalinta 30 anketų (kiekviename darželyje tik po 10 anketų, dėl to, kad darželiuose dirba mažai pedagogų), tėvams taip 30 anketų. Iš visų šių 60 anketų atsakė tik 48 respondentai - 30 pedagogų ir 18 tėvų. Kita dalis respondentų atsakinėjo į virtualias anketas, patalpintas internetinėje erdvėje. Virtualias anketas pildančiųjų skaičius buvo neribojamas, tačiau į jas atsakė tik 4 pedagogai ir 9 tėvai.

Respondentai buvo apklausiami užtikrinant visišką konfidencialumą, nurodant, kad duomenys bus panaudoti bakalauro darbe tik apibendrinti. Atliekant anketinį tyrimą, buvo elgiamasi etiškai, geranoriškai bendraujama telefonu, realių pokalbių metu ir elektroniniais laiškais. Ne visi iš tinkamų apklausti Montessori darželių vadovai sutiko dalyvauti tyrime, atsisakymo priežastys – laiko trūkumas, nuolatos atliekami kitų studentų tyrimai šiuose darželiuose.

Anketose tėvams buvo pateikti 15 uždaro ir 8 atviro tipo teiginiai – klausimai, o pedagogams – 21 uždaro ir 3 atviro tipo klausimai. Pedagogų atsakymai suteikia informacijos apie M. Montessori darželiuose vykdomą meninę veiklą, vaiko meninės raiškos galimybes darželyje, tėvų dalyvavimą vaiko meninių gebėjimų ugdymo procese, vaiko vietą ir raiškos galimybes meninės veiklos metu, atskleidžia pedagogų darbo specifiką meninės veiklos metu, meninės veiklos naudą vaiko psichofiziologinei raidai. Tėvų atsakymai suteikia informacijos apie tai, kokią reikšmę jų vaikui turi meninis ugdymas; kokias priemones ir metodus taiko meninės veiklos metu ir ar dalyvauja meninėje veikloje kartu su vaikais; ar domisi vaiko gebėjimais; atskleidžia savo požiūrį į tai, kokias, tėvų nuomone, charakterio savybes turėtų turėti pedagogas dirbdamas su vaikais ir kaip vaikai gali elgtis meninės veiklos metu Montessori darželyje.

Anketas sudaro keturios struktūrinės dalys:

- 1) instrukcija (atmintinė), kurioje apibūdintas tyrimo tikslas, paminėta anketos užpildymo svarba ir atsakymų anonimiškumas;
- 2) demografinio pobūdžio klausimai (lytis; amžius; gyvenamoji vieta; išsilavinimas);
- 3) diagnostiniai klausimai (tiriamųjų tėvų ir pedagogų požiūris į vaikų meninės raiškos galimybes Montessori darželiuose, meninės veiklos organizavimo ypatumai, pedagogų kompetencijos meninės veiklos metu, tėvų dalyvavimas meninėje veikloje kartu su vaikais, metodų

ir priemonių naudojimas meninės veiklos metu, vaiko drausminimas ir drausmės priemonės, kurias taiko pedagogai meninės veiklos metu, bei vaiko meninės raiškos galimybės užsiėmimų metu). Atsakymams koduoti naudota Likert'o skalė su 5 kategorijų atsakymų variantais (*visiškai sutinku/sutinku*, *visiškai nesutinku/nesutinku*, *tikrai taip/taip*, *tikrai ne/ne* ir *visada/dažnai*, *retai/niekada*, bei *labai svarbi/svarbi*, *nesvarbi/visiškai nesvarbi* – variantai yra artimi, todėl analizuojami duomenys pateikiami apibendrintai).

4) atviro tipo klausimai. Pedagogams: „*Kiek metų dirbate su ikimokyklinio amžiaus vaikais?*“, „*Su keliomis vaikų grupėmis dirbate ir kokio tai amžiaus vaikai?*“. Tėvams: „*Kiek auginate vaikų?*“, „*Kiek Jūsų vaikų šiuo metu lanko darželį?*“, „*Kokia veikla namuose Jūsų vaikas dažniausiai užsiima, ar Jūs dalyvaujate kartu su vaiku toje veikloje?*“ ir kt.

Matematinė statistika. Tyrimo duomenys apdoroti www.manoapklausa.lt automatinio duomenų apskaičiavimu ir kompiuterine Microsoft Excel programa.

3.2. Tyrimo duomenų rezultatai, jų analizė

Atsakydami į pirmajame demografinių kintamųjų bloke pateiktus klausimus, respondentai pateikė duomenis apie save. Apibendrinus abiejų apklausų duomenis, paaiškėjo, kad tyrime dalyvavo 10 proc. vyrų ir 90 proc. moterų. Pastebima, jog vyriškos lyties respondentų, lyginant su moteriškos lyties respondentėmis, ypač mažai. Tai greičiausiai lėmė priežastis, kad pedagoginį darbą visgi dirba didesnis skaičius moterų, o ir vaikų ugdymu motinos labiau domisi negu tėvai.

Ikimokyklinėse įstaigose dirbantys pedagogai turi turėti atitinkamą išsilavinimą. Visi apklausti pedagogai nurodė, kad yra baigę aukštuosius mokslus. Iš jų daugiau nei pusė (71 proc.) yra įgiję aukštąjį universitetinį išsilavinimą. Kita dalis pedagogų (9 proc.) kompetencijas įgijo kitais būdais ir šią informaciją patikslino, įrašydami savo išsilavinimo kryptį (pradinis ugdymas, ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo muzikos pedagogika).

Atliekant anketinį tyrimą teko bendrauti su pedagoge, pavaduotoja ugdymo reikalams, kuri jau daugiau kaip 10 metų dirba M. Montessori darželyje. Moteris teigė, kad šiandien M. Montessori pedagogų ruošimo kursai ir seminarai Lietuvoje vyksta labai retai. Kad kursai įvyktų, reikalingas tam tikras žmonių skaičius, tačiau grupė yra sunkiai surenkama arba visai nesurenkama. Tai rodo, kad jaunąją pedagogų kartą nelabai domina Montessori idėjos. Pastebėta, kad tyrime dalyvavusių pedagogių vidutinis amžius yra 47 metai. Jauniausiai pedagogei 25 metai, vyriausiai – 60 metų. Net 88 proc. pedagogų yra dirbantys daugiau nei 10 metų. 2 lentelėje pateikiamas pedagogų, dirbančių M. Montessori darželiuose, darbo stažas.

Respondentų (pedagogų) paskirstymas pagal darbo stažą (N=34)

Darbo stažas	Pedagogų skaičius	Procentai
1–10 metų	4	11,8
10–20 metų	9	26,5
20–30 metų	13	38,2
30–40 metų	7	20,6
40– ... metų	1	2,9

Sprendžiant iš pateiktų duomenų, galima teigti, kad 88 proc. pedagogų, dirbančių Lietuvos Montessori darželiuose, yra tie žmonės, kurie pagal šią sistemą pradėjo dirbti tuo laiku, kada Lietuvoje tik buvo pradedama domėtis ir dalintis Montessori pedagoginėmis idėjomis. Kitų 12 proc. pedagogų, išdirbusių mažiau nei 10 metų, skaičius leidžia daryti išvadą, kad Lietuvoje jaunų žmonių, besidominčių ir plečiančių savo kompetencijas darbui su vaikais Montessori darželiuose, yra ypač mažai.

M. Montessori darželiuose taikoma netradicinė ugdymo sistema. Ten dirbantys pedagogai turi būti įgiję kompetencijas darbui su netradiciniais M. Montessori metodais ir priemonėmis, žinoti ugdymo proceso ypatumus, mokėti bendrauti ir laikytis tam tikrų taisyklių. Iš 34 tyrime dalyvavusių pedagogų tik 6 pedagogai (ės) neatsakė į klausimą „*Kokiu būdu įgijote kompetencijas darbui su vaikais pagal Jūsų darželyje esančią ugdymo programą*“. Visi kiti 28 pedagogai pažymėjo, kad lankė papildomus kursus, specialius seminarus ir kt. 3 lentelėje pateikiami tiriamųjų pedagogų kompetencijų įgijimo būdai. Daugiausia pedagogų atsakė, kad kompetencijas įgijo keliais būdais – lankydami seminarus, specialius kursus, tarptautinius 3 metų M. Montessori pedagogų rengimo kursus.

Respondentų (pedagogų) paskirstymas pagal kompetencijų įgijimo būdus (N=34)

Kompetencijų įgijimo būdai	Pedagogų (ių) skaičius	Procentai
Seminarai	12	35 %
Konferencijos	2	6 %
Specialūs kursai	12	35%
Literatūros studijavimas	5	15 %
Specialistų konsultacijos	2	6 %
Praktinės veiklos stebėjimas	5	15 %
Tarptautiniai 3 metų M. Montessori pedagogų rengimo	7	21 %

kursai		
Kursai kitoje šalyje	2	6 %
Į klausimą neatsakyta	6	18 %

Apskritai, dauguma pedagogų savo kompetencijas, žinias įgijo keliais būdais. Galima pastebėti, kad jaunesnio amžiaus pedagogės pažymėjo tokius kompetencijų gilinimo būdus kaip „kolegių stebėjimas“, „literatūros skaitymas“ ir pan. Vyresnio amžiaus pedagogės – tarptautiniai M. Montessori pedagogų ruošimo kursai, seminarai, konferencijos. Rezultatai atskleidžia, kad visi Montessori darželio pedagogai, atsakę į klausimą „*Kokiu būdu įgijote kompetencijas darbui su vaikais pagal Jūsų darželyje esančią ugdymo programą*“ yra įgiję kompetencijas arba vis dar tobulinantys jas.

Empirinio tyrimo pagalba taip pat buvo siekiama atskleisti pedagogo vaidmenį Montessori darželyje. Pagal M. Montessori pedagoginę sistemą, pedagogas yra *stebėtojas, padėjėjas, patarėjas*. Pedagogas negali kištis į vaikų individualią veiklą ir nurodinėti veiksmus. Didžioji dalis (88 proc.) pedagogų pažymėjo, kad ugdymo procese jie yra padėjėjai. Tačiau 7 pedagogai pažymėjo, jog ugdymo procese jie taip pat gali būti ir vadovais (žr. 4 lentelę).

4 lentelė

Montessori darželiuose dirbančių pedagogų nuomonė apie jų vaidmenį ugdymo proceso metu (N=34)

Ugdymo procese pedagogas yra...	Pedagogų skaičius	Procentai
Patarėjas	25	74 %
Draugas	18	53 %
Padėjėjas	30	88 %
Vadovas	7	21 %
Autoritetas	14	41 %
Kita	3	9 %

Dauguma (56 proc.) pedagogų mano, kad jie ugdymo procese turi būti patarėjais, draugais, padėjėjais, kas atliepia M. Montessori pedagoginės sistemos idėjas. Tačiau nemaža dalis pedagogų (31 proc.) pažymėjo, kad, jų nuomone, jie ugdymo proceso metu gali būti vadovais arba autoritetu vaikams. Tikėtina, kad ši dalis pedagogų laikosi šių nuostatų ir vykdydami tam tikras veiklas Montessori darželiuose. Todėl didelė tikimybė, kad ir veikla Montessori darželiuose yra organizuojama ne vien tik pagal M. Montessori pedagoginės sistemos principus.

Tam, kad išsamiau išsiaiškintume pedagogų vaidmenį Montessori darželiuose, apklausėme ir Montessori darželius lankančių vaikų tėvus (N=27). Dauguma (92 proc.) tėvų mano, kad pedagogas, ugdymo proceso metu *turi būti tolerantiškas, etiško elgesio pavyzdys vaikams, turi*

mokėti sudominti vaikus, galėti prireikus jiems padėti, patarti. Taip pat, tėvų nuomone, *pedagogas turi nuolat domėtis naujais ugdymo metodais bei gebėti pravesti bet kokią veiklą, nevėluoti į užsiėmimus, išmanyti vaikų psichofiziologines savybes, būti įgijęs pedagogo kvalifikaciją, mėgti šios srities darbą ir mylėti vaikus.* Tačiau lyginant tėvų ir pačių pedagogų lūkesčius pedagogo atžvilgiu, pastebimas ryškus nuomonių skirtumas. Tėvų nuomonė pateikta 5 lentelėje.

5 lentelė

Montessori darželius lankančių vaikų tėvų nuomonė apie pedagogo asmenines savybes ir elgesį ugdymo proceso metu (N=27)

Darželyje pedagogas ...	Sutinka	Nesutinka	Nežino
<i>... turi būti tolerantiškas</i>	26 (96 %)	0	1 (4 %)
<i>... turi mokėti sudominti vaikus</i>	27 (100 %)	0	0
<i>... gali leisti vaikams elgtis taip, kaip jie nori</i>	2 (7%)	25 (93 %)	0
<i>... turi vaikams padėti, patarti, būti paslaugus ir bendraujanti vaikui suprantama kalba</i>	27 (100 %)	0	0
<i>... turi griežtai laikytis ugdymo planų, siekti juose esančių tikslų</i>	11 (41 %)	7 (26 %)	9 (33%)
<i>... gali vaikus bausti už nedrausmingą elgesį</i>	10 (37 %)	14 (52 %)	3 (11 %)
<i>... turi domėtis naujais metodais ir priemonėmis bei taikyti juos ugdymo procese</i>	26 (96 %)	0	1 (4 %)
<i>... turi gebėti pravesti bet kokią veiklą (nuo mokymo rašyti, skaityti, skaičiuoti iki mokymo muzikuoti ir pan.)</i>	18 (67%)	5 (18 %)	4 (15 %)
<i>... turi būti etiško elgesio pavyzdys vaikams</i>	26 (96 %)	0	1 (4 %)
<i>... gali nurodinėti vaikams</i>	7 (26 %)	4 (14,8 %)	16 (59 %)
<i>... neturi kištis į vaiko asmenines ir šeimos problemas.</i>	11 (41 %)	11 (41 %)	5 (18%)
<i>... turi būti punktualus ir nevėluoti į užsiėmimus</i>	26 (96 %)	0	1 (4%)
<i>... turi išmanyti ikimokyklinio amžiaus vaikų psichofiziologines savybes</i>	25 (93 %)	0	2 (7 %)
<i>... turi būti įgijęs pedagogo kvalifikaciją</i>	22 (81%)	1 (4 %)	4 (15 %)
<i>... turi būti tvarkingas ir laikytis higienos reikalavimų</i>	27 (100 %)	0	0
<i>... turi mėgti pedagoginį darbą ir mylėti vaikus</i>	27 (100 %)	0	0
<i>... gali dirbti pedagogu neturėdamas ikimokyklinio ugdymo kvalifikacijos</i>	6 (22 %)	16 (59%)	5 (18%)

Montessori sistemoje akcentuojama, kad vaikas darželyje gali užsiimti jam patinkančia veikla, kada tik nori. Tačiau net 25 tėvai nesutinka su teiginiu, kad pedagogas turi leisti vaikams

leisti elgtis taip, kaip jie nori. Todėl galima manyti, kad tėvai, nežino pagrindinio Montessori pedagoginės sistemos principo – savarankiška, laisva, vaiko asmeninius poreikius ir instinktus atitinkanti ugdymo(si) aplinka, į kurią suaugusysis negali kištis. 14 tėvų mano, kad pedagogas negali vaikų bausiti už nedrausmingą elgesį, 10 tėvų sutinka. Tikėtina, kad šiam teiginiui nepritarianys tėvai bausmes suvokia kaip neetišką pedagogų elgesį su jų vaiku, o galbūt žino, kad pedagogai dirbdami pagal Montessori sistemą neturėtų susidurti su drausmės problemomis. Kita dalis tėvų (37 proc.), tikėtina, pritaria šiam teiginiui, nes patys taiko bausmes savo vaikui, todėl pritaria šiam teiginiui.

Montessori sistemoje vaikas veikla užsiima savarankiškai. 18 tėvų mano, kad pedagogas turi gebėti praveisti bet kokią veiklą darželyje. Tikėtina, kad ši dalis tėvų mano, kad Montessori darželyje kaip ir bet kuriame kitame, pedagogas yra svarbus, valdantis ugdymo procesą, o tai prieštarauja Montessori pedagoginės filosofijos idėjoms. Pastebime, kad didžioji dalis – 16 tėvų – nežino, ar pedagogas gali nurodinėti vaikams, 4 tėvai visai nepritaria šiam teiginiui, o 7 tėvai sutinka. Su vienu teiginiu tėvai sutinka ir tartum parodo, kad išmano Montessori sistemos principus, kitame teiginyje, kuris apibūdina tas pačias pedagogo charakterio savybes – nesutinka. Todėl tokius tėvų atsakymus sunku interpretuoti.

11 tėvų mano, kad pedagogas gali kištis į vaiko asmenines ir šeimos problemas. Lygiai tokia pat dalis pedagogų nesutinka. Pedagogas ugdymo proceso metu yra atsakingas už kiekvieną vaiką ir jeigu jam kas nors atsitiktų, jis turėtų atsakyti už pasekmes. Todėl natūralu, kad pedagogas turi žinoti tam tikrus faktus apie vaiko asmenybę ir šeimą: kas lemia vienokį ar kitokį vaiko elgesį, kaip su juo yra elgiamasi šeimoje, ar šeima nėra įtraukta į socialinę rizikos šeimų sąrašą ir pan.

Pastebima, kad 6 tėvai mano, jog pedagogas gali dirbti darželyje neturėdamas pedagogo kvalifikacijos. Tačiau didesnė dalis – 16 tėvų – nesutinka su šiuo teiginiu, o 5 tėvai nežino ar pedagogas gali dirbti neturėdamas pedagogo kvalifikacijos. Galbūt tėvų nuomonė pasiskirstė taip skirtingai todėl, kad tėvai nesidomi pedagogų kvalifikacija arba tiesiog yra patenkinti pedagogų darbu.

Siekdami išsiaiškinti, ar tėvai domisi ir dalyvauja darželio veikloje kartu su savo vaikais, ar domisi vaikų pasiekimais, anketoje pateikėme teiginius, kuriuos tėvai turėjo įvertinti. 25 tėvai su teiginiais sutiko (žr. 6 lentelę).

6 lentelė

Tėvų nuomonė apie jų dalyvavimą vaikų ugdymo procese Montessori darželyje (N=27)

Darželyje tėvai...	Sutinka	Nesutinka	Nežino
<i>...turi bendrauti, bendradarbiauti su darželio pedagogais ir kitais darbuotojais</i>	27 (100%)	0	0

<i>...turi noriai su vaikais dalyvauti netradicinėje veikloje (šventės, pažintinės ekskursijos, iškylos ir pan.)</i>	26 (96 %)	0	1 (4 %)
<i>...turi visada laiku atvežti ir pasiimti savo vaiką (us) iš darželio</i>	24 (89%)	1 (4 %)	2 (7 %)
<i>...turi siūlyti idėjas gerinančias vaikų ugdymo procesą</i>	21 (78 %)	0	6 (22 %)
<i>...turi papildomai rūpintis vaikų ugdymu namuose arba tęsti pedagogo veiklą namuose</i>	22 (81%)	2 (7 %)	3 (11 %)
<i>...turi drąsiai išsakyti savo nusiskundimus pedagogų darbu</i>	26 (96 %)	0	1 (4%)
<i>...turi pranešti pedagogui apie vaiko išskirtines psichofiziologines savybes</i>	27 (100%)	0	0
<i>...turi domėtis vaiko veikla ir pasiekimais</i>	27 (100%)	0	0
<i>...turi rūpintis vaiko sveikata, neleisti sergančio į darželį</i>	27 (100%)	0	0
<i>...turi nesmurtauti prieš savo ir kitų vaikus</i>	27 (100%)	0	0

Apskritai, Montessori pedagoginėje filosofijoje yra pabrėžiama, kad sistema bus veiksminga tik tada, jei vaikas pagal tuos pačius metodus ir priemones bus ugdomas ir namuose. Tėvų nuomonė tarsi patvirtina šią idėją. Net 78 proc. tėvų sutinka, kad jie turi siūlyti idėjas gerinančias vaikų ugdymo procesą, 22 proc. tėvų nežino ar jie tai turėtų daryti. Net 81 proc. tėvų sutinka, kad vaiko ugdymu reikia taip pat rūpintis ir namuose, 7 proc. tėvų nesutinka, o 11 proc. – nežino. Tokie tėvų atsakymai rodo, kad daugelis domisi vaiko ugdymu ir darželio veikla, taip pat rūpinasi vaiko ugdymu ir namuose. Tačiau toliau pateiktų tėvų atsakymai leidžia suabejoti, kad jie rūpinasi vaiko ugdymu namuose.

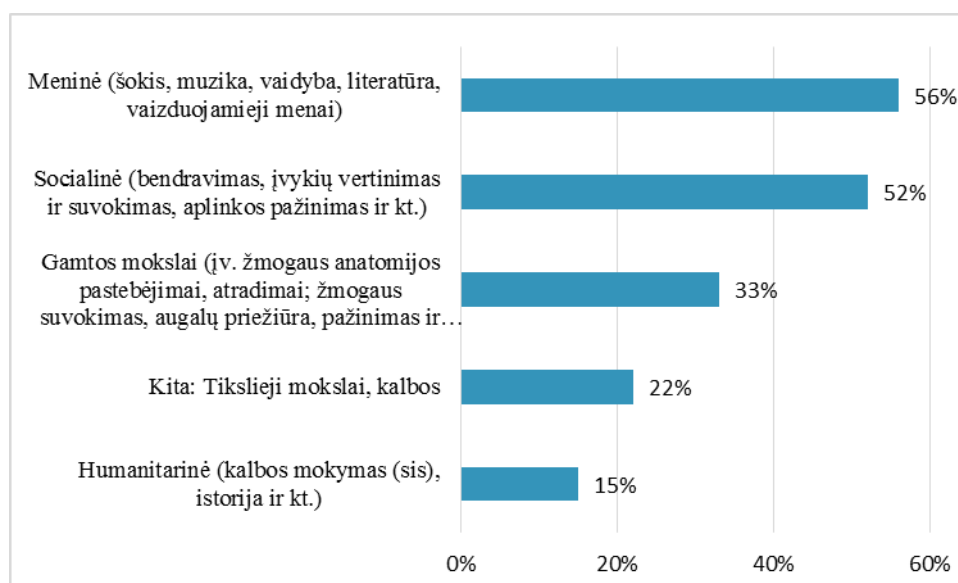
Literatūros šaltiniuose nėra rašoma apie vaikų veiklos organizavimą Lietuvoje esančiuose Montessori darželiuose. 85 proc. pedagogų anketoje pažymėjo, kad vaikų veikla yra vykdoma grupėmis, kurias sudaro įvairaus amžiaus vaikai. 59 proc. pedagogų pažymėjo, kad veikla grupėje skirstoma pagal vaikų amžių, t.y. priemonės vaikams taikomos atsižvelgiant į amžiaus skirtumą ir gebėjimus. Tačiau 26 proc. pedagogų pažymėjo, kad veikla grupėje nėra skirstoma pagal vaikų amžių. Didelė tikimybė, kad šie 26 proc. respondentų vykdo veiklą grupėse, kuriose vaikų amžius yra vienodas, tad pedagogams yra lengviau sekti vaikų, dalyvaujančių toje pačioje veikloje, gebėjimų progresą ir pažangą.

Nors dauguma pedagogų (29) organizuoja vaikų veiklą pagal Montessori sistemos principus, tačiau dalies pedagogų atsakymai leidžia manyti, kad Lietuvoje esančiuose Montessori darželiuose veikla nėra vykdoma visiškai taip, kaip aprašoma Montessori pedagoginės sistemos filosofijoje. Tai

gali lemti arba žinių apie Montessori pedagoginę sistemą stoka, arba kitos priežastys, pvz., darbas su specialiųjų poreikių vaikais, kurie negali savarankiškai užsiimti veikla.

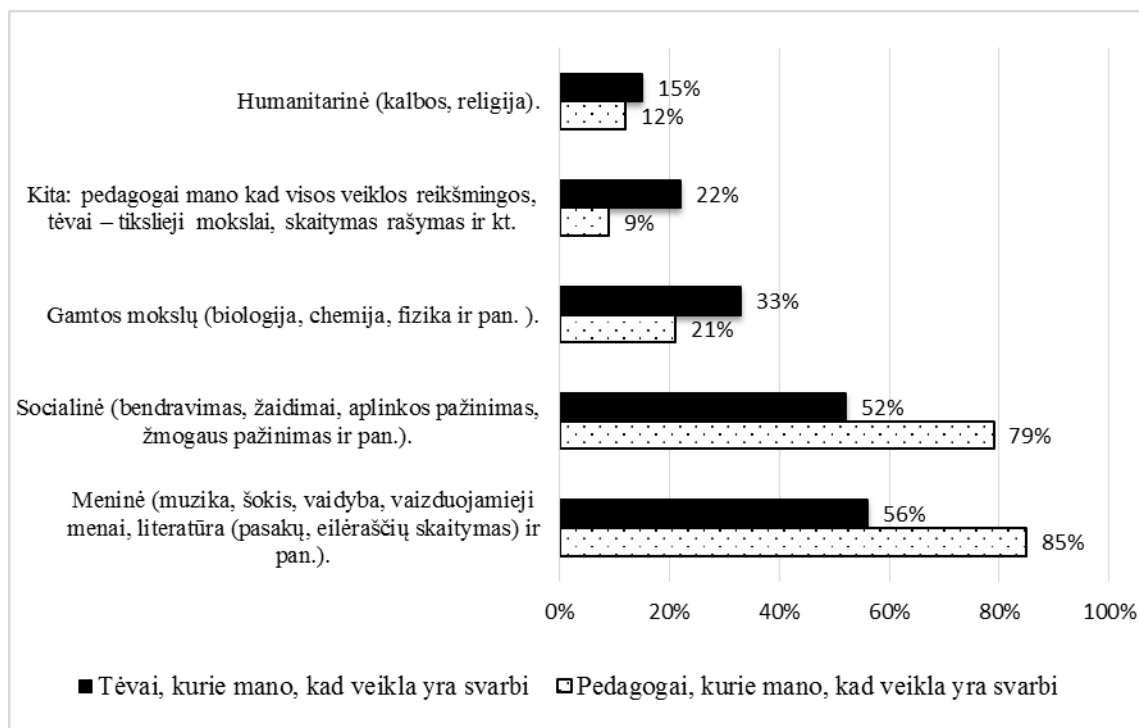
Kaip ir bet kuriame kitame darželyje, taip ir Montessori darželiuose, yra vykdoma įvairi veikla. Montessoriniame ugdyme vaikas gali rinktis tokią veiklą, kuri tuo metu jam atrodo reikalinga. Tačiau dažnai pasitaiko atvejų, kada vaikas darželyje turi daryti tai, kas jam nepatinka, nes pedagogo organizuojama veikla yra visiems vienoda. Montessori savo pedagoginėje filosofijoje šį reiškinį įvardina kaip vaiko prievartą. Tyrimo metu tėvai atskleidė, kokias emocijas patiria vaikai tam tikros veiklos metu. Pasak jų (95 proc.), teigiamas emocijas vaikams sukelia kūrybinė, meninė veikla, tokia kaip *dainavimas, piešimas, karpymas, klijavimas, gimnastika* ir kt. Tik 14 proc. tėvų pažymėjo, kad kai kurios meninės veiklos iššaukia ir neigiamas vaikų emocijas. 29 proc. tėvų pažymėjo, kad tokios veiklos, kaip *namų ruošos darbai, gėlių priežiūra, skaičiavimas, rašymas* ir pan., sukelia vaikams neigiamas emocijas. Vis dėl to, tėvų atsakymai rodo, kad meninė veikla vaikams yra reikšminga. Meninė veikla padeda vaikui išreikšti savo kūrybines idėjas, mintis, išreikšti savo problemas. Dažnai tėvai nesupranta vaikų, kai jie bando savo problemas ir rūpesčius perteikti kalba. Todėl meninė veikla yra puiki priemonė, padedanti vaikams išreikšti savo rūpesčius ir problemas.

Natūralu, kad veikla, kuri suteikia vaikui pasitenkinimą ir teigiamas emocijas bei yra sėkminga, stimuliuoja dažniau ja užsiimti. Anketose tėvai pažymėjo, kokios veiklos jų vaikui labiausiai sekasi ir kokiomis veiklomis dažniausiai užsiima. 15 tėvų paminėjo, kad jų vaikas dažniausiai užsiima menine veikla – *piešia, karmo, braižo, žaidžia, konstruoja, šoka, dainuoja, lipdo, muzikuoja, groja, vaidina*. 2 tėveliai iš vis neatsakė į klausimą, o kiti 10 paminėjo, kad jų vaikai dažniausiai *žaidžia, sprendžia logines užduotis, skaičiuoja, rašo, skaito* arba *veikia viską po truputį*. Apskritai, respondentų atsakymai parodo, kad vaikams labiausiai sekasi meninė veikla ir jie dažniausiai ja užsiima. Taip pat daugelis (52 proc.) tėvų pažymėjo, kad vaikams sekasi ir socialinė veikla. 1 paveiksle pateikiami rezultatai, kokios veiklos sritys Montessori darželiuose labiausiai sekasi vaikams.

1 pav. Veiklos sritys, kurios tėvų nuomone, labiausiai sekasi Montessori darželius lankantiems vaikams (N=27)

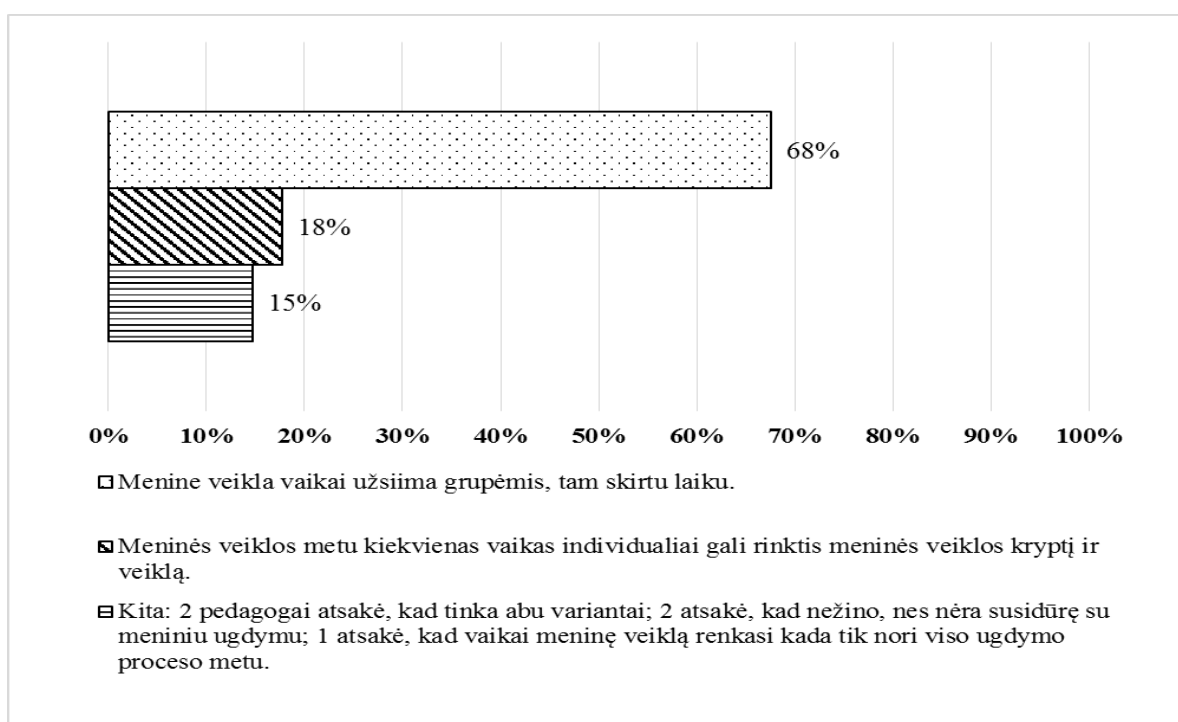
Kad meninė veikla yra svarbi ir reikšminga vaikui, anketiniame tyrime atskleidžia ne tik tėvai, bet ir pedagogai. Pedagogai mano, kad labiausia vaikų kūrybiškumą skatina meninė ir socialinė veikla. 2 paveiksle pateikiamas pedagogų ir tėvų požiūris į meninės veiklos svarbą vaiko ugdymui.

2 pav. Pedagogų ir tėvų požiūris į meninės veiklos svarbą vaiko ugdyme kitų veiklų kontekste (N=61)

Kad meninė veikla yra reikšminga vaiko ugdyme pažymėjo daugiau nei pusė apklaustų tėvų (19). 8 tėvai nežino, ar meninis ugdymas yra reikšmingas jų vaikui. Pedagogų ir tėvų požiūris į meninės veiklą svarbą vaiko ugdymui nedaug skiriasi. Tikėtina, kad tiek darželyje, tiek namuose vaikai dažniausiai užsiima kūrybine, menine veikla, todėl respondentai ir pažymėjo, kad kitų veiklų kontekste, meninė veikla yra svarbiausia. O tėvai, kurie nežino ar meninė veikla yra reikšminga jų vaikui, greičiausiai visai nesidomi vaikų veikla ir pasiekimais.

Vaiko meninei raiškai įtaką daro ir pedagogo meninės veiklos organizavimo ypatumai. Dažniausiai darželiuose meninė veikla organizuojama grupėmis, su tam tikro amžiaus vaikais. Visi vaikai vienu metu vykdo tą pačią meninę veiklą, pvz.: jeigu skiriama užduotis piešti, visi vaikai piešia, jeigu dainuoti – visi vaikai dainuoja. Tuo tarpu Montessori pedagoginėje sistemoje vaikas, nesvarbu kokia tai būtų veikla, ją renkasi jam patogiu laiku. Pagal Montessori, vaiko negalima „išprausti į rėmus“, reikia sukurti aplinką ir sąlygas laisvai vaiko saviugdai, saviraiškai, saviveiklai. 3 paveiksle pateikti pedagogų meninės veiklos Montessori darželiuose organizavimo būdai.

3 pav. Vaikų meninės veiklos organizavimo būdai Montessori darželiuose (N=34)

Analizuojat respondentų atsakymus, pastebima, kad ne visi Montessori darželiuose dirbantys pedagogai meninę veiklą organizuoja tuo pačiu būdu. 23 pedagogai atsakė, kad „meninė veikla vaikai užsiima grupėmis, tam skirtu laiku“. 6 pedagogai pažymėjo, kad meninės veiklos metu kiekvienas vaikas individualiai gali rinktis meninės veiklos kryptį. 5 pedagogai į papildomą laukelį „Kita“ įrašė, savo teiginius: 2 pedagogai teigia, kad meninė veikla gali būti vykdoma ir

vaikui individualiai renkantis veiklą ir grupėse, kiti 2 nežino kaip organizuojama veikla, nes nėra susidūrę su meniniu ugdymu. 1 pedagogas pažymėjo, kad vaikai meninę veiklą viso ugdymo proceso metu renkasi kada tik nori.

Respondentų atsakymai atskleidžia ne tik pedagogų taikomus meninės veiklos organizavimo būdus Montessori sistemą ir metodus taikančiuose darželiuose, bet ir kitas realias šioje sistemoje esančias problemas. Rezultatai rodo, kad dauguma pedagogų (67,6 proc.) nesilaiko Montessori pedagoginių koncepcijų ir vaiko meninę veiklą organizuoja grupėmis tam skirtu laiku, nors mokslininkė pabrėžia, kad jos sistemos esmė yra natūralus vaikų ugdymo procesas į kurį joks suaugusysis negali kištis, o vaikas turi vadovautis savo instinktais. Galbūt pedagogai nesilaiko Montessori sistemos principų, nes pastarieji jau yra „atgyvenę“ ir nebeatitinka šių laikų moderniajai „Z“ kartos poreikių. Todėl pedagogai matydami, kad Montessori sistemos metodai yra neveiksmingi, juos keičia kitais, moderniais metodais, kurių pagalba gerėja ugdymo procesas.

Organizuojant meninę veiklą, kaip ir bet kurią kitą veiklą, Montessori darželiuose būtinos tam tikros sąlygos. Montessori savo pedagoginėje sistemoje akcentuoja, kad viena iš būtinų sąlygų norint progresyvaus vaikų ugdymo – tai tinkamos aplinkos ir priemonių dermės sukūrimas. Montessori darželyje turi būti sukurta tokia aplinka, kuri vaiko „nedirgintų“ ir skatintų jo natūralią saviraišką. Siekdami atskleisti, ar Lietuvoje esančiuose Montessori darželiuose yra sudarytos visos reikalingos sąlygos meniniam ugdymui įgyvendinti, pedagogai turėjo įvertinti teiginius (žr. 7 lentelę).

7 lentelė

**Pedagogų nuomonė, apie sąlygas, kurios turėtų būti, organizuojant meninę veiklą
Montessori darželyje (N=34)**

Sąlygos	Sutinka	Nesutinka	Nežino
<i>Vaikas turi norėti užsiimti menine veikla</i>	29 (85%)	2 (6%)	3 (9%)
<i>Mokytojas turi būti pasiruošęs meninės veiklos organizavimui pagal ugdymo programą</i>	30 (88%)	0	4 (12%)
<i>Darželyje turi būti visos meninei veiklai reikalingos priemonės</i>	34 (100%)	0	0
<i>Darželyje, klasėje esantys daiktai turi skatinti vaiko vaizduotę</i>	30 (88%)	2 (6%)	2 (6%)
<i>Klasėje turi užtekti vietos visoms meninėms veikloms vykdyti.</i>	30 (88%)	3 (9%)	1 (3%)
<i>Kiekviena meninė veikla turi būti vykdoma jai skirtoje vietoje</i>	21 (62%)	8 (23%)	5 (15%)
<i>Vaikas turi turėti priemones, su kuriomis galėtų užsiimti menine veikla</i>	28 (82%)	5 (15 %)	1 (3%)
<i>Vaikas turi būti žingeidus ir aktyviai dalyvauti meninėje veikloje</i>	27 (79%)	2 (6%)	5 (15%)
<i>Klasėje turi būti daug vaizdžios informacijos, palengvinančios vaikų gebėjimą kūrybiškai mąstyti</i>	31 (91%)	0	3 (9%)
<i>Visos meninės veiklos priemonės turi turėti savo vietą, kad vaikui bet kada panorėjus, būtų galima užsiimti menine</i>	32 (94%)	1 (3%)	1 (3%)

veikla			
<i>Klasėje turi būti užtektinai vietos kiekvieno vaiko individualiai meninei veiklai</i>	27 (79%)	4 (12%)	3 (9%)
<i>Mokytojas negali kištis į vaikų kūrybinę, individualią, meninę veiklą</i>	23 (65%)	9 (26%)	2 (6%)
<i>Vaikas turi būti fiziškai sveikas (girdėti, matyti, valdyti kūną)</i>	9 (26%)	21 (62%)	4 (12%)
<i>Mokytojas turi būti šios srities profesionalas ir gebėti kūrybiškai mąstyti</i>	21 (62%)	9 (26%)	1 (3%)

Vidutiniškai 85 proc. pedagogų sutinka su teiginiais, kurie buvo suformuluoti pagal Montessori pedagoginės filosofijos koncepciją. Pedagogai mano, kad organizuojant meninę veiklą *vaikas turi norėti užsiimti menine veikla; mokytojas turi būti pasiruošęs meninės veiklos organizavimui pagal ugdymo programą; darželyje turi būti visos meninei veiklai reikalingos priemonės; klasėje turi užtekti vietos visoms meninėms veikloms vykdyti; kiekviena meninė veikla turi būti vykdoma jai skirtose vietose; vaikas turi turėti priemones, su kuriomis galėtų užsiimti menine veikla; klasėje turi būti daug vaizdžios informacijos, palengvinančios vaikų gebėjimą kūrybiškai mąstyti; visos meninės veiklos priemonės turi turėti savo vietą, kad vaikui bet kada panorėjus, būtų galima užsiimti menine veikla*. Pastebima, kad net 26 proc. pedagogų nesutinka, jog mokytojas negali kištis į vaiko individualią meninę veiklą, todėl tikėtina, kad ši dalis pedagogų Montessori darželiuose nurodinėja vaikams konkrečius veiksmus ar pan. Taip pat atkreipėme dėmesį, kad tiek pat procentų pedagogų (26 proc.) mano, jog meninės veiklos metu, pedagogas nebūtinai turi būti meninės srities specialistas. Galime teigti, kad ši dalis respondentų pritaria prieš tai minėto principo, jog vaikų ugdyme pedagogas yra nebūtinai. Reikia pastebėti, kad net 21 pedagogas mano, jog meniniame ugdyme gali dalyvauti ne tik protišcai ir fiziškai sveiki vaikai. Todėl tikėtina, kad Montessori darželius taip pat lanko, į ugdymo procesą integruojami ir vaikai, turintys psichofiziologinių sutrikimų. Apskritai, Montessori savo pedagoginę sistemą pradėjo kurti dirbdama su ypatingaisiais vaikais, turinčiais sveikatos sutrikimų. Mokslininkė savo pedagoginėje filosofijoje teigia, kad visi vaikai turi teisę į ugdymą, nesvarbu, ar jie neįgalūs, socialiai atskirti, palikti tėvų ar gabūs – visi turi teisę būti ugdomi.

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvoje esančiuose Montessori darželiuose meninės veiklos sąlygos nėra vienodos. Nors didžioji dalis pedagogų pritaria teiginiams, kuriuose įvardijamos Montessori darželiuose meninės veiklos organizavimui būtinos sąlygos, tačiau greičiausiai, dalis pedagogų ugdo vaikus aplinkoje, kuri nėra pritaikyta „Montessoriniam“ vaikų ugdymui.

Meninės veiklos metu vaikai patiria daug emocijų ir išgyvenimų. Pasak Montessori, vaikas tik per patirtį išmoksta vertinti ir suprasti savo gebėjimus bei mokytis iš klaidų. Savo požiūrį į tai,

kaip vaikas gali elgtis meninės veiklos metu, pedagogai atskleidė anketinio tyrimo metu (žr. 8 lentelę).

8 lentelė

Pedagogų požiūris į vaiko elgesio galimybes meninės veiklos metu (N=34)

Meninės veiklos metu vaikas...	Pritaria	Nepritaria	Nežino
<i>...gali neklausyti pedagogų nurodymų</i>	13 (38 %)	17 (50 %)	4 (12 %)
<i>... gali su kitais vaikais noriai veikti, net jei vykdoma veikla visiškai nedomina vaiko</i>	21 (62 %)	11 (32 %)	2 (6 %)
<i>...gali šūkauti, rėkauti, skleisti kitokius emocinius garsus veiklos metu, jei tai netrikdo kitų vaikų ir pedagogų</i>	23 (68 %)	11 (32 %)	0
<i>... gali esant tylos režimui užsiimti pašaline veikla</i>	22 (65 %)	12 (35 %)	0
<i>... gali bendradarbiauti su kitais vaikais, tarpusavyje dalintis patirtomis emocijomis</i>	33 (97 %)	1 (3%)	0
<i>... gali laisvai rinktis veiklą pagal savo individualius poreikius</i>	32 (94 %)	2 (6 %)	0
<i>... gali drąsiai klausti mokytojo</i>	34 (100 %)	0	0
<i>... gali laisvai išsakyti savo nuomonę</i>	34 (100 %)	0	0
<i>... gali sau norimu laiku rinktis individualią arba grupinę veiklą</i>	31 (91 %)	3 (9 %)	0
<i>... gali užsiimti veikla, atitinkančia jo vidinius poreikius</i>	33 (97 %)	1 (3 %)	0
<i>... gali drąsiai keisti, koreguoti žaidimų ar kitų užsiėmimų taisykles, sąlygas</i>	20 (59 %)	11 (32 %)	3 (9 %)
<i>... gali drąsiai pasisakyti pedagogui apie nesėkmes, prašyti pagalbos</i>	34 (100%)	0	0

Vidutiniškai 99 proc. pedagogų sutinka, kad vaikai *gali bendradarbiauti su kitais vaikais, tarpusavyje dalintis patirtomis emocijomis; gali drąsiai klausti mokytojo; gali laisvai išsakyti savo nuomonę; gali drąsiai pasisakyti pedagogui apie nesėkmes, prašyti pagalbos*. Taip pat net 94 proc. pedagogų pritaria teiginiams, kad vaikas gali sau norimu laiku rinktis jo vidinius poreikius atitinkančią veiklą. Pastebima, kad net 32 proc. pedagogų nesutinka, kad vaikas gali keisti, koreguoti žaidimų taisykles. Tikėtina, kad 32 proc. pedagogų nepavyksta sukurti vaikui aplinkos, kurioje jis jaustųsi laisvai, nevaržomai ir galėtų bet kada ir bet kur reikšti savo kūrybinius gebėjimus bei juos pritaikyti, keičiant tam tikrų veiklų taisykles. Susidaro nuomonė, kad šie pedagogai meninio ugdymo procese diktuoja, kaip jie turi elgtis, kokia veikla turi užsiimti tam tikru metu.

Montessori savo pedagoginėje sistemoje teigia, kad vaikas neturi slėpti, o pedagogas slopinti jo natūralių emocijų. Tačiau rezultatai parodo, kad net 11 pedagogų su tuo nesutinka ir mano, jog vaikas neturėtų meninės veiklos metu reikšti savo emocijų, t.y. šūkauti, rékauti ir kt., nors šie veiksmai ir netrikdo klasėje esančių kitų vaikų ar mokytojų. Taip pat pastebima, kad net 21 pedagogas mano, kad vaikas turi užsiimti su kita vaikais veikla, kuri vaikui yra neįdomi. Tai reiškia, kad dalis pedagogų meninę veiklą organizuoja grupėmis tam skirtu laiku ir visi vaikai veikia tą patį. Todėl akivaizdu, kad vaikui nėra sudarytos sąlygos laisvai, jo vidinius poreikius atitinkančiai veiklai pasirinkti. Net 17 pedagogų mano, kad vaikas vis tik turi klausyti pedagogų nurodymų. Apibendrinant rezultatus galima teigti, kad Lietuvoje esančiuose Montessori darželiuose meninis ugdymas ir, tikėtina, kad taip pat kitų sričių ugdymas, vykdomas pagal Montessori sistemos principus iš dalies, o vaikams ne visuose darželiuose ar net grupėse yra sudarytos sąlygos laisvai, individualiai, jo vidinius poreikius atitinkančiai meninei veiklai ir saviraiškai.

Siekiant atskleisti tėvų lūkesčius, kuriuos jie sieja su pedagogais, tėvų buvo paklausta apie vaiko elgesio galimybes meninės veiklos metu Montessori darželyje. Pastebėta, kad pedagogų ir tėvų nuomonės nesutampa (žr. 9 lentelę).

9 lentelė

Tėvų požiūris į vaiko elgesio galimybes meninės veiklos metu Montessori darželyje
(N=27)

Meninės veiklos metu darželyje vaikas...	Pritaria	Nepritaria	Nežino
<i>...gali drąsiai išsakyti savo nuomonę</i>	22 (81%)	1 (4%)	4 (15%)
<i>...gali laisvai rinktis jam patinkančią veiklą</i>	25 (93%)		2 (7%)
<i>...turi neišsiskirti iš kitų vaikų, kartu su visais dalyvauti bendroje, grupinėje veikloje</i>	14 (52%)	8 (30%)	5 (18%)
<i>...gali drąsiai reikšti savo emocijas</i>	17 (63%)	2 (7%)	8 (30%)
<i>...gali trukdyti pedagogų veiklai</i>	3 (11%)	23 (85%)	1 (4%)
<i>...gali dalintis įspūdžiais su kitais vaikais ir pedagogais</i>	26 (96%)		1 (4%)
<i>...gali pedagogui pasisakyti savo problemas</i>	25 (93%)	1 (4%)	1 (4%)
<i>...gali siūlyti, dalintis savo idėjomis</i>	23 (85%)	1 (4%)	3 (11%)
<i>...turi klausyti tik pedagogo nurodymų</i>	9 (33%)	11 (41%)	7 (26%)
<i>...gali neklausyti mokytojo nurodymų</i>	23 (85%)		4 (15%)

Vidutiniškai 90 proc. tėvų pritaria, kad meninės veiklos metu vaikas Montessori darželyje *gali drąsiai išsakyti savo nuomonę; laisvai rinktis jam patinkančią veiklą; gali dalintis įspūdžiais su kitais vaikais ir pedagogais; gali pedagogui pasisakyti savo problemas*. 30 proc. tėvų, atvirkščiai nei pedagogai (62 proc.), mano, kad vaikas *gali išsiskirti iš kitų vaikų ir užsiimti jam patinkančia*

veikla. Net 85 proc. tėvų pažymėjo, kad vaikas neprivalo klausyti pedagogų nurodymų, o tuo tarpu 50 proc. pedagogų (žr. 8 lentelė) nesutinka ir nepitaria šiam teiginiui. Taip pat respondentų nuomonių susipriešinimas pastebimas ir kalbant apie vaiko emocijų išsireiškimą. Dauguma (32 proc.) (žr. 8 lentelė) pedagogų nepitaria tam, kad vaikas gali reikšti savo emocijas šūkaudamas, rėkaudamas skleisdamas kitus emocinius garsus. 63 proc. tėvų mano, vaikas gali reikšti savo emocijas, nors 30 proc. ir nežino, ar taip galima elgtis. Galbūt pedagogai slopina vaikų emocijas ir prašo tėvų, kad jų vaikai užsiėmimų metu būtų ramūs ir netrukdytų kitiems, o galbūt vaikų emocinės išraiškos prieštariauja darželyje esančioms taisyklėms, kurias kuria patys pedagogai. Tikėtina, kad garsiniai vaikų išsireiškimai meninės veiklos ir kitų veiklų metu yra traktuojama kaip nedrausmingo elgesio padarinys. Tačiau pagal Montessori idėjas, darželiuose, taikančiuose jos pedagoginę sistemą, drausmės problemų neturėtų kilti.

Apibendrinant 9 lentelės duomenis, galima teigti, kad tėvų nuomonė ir požiūris į vaiko elgesio galimybes labiau atspindi Montessori sistemos filosofiją, negu pedagogų požiūris. Vaikas meninės veiklos metu patiria daug emocijų. Visi vaikai skirtingai jas išreiškia, todėl Montessori darželyje neturėtų būti taisyklių, kurios taikomos visiems vaikams. Taisyklės vaikus suvaržo ir padaro juos nedrausmingais. Pagal Montessori filosofiją, viskas turi vykti natūraliai, be jokio dirbtinio įsikišimo. Pasak mokslininkės, vaikas darželyje gali laisvai elgtis, suprasdamas savo elgesio pasekmes, t.y. vaikas turi laikytis Montessori sistemos principo, kad jo veiksmai nedarytų žalos aplinkai.

Drausmės problema šiandien yra plačiai nagrinėjama viso pasaulio pedagogų, metodininkų ar mokslininkų. Retas kuris pedagogas nėra susidūręs su šia problema. Montessori savo sistemoje apie vaikų drausmės ypatumus kalba labai atsargiai. Pasak jos, bet koks netinkamai panaudotas drausminimo būdas, gali sužaloti vaiką negrįžtamai. Mokslininkė teigia, kai vaikui yra suteikiama dvasinė, fizinė laisvė ir nėra įspraudžiamas į „rėmus“, jis instinktyviai pasineria į veiklą ir nekyla problemų su drausme (Montessori, 2000). 85 proc. apklausoje dalyvavusių Montessori darželių pedagogų teigia, kad su drausmės problemomis meninės veiklos metu yra susidūrę. Apklausos metu drausmės problemas Montessori darželiuose pedagogai apibūdino įrašydami savo variantus. Daugiausia drausmės problemų sukelia vaikų nesilaikymas darželyje esančių taisyklių arba per ilgai užsitęsusi veikla, kuri vaikams atsibodo ir nebeatrodo įdomi. Viena pedagogė pažymėjo, kad ypač dažnai susiduria su drausmės problemomis, nes darželį lanko specialiųjų poreikių vaikai, turintys dėmesio ar emocinių sutrikimų. Kaip dažnai pedagogai susiduria su drausmės problemomis meninės veiklos metu galime pamatyti 10 lentelėje.

Vaikų drausmės problemos dažnumas meninės veiklos metu (N=34)

Dažnai susiduria	23 (68 %)
Retai susiduria	6 (18%)
Nesusiduria	5 (14 %)

Rezultatai aiškiai parodo, kad daugiau nei pusė pedagogų Montessori darželiuose meninės veiklos metu susiduria su drausmės problemomis. Kai kurie respondentai papildomame laukelyje „kita“ įrašė savo variantus: *susiduriu dažnai, nes mūsų darželyje yra daug vaikų su specialiaisiais poreikiais; kartais dažnai susiduriu, visaip; retai, bet susiduriu; kartais*. Su drausmės problemomis nesusidūrė tik 14 proc. pedagogų. Tikėtina, kad su drausmės problemomis susiduria tie pedagogai, kurie dirba ne vien tik pagal Montessori sistemą ir metodus. Kaip teigia Montessori, drausmės problemų neiškyla, jei pedagogai teisingai supranta ir yra įsigilinę į jos pedagoginę sistemą. Kita priežastis taip pat gali būti, apskritai, šiuolaikiniams „Z“ kartos vaikams būdingi bruožai, tokie kaip *nepastovumas, sunkesnė dėmesio koncentracija, hyperaktyvumas* ir pan.

Montessori teigia, kad vaikai negali būti skatinami ir motyvuojami apdovanojimais, pagyrimais, bausmėmis. Jos nuomone, apdovanojimai, pagyrimai ir bausmės varžo, luošina vaikų sielas. Kad pedagogas susitvarkytų su drausme, turi ilgai ruoštis. Tai nėra vienos dienos darbas. Montessori buvo įsitikinusi, kad geriausiai vaikus drausmina jų pačių vidinius poreikius atitinkanti tvarka (Pocienė, 2010). 11 lentelėje pristatomi tiriamųjų Montessori darželių pedagogų siūlomi drausmės problemos sprendimo būdai. Kiekvienas respondentas galėjo pažymėti daugiau negu 1 atsakymo variantą. Pastebima, kad 1 iš 29 pedagogų vis tik naudoja dovanas kaip drausminimo būdą.

M. Montessori darželiuose dirbančių pedagogų drausmės palaikymo priemonės (N=34)

	Drausmės palaikymo priemonės	Priemonės taikančių pedagogų skaičius
1.	Skiria papildomas užduotis	20 (59 %)
2.	Sako pastabas žodžiu	17 (50 %)
3.	Atskiria nuo kitų vaikų į specialią drausmės vietą	18 (53 %)
4.	Gerai elgtis skatina dovanomis	1 (3 %)
5.	Kita:	10 (29 %)

Respondentai, anketose pateikdami savo atsakymus apie drausmės palaikymo būdus ir priežastis, papildomame laukelyje „kita“ įrašė ir savo atsakymų variantus. 29 proc. pedagogų

naudoja tokius drausminimo būdus: *taisyklių priminimas, veiklų kaitaliojimas, asmenišką pokalbį su vaiku, bandymas sudominti veikla, priemonės naudoja atsižvelgiant į situaciją*. Vaikų nedrausmingumo problemos įvairios. Pagrindinė problema – taisyklių nesilaikymas; nedrausmingas specialiųjų poreikių, dėmesio ar emocinių sutrikimų turinčių vaikų elgesys, būdingas ligos požymiams. Galima teigti, kad net tokioje ugdymo sistemoje, kurioje vaikai yra laisvi ir nevaržomi, yra neišvengiama drausmės problemų.

Kad sužinotumėme kaip Montessori darželyje yra vykdoma meninė veikla, būtina išsiaiškinti ir meninio ugdymo turinio ypatumus. Montessori pedagoginės sistemos meninio ugdymo turinyje nekreipiamas dėmesys vaiko vaizduotės lavinimui. Meninė veikla, kaip ir bet kuri kita, yra skirta bendriems vaiko įgūdžiams lavinti: judesių motorikai, smegenų veiklai, jauslų lavinimui, kalbos mokymuisi, būtiniausi savęs apsirūpinimo pratimai ir kt. Mums rūpi atskleisti pedagogų nuomonę apie tai, koks turi būti meninio ugdymo turinys Montessori darželyje (žr. 12 lentelę).

12 lentelė

Pedagogų nuomonė apie tai, koks turi būti meninio ugdymo turinys Montessori darželyje (N=34)

Meninio ugdymo turinys Montessori darželyje...	Sutinka	Nesutinka	Nežino
<i>...atitikti vaiko fiziologinius ir psichologinius poreikius, juos ugdyti</i>	33 (97%)	0	1 (3%)
<i>... lavinti bendravimo įgūdžius su bendraamžiais ir suaugusiais</i>	34 (100%)	0	0
<i>... skatinti vaikus domėtis pasauliu ir mūsų šalies kultūra</i>	34 (100%)	0	0
<i>... skatinti vaikų veiklą grupelėmis</i>	32 (94%)	1 (3%)	1 (3%)
<i>... sudaryti galimybes pačiam vaikui susikurti, keisti, pertvarkyti aplinką</i>	28 (82%)	2 (6%)	4 (12%)
<i>... sudaryti sąlygas savarankiškam vaikų darbui</i>	31 (91%)	2 (6%)	1 (3%)
<i>... sudaryti sąlygas žaisti su šiuolaikinio vaiko poreikius atitinkančiais žaislais</i>	20 (59%)	5 (15%)	9 (26%)
<i>... sudaryti sąlygas bendrauti su kitų Lietuvos ar užsienio miestų vaikais</i>	20 (59%)	6 (18%)	8 (23%)
<i>... skatinti kurti situacijas, kupinas nuotykių ir atradimų</i>	32 (94%)	0	2 (6%)
<i>... skatinti kurti situacijas, kurios skatintų vaikus spręsti problemas</i>	30 (88%)	1 (3%)	3 (9%)
<i>... skatinti kurti aplinką, kurioje vaikas galėtų išreikšti savo kūrybinius gebėjimus</i>	33 (97%)	0	1 (3%)
<i>... kiek galima mažiau naudoti šiuolaikinių technologijų, nuo kurių vaikai tampa priklausomi</i>	22 (65%)	6 (18%)	6 (18%)
<i>... kiek galima mažiau sukelti probleminių situacijų</i>	21 (62%)	7 (20%)	6 (18%)

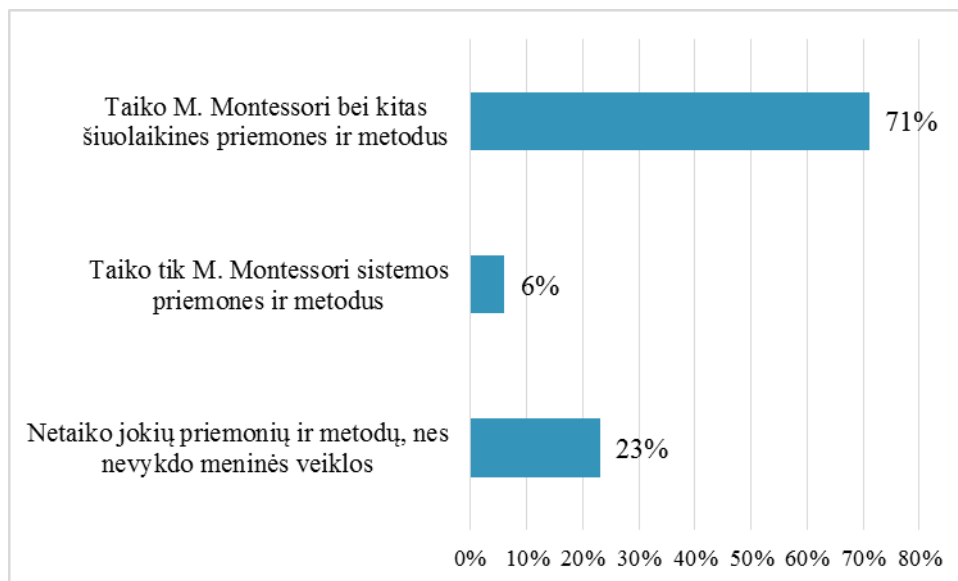
Vidutiniškai 94 proc. pedagogų sutinka, kad meninio ugdymo turinys Montessori darželyje turi atitikti vaiko fiziologinius ir psichologinius poreikius, juos ugdyti; lavinti bendravimo įgūdžius

su bendraamžiais ir suaugusiais; skatinti vaikus domėtis pasauliu ir mūsų šalies kultūra; skatinti vaikų veiklą grupelėmis; sudaryti galimybes pačiam vaikui susikurti, keisti, pertvarkyti aplinką; sudaryti sąlygas savarankiškam vaikų darbui; skatinti kurti situacijas, kupinas nuotykių ir atradimų; skatinti kurti situacijas, kurios skatintų vaikus spręsti problemas; skatinti kurti aplinką, kurioje vaikas galėtų išreikšti savo kūrybinius gebėjimus. Pastebima, kad taip pat nemaža dalis pedagogų – vid. 25 proc. – nesutinka arba abejoja, kad meninio ugdymo turinys turi *sudaryti sąlygas žaisti su šiuolaikinio vaiko poreikius atitinkančiais žaislais; sudaryti sąlygas bendrauti su kitų Lietuvos ar užsienio miestų vaikais.* Šie teiginiai buvo formuluojami pagal bendrąsias ikimokyklinio amžiaus ugdymo gaires ir metodines rekomendacijas. Galbūt šie pedagogai prieštaraujantys šiems teiginiams išvelgia šiuolaikinių technologijų neigiamą įtaką vaiko vystymuisi. Tikėtina, kad pedagogai nepritaria naujų šiuolaikinių metodų, rekomenduojamų švietimo ir mokslo ministerijos pedagoginėse rekomendacijose, taikymui ugdymo procese, nes nuosekliai vadovaujasi Montessori sistemos idėjomis arba filosofija.

Visgi didžioji dalis pedagogų mano, kad meninio ugdymo turinys, neturėtų prieštarauti vaiko asmeniniams poreikiams – bendrauti su užsienio šalių vaikais, naudoti šiuolaikines technologas, spręsti iškilusias problemas. Visa tai, pagal Montessori pedagogiką, vaikas turi išmokti darželyje, nes tai yra natūralūs, globalūs mūsų aplinkos reiškiniai, kuriuos vaikas turi suprasti. Todėl meninio ugdymo turinys turi skatinti natūralią vaiko saviraišką, saviugdą.

Ugdymo turinyje esančius tikslus ir uždavinius pedagogams padeda įgyvendinti tam tikros priemonės ir metodai. Respondentų buvo prašoma pasidalinti jų nuomone apie metodų ir priemonių taikymą meninės veiklos metu. Dauguma pedagogų 70,6 proc. meninės veiklos metu naudoja ne tik Montessori sistemos priemones bei metodus, bet ir šiuolaikines arba įprastas tradicines meninės veiklos priemones, tokias kaip *spalvotas smėlis, spalvotos gumos, magnetinė natų lenta, drobės, guašas, akvarelė, spalvoti pieštukai, kreidutės, barškučiai, muzikos instrumentai, flomasteriai, popierius, žirklys, „Lego“ konstruktoriai* ir pan. Meninės veiklos metu pedagogai taip pat taiko netradicines Montessori priemones ir metodus: *lazdeles – ritmui, kaladėles, muzikos įrašus – klausymui, aplinkos garsų klausymui ir atpažinimui, pojūčių lavinimo pratimus – smulkių daiktų atpažinimui, taiko skatinimo metodą, pokalbį „Minčių lietus“, „Pirštų mankštą“, trafaretus – karpymui, gamtos žaliavą – klijavimui, buityje esantys daiktus.* Reikia pastebėti, kad net 23,5 proc. pedagogų neatsakė į šį klausimą arba pažymėjo, kad nevykdo ar yra mažai susidūrę su menine veikla. Apskritai Montessori sistemos filosofijoje rašoma, kad veikla, nesvarbu ar tai meninė, ar kita veikla, darželyje yra neplanuojama. Taip pat mokslininkė teigia, kad vaiko ugdymo procese pedagogas (taip pat ir meno pedagogas) yra nebūtinai, jo vaidmuo – tik stebėti, padėti, patarti. Todėl, anketos buvo dalinamos ne tik meninio ugdymo pedagogams, bet ir kitiems Montessori

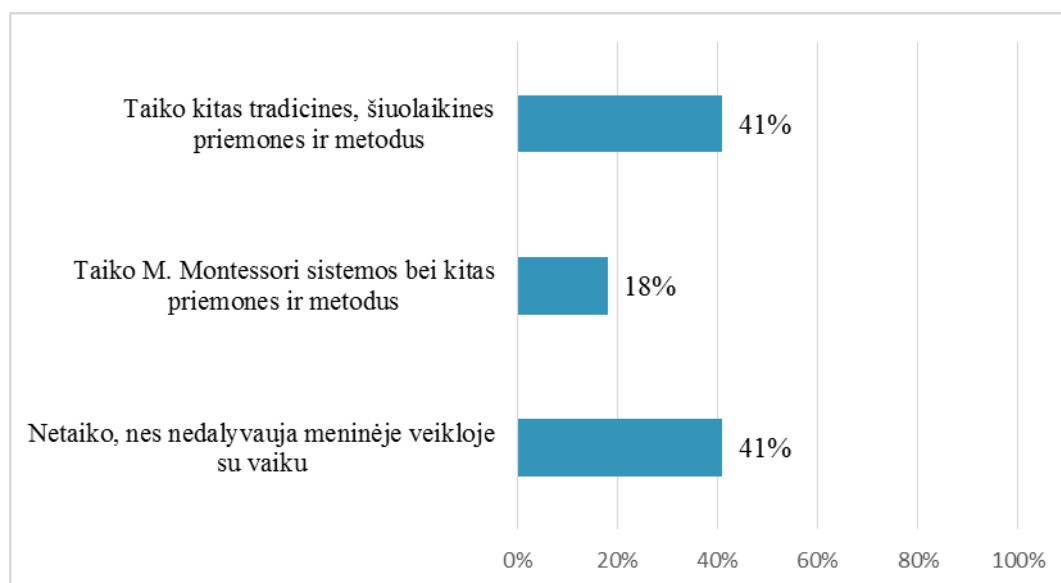
darželyje dirbantiems mokytojams. Pedagogų paskirstymas pagal taikomas priemones ir metodus meninės veiklos metu pateiktas 4 paveiksle.

4 pav. Pedagogų paskirstymas pagal priemonių ir metodų taikymą meninės veiklos metu Montessori darželiuose (N=34)

Apibendrinus rezultatus, galima teigti, kad tik 6 proc. pedagogų meninės veiklos metu dirba pagal Montessori pedagogiką. Montessori savo pedagoginėje sistemoje vaikų meniniam ugdymui neskiria dėmesio, o jos sukurtos meninės veiklos priemonės skirtos tik vaikų fiziologiniams, jausliniams pojūčiams lavinti, todėl pedagogai savo nuožiūra meninės veiklos metu taiko įvairius metodus ir priemones.

Kaip ir buvo minėta, Montessori sistema bus veiksminga tik tada, jei su vaiku bus dirbama ne tik darželyje, bet ir namuose, todėl šiuo aspektu buvo apklausti ir tėvai. Tyrimo rezultatai parodė, kad nemaža dalis tėvų visai nedalyvauja vaiko meninėje veikloje arba taiko kitas, šiuolaikines, modernias priemones, t. y. priemones, kurios „išaugo“ arba kurios nėra rekomenduojamos M. Montessori sistemoje. 5 paveiksle pateikiamas tėvų pasiskirstymas pagal metodų ir priemonių taikymą meninės veiklos namuose metu.

5 pav. Tėvų paskirstymas pagal priemonių ir metodų taikymą meninės veiklos namuose metu (N=27)

Tyrimo rezultatai rodo, jog dauguma tėvų meninės veiklos metu namuose taiko įvairius metodus ir priemones, o tarp jų ir Montessori. Apžvelgus rezultatus, pastebėta, kad net 11 tėvų iš vis nesidomi vaiko menine veikla namuose ir joje nedalyvauja. Deja, bet tik maža dalis tėvų meninės veiklos metu namuose taiko Montessori priemones ir metodus. Tikėtina, kad dauguma tėvų nedalyvauja vaiko meninėje veikloje, nes nemėgsta meninės veiklos arba neturi tam laiko. Apskritai, tėvų nedalyvavimo vaiko meninėje veikloje priežastys gali būti įvairios, pvz.: laiko stoka, vaikų laisvo mąstymo, savarankiškumo ugdymas ar pan.

Tyrimo metu, abiem respondentų grupėms reikėjo įvertinti teiginius, kodėl vaiko meninis ugdymas yra reikšmingas ir kokias vaiko savybes jis ugdo. Didžioji dalis teiginių buvo suformuluota remiantis M. Montessori meninio ugdymo koncepcija. Apklausoje nei vienas iš tėvų nepažymėjo, kad jų vaikui meninis ugdymas nėra reikšmingas, o daugiau nei pusė pedagogų pažymėjo, kad meninis ugdymas yra vienas iš svarbiausių ugdymo sričių. 24 tėvai sutinka su teiginiais, kad meninis ugdymas yra reikšmingas jų vaikui, nes: *skatina motorinių įgūdžių formavimąsi; formuoja individualią, unikalią asmenybę; plečia kalbos žodyną; skatina kūrybišką mąstymą; padeda lengviau rasti sprendimus probleminėse situacijose; formuoja dorovines savybes kaip pagarba, teisingumas, gėris, grožis, pasitikėjimas, religingumas ir kt.; skatina savarankiškumą; lavina bendravimo įgūdžius; skatina aktyvų gyvenimo būdą; gilina žinias apie pasaulį ir juos supančią aplinką; tenkina saviraiškos poreikį; formuoja teisingo elgesio ir moralės nuostatas; skatina protinį darbą; padeda pažinti savo šalies kultūrą; lavina prigimtinius gebėjimus, jusles*. 1 tėvelis neigia, kad meninis ugdymas plečia kalbos žodyną, nors šis aspektas Montessori sistemoje itin ryškus, kalbant apie muzikinę veiklą. Pasak Montessori, vaikai turi išmokti dainuoti tuo pačiu

principu kaip išmoko kalbėti (Jareckaitė, Jankuvienė, 2010). Dainavimas yra puiki priemonė plėsti vaiko žodyną, nes dainose apstu sąvokų, terminų, kurių vaikai dar nežino.

Analizuojant pedagogų požiūrį į meninės veiklos reikšmę vaiko gebėjimų raidai, pastebėta, kad dauguma pritaria teiginiams, kurie buvo sudaromi pagal Montessori meninio ugdymo koncepciją. 94 proc. pedagogų sutinka, kad muzikinė veikla *skatina padeda lengviau išmokti gimtąją kalbą; ugdo vaiko fiziologinius gebėjimus; lavina vaikų jautrumą garsui; skatina kurti mintyse vaizdinius ir juos perteikti žodžiu, garsu, judesiu; skatina fizinį vystymąsi*. Tačiau lygiai tiek pat, 94 proc. (32) pedagogų pritaria, kad muzikinė veikla *lavina intelektą; plečia sąvokų žodyną; skatina vaikus vertinti šalies etnokultūros paveldą; lavina vaikų muzikinius gebėjimus: intonaciją, ritmo pajautimą, muzikinės kalbos žodyną; skatina vaiko pasididžiavimą; formuoja bendravimo, kolektyvinio darbo suvokimą, atsakomybę ir savarankiškumą; formuoja vaiko estetinį suvokimą apie muziką*. Lygiai ta pati situacija ir su pedagogų požiūriu į kitų meninių veiklų svarbą. 88 proc. mano, kad choreografinė veikla, kaip rašoma literatūriniuose šaltiniuose apie M. Montessori pedagogiką, *plečia vaiko žinias apie savo kūno galimybes, padeda vaikui pažinti erdvę ir laiką, padeda vaiko fiziologiniam vystymuisi, bet taip pat padeda vaikui išreikšti savo mintis ir yra puiki vaiko saviraiškos priemonė*. 91 proc. pedagogų pritaria, kad vaizduojamieji menai, *lavina motorinius gebėjimus; padeda vaikams suvokti dydžio, spalvų, vietos, žmonių bruožų, daiktų dėsningumus; ugdo vaikų savarankiškumą; lavina vaikų fiziologines savybes*. Tačiau 94 proc. pedagogų pritaria ir nuomonei, kad vaizduojamieji menai *padeda vaikams išreikšti savo vidinę būseną, jausmus; ugdo vaikų estetinį skonį; atskleidžia vaikų individualias savybes ir kūrybinius gebėjimus bei skatina jų kūrybiškumą*. Analizuojant duomenis, ypač didelį dėmesį pritraukė pedagogų požiūris į vaidmeninės veiklos reikšmę vaikų meniniame ugdyme. Net 91 proc. pedagogų sutinka, jog vaidmeninė veikla *skatina išreikšti savo jausmus, perteikti kūrybinius gebėjimus; ugdo savarankiškumą, pasitikėjimą savimi; ugdo vaiko dvasiškumą; padeda vaikui atskleisti individualias, unikalias savybes; padeda pažinti sceninę kultūrą; plečia pasaulio ir aplinkos suvokimą; lavina vaikų teatrinis gebėjimus* ir pan. Taip pat net 71 proc. pedagogų neigia, kad vaidyba *iškreipia vaiko pasaulėvaizdį; sudaro galimybes vaikui negatyviai pritaikyti teatrinis gebėjimus, pvz.: meluoti ir taip pat gali iškreipti vaiko suvokimą apie realius reiškinius*. M. Montessori apie vaidmeninę veiklą savo sistemoje kalba priešingai. Mokslininkė nepripažįsta to, kas lavina vaiko vaizduotę: pasakų, kūrybos, vaizdinių žaidimų. Kurdama savo sistemą, ji laikėsi nuomonės, kad vaikas turi veikti natūraliai, spontaniškai, o ne apgaudinėti save ir kitus vaikus, užsiimant vaidmenine veikla. Todėl matome, kad M. Montessori darželius lankančių vaikų tėvai ir darželiuose dirbantys pedagogai a nepitaria šioms idėjoms, arba tiesiog jų nežino.

Šis ir kiti prieš tai išanalizuoti aspektai leidžia daryti išvadas, kad dauguma pedagogų iki galo nėra supratę M. Montessori pedagoginės filosofijos arba tik dalinai taiko jos metodus ir priemones.

Pastebima, kad Lietuvoje esančiuose Montessori darželiuose meninis ugdymas nėra vykdomas besąlygiškai laikantis M. Montessori sistemos principų. Meninio ugdymo metu pedagogai taiko ne tik Montessori sukurtas priemones ir metodus (muzikos ir kalbos klausymasis, ritminė gimnastika „Vaikščiojimas linija“, garsams atskirti – maži grybo formos varpeliai, judesių gimnastikos pratimai – judesių koordinacijai, karpymo, figūrėlių komponavimo, braižymo, piešimo pratimai – skirti vaiko smulkiosios motorikos lavinimui, rankos raumenims stiprinti, regai gerinti pan.), bet ir įprastas nealternatyviuose darželiuose naudojamas priemones ir metodus. Montessori sistemoje rašoma, kad meninėje veikloje pedagogas net nėra būtinas, tačiau tyrimo rezultatai rodo, kad muzikinė veikla organizuojama Montessori darželiuose įprastai, kaip ir visur – vaikai mokomi dainuoti, ritmuoti, groti įvairiais instrumentais. Vienas iš svarbiausių Montessori darželiuose vykdomos meninės veiklos skirtumų yra tas, kad yra naudojama ne tik įprastos meninės veiklos priemonės ir metodai, bet ir Montessori sukurta priemonių sistema.

IŠVADOS

1. Mokslininkė, pedagogė M. Montessori pedagoginę sistemą kūrė gilindamasi į žmogaus psichologiją, fiziologiją, dvasingumą bei į kiekvieno ugdytinio unikalumą ir originalumą. Jos pedagoginės idėjos tikslas – išugdyti laisvą, savarankišką žmogų, suvokiantį mokymosi reikšmę, gebantį rinktis prasmingus gyvenimo ir veiklos tikslus, pajėgų integruotis į visuomenę ir ją tobulinti, pasirengusį nuolatos mokytis, ugdyti savo gebėjimus. Sistema grįsta šiais principais: laivės ir drausmės, lygiateisiškumo, nesikišimo į vaiko veiklą, aplinkos saugojimo ir tausojimo, mokyklos ir šeimos vieningumo, klaidų kontrolės. M. Montessori pedagoginė sistema pasaulyje plačiai žinoma ir yra taikoma įvairių tipų vaikų įstaigose daugelyje šalių. Lietuvoje iš viso yra 83 Montessori grupės, 5 iš jų įstaigose dirbama vien tik M. Montessori metodu. Įstaigas lanko apie 1600 vaikų. Montessori įstaigų tinklas Lietuvoje apima šias apskritis: Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Telšių, Šiaulių, Alytaus, Marijampolės, Panevėžio, Tauragės, Utenos.
2. Montessori darželyje meniniam ugdymui neskiriama daug dėmesio kiek tradiciniame darželyje. Meninės veiklos yra vykdomos remiantis kitais tikslais. Montessori ugdymo, tame tarpe ir meninio, tikslas – padėti individui natūraliai plėtotis ir parengti jį gyventi tam tikroje aplinkoje, palengvinančioje natūralų psichologinį vaiko augimą. Meninės, kaip ir bet kurios kitos veiklos, lavina vaikų jausmus (regą, klausą, uoslę ir kt.), protinius, motorinius gebėjimus, socialinius įgūdžius, skatina atpažinti ir suvokti reiškinių skirtumus, dydžio ir svorio santykį. Montessori didaktinės priemonės, tame tarpe ir meninio ugdymo, skirtos psichofiziologiniam vaiko vystymuisi gerinti, pvz. maketai karpymui, spalvinimui, klijavimas skirti smulkiajai motorikai lavinti, ritminė gimnastika – pusiausvyros lavinimui, varpeliai – klausos lavinimui, garso įrašai – aplinkos garsų atpažinimui, grojimas pučiamaisiais instrumentais – taisyklingo kvėpavimo formavimui, dainavimas a cappella – klausos lavinimui ir pan.
3. Tyrimo duomenų analizė parodė, kad Montessori pedagogika šiandien yra besikeičianti, tobulėjanti. Montessori meninio ugdymo samprata kinta, meninės veiklos praturtinamos į šiuolaikinius vaikus orientuotais metodais ir priemonėmis. Pedagogai, dirbantys Montessori darželiuose, vadovaujami ne tik Montessori sistemos principais, bet ir bendraisiais ikimokyklinio ugdymo dokumentais. Pedagogo rolė Montessori darželiuose taip pat yra pakitusi. Pedagogas – ne tik patarėjas, stebėtojas, draugas, padėjėjas, kaip akcentuojama Montessori pedagogikoje, bet ir vadovas – organizuojantis vaikų veiklą, tame tarpe ir meninę. Tyrimo rezultatai atskleidžia, kad meninę veiklą tiriamuosiuose darželiuose vykdo specialusis meninio ugdymo pedagogas, o tai nesutampa su Montessori pedagoginėmis idėjomis. Daugelyje

darželių laikomasi Montessori pedagogikos idėjoms būdingo požiūrio į vaiką. Vaikas ugdymo proceso metu gali drąsiai kreiptis į pedagogą, nebijoti pasisakyti ir prašyti pagalbos, o meninės veiklos metu leidžia vaikams laisvai, pagal individualius poreikius rinktis menines veiklas.

4. Tyrimo rezultatai parodė, kad vaikų meninei raiškai yra sudarytos galimybės. Tačiau meninės veiklos vykdomos laikantis ne tik Montessori pedagoginių idėjų, bet ir atsižvelgiama į modernaus vaikų ugdymo rekomendacijas. Meniniam ugdymui Montessori darželiuose skiriama žymiai daugiau dėmesio, negu aprašoma pačioje Montessori pedagogikos koncepcijoje – vykdomos visos meninės veiklos kryptys (vaizduojamieji menai, muzika, choreografija/ ritminė gimnastika, vaidyba). Menines veiklas organizuoja specialieji meninio ugdymo pedagogai, kurie padeda vaikams įgyti ne tik svarbiausius jų būčiai gebėjimus, bet ir skatina vertinti meną, gėrėtis juo. Meninė veikla yra organizuojama grupėmis, pedagogui nurodant konkrečius veiksmus arba leidžiant vaikams laisvai rinktis veiklą. Meninės veiklos metu yra taikomi ne tik Montessori sukurti, bet ir šiuolaikiniai, vaikų poreikius atitinkantys, metodai ir priemonės, tokie, kaip spalvotas smėlis, elektriniai muzikos instrumentai, magnetinės natų lentos, stendai, spalvotos gumos, lego kaladėlės ir kt.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Bardžiukienė E. (1994). Vaikų ugdymas teatru. Vaikas ir vaidyba. *Vaikų ugdymas menine veikla*. Klaipėdos Universiteto ir miesto švietimo ir jaunimo skyriaus mokslinės – praktinės konferencijos medžiaga. Klaipėda: Klaipėdos Universitetas, p. 53.
2. Becker-Textor I. (2001). *Kūrybiškumas vaikų darželyje*. Vilnius: „Presvika“.
3. Bierontaitė I. (1994). Teatralizuotas žaidimas kaip vaiko meninio ugdymo priemonė. *Vaikų ugdymas menine veikla*. Klaipėdos Universiteto ir miesto švietimo ir jaunimo skyriaus mokslinės – praktinės konferencijos medžiaga. Klaipėda: Klaipėdos Universitetas, p. 57.
4. Blasius J. (2009). *Aš jau moku pats!* Praktinių įgūdžių pratimai pagal Mariją Montesori. Vilnius: UAB „Logotipas“.
5. Bražienė N. (2009). Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas, taikant pedagoginės meno terapijos metodus. *Pasaulis vaikui: ugdymo realijos ir perspektyvos*. II dalis. Pranešimai. Vilnius: VPU leidykla, p. 5-19.
6. Bukantaitė D. (2000). Kaip nustatyti M. Montessori metodo efektyvumą. *M. Montessori idėjų svarba amžių sankirtoje*. Straipsnių rinkinys. Kaunas: „Naujasis LANKAS“, p. 46-56.
7. Campbell Don G. (2005). *Mocarto muzikos poveikis vaikams*. Kaunas: Kalendorius.
8. Canfield Fisher D. (1992). *Montesoriška motina*. Vilnius: Pozicija.
9. Coughlin P. A., Hansen K. A., Heller D., Kaufmann R. K., Stolberg J. R., Walsh K. B. (2000). *Į vaiką orientuotų grupių kūrimas*. Knyga auklėtojiui. Step by step – gera pradžia 3-6 m. Vilnius: UAB Lietus.
10. Dodge D.T., Colker L.J., Heroman C. (2007). *Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas*. Vilnius: „Presvika“.
11. Einon D. (2006). *Ankstyvasis ugdymas: praktiniai patarimai tėvams, kaip lavinti vaiko mokymosi įgūdžius nuo gimimo iki šešerių metų*. Vilnius: UAB Egmont Lietuva.
12. Gage N.L., Berliner D.C. (1994). *Pedagoginė psichologija*. Vilnius: Alma littera.
13. Gasparkaitė V. (2000). M. Montessori filosofijos samprata. *M. Montessori idėjų svarba amžių sankirtoje*. Straipsnių rinkinys. Kaunas: Naujasis lankas, p. 12–18.
14. Gasparkaitė V. (2002). *M. Montessori sistemos realizavimas Lietuvoje*. Vilniaus pedagoginis universitetas Ikimokyklinės pedagogikos katedra Įteikta 2002 m. balandžio mėn. Straipsnis. [interaktyvus], [žiūrėta 2016-03-21]. Prieiga per internetą: <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2002~1367156905341/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>.
15. Gevorgianienė V. (2015). Šiuolaikinis vaikas: koks jis? Psl.3. *Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomencijos*. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Sudarė grupė

- rengėjų, grupės vadovė prof. Monkevičienė O. [Interaktyvus], [žiūrėta 2016-12-27]. Prieiga per internetą: <<https://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/knyga%20-%20rekomendacijos.pdf>>.
16. Gražienė V. (1993). Dailė. *Ikimokyklinio ugdymo gairės*. Programa pedagogams ir tėvams. Vilnius: Leidybos centro Poligrafinių paslaugų įmonė, p. 123.
 17. Gumbytė – Mačiulskienė J. (2005). Meninio ugdymo įtaka asmenybės brandai. Mokslinė monografija. Marijampolė: UAB „TeleSATpresa“.
 18. Hans-Georg G. (1997). *Grožio aktualumas : menas, kaip žaidimas, simbolis ir šventė*. Vilnius: Baltos lankos.
 19. Hille K., Evanschitzky P., Bauer A. (2015). *3-6 metų vaiko raida : psichologijos pagrindai ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdytojams*. Vilnius : Tyto alba.
 20. Jankauskienė M. (2000). Montessori filosofijos poveikis vaiko asmenybei. *M. Montessori idėjų svarba amžių sankirtoje*. Straipsnių rinkinys. Kaunas: Naujasis lankas, p. 19-24.
 21. Jareckaitė S. (2007). *Šiuolaikinio muzikinio ugdymo sistemos*. Klaipėda. [Interaktyvus], [žiūrėta 2016-05-26]. Prieiga per internetą: <http://projektas-muzika.lmta.lt/media/seminarai/Kursotezes_Jareckaite.ppt>.
 22. Jareckaitė S., Rimkutė – Jankuvienė S. (2010). *Šiuolaikinio muzikinio ugdymo sistemos*. Klaipėda: Klaipėdos Universiteto leidykla.
 23. Jaudzemaitė E. (2000). M. Montessori idėjos švietimo reformavimo laikotarpiu. *M. Montessori idėjų svarba amžių sankirtoje*. Straipsnių rinkinys. Kaunas: Naujasis lankas, p. 37-41.
 24. Jautakytė R. (2009). *Ankstyvasis vaikų muzikinis ugdymas*. Klaipėda: Klaipėdos Universitetas.
 25. Juodaitytė A. (2007). *Ikimokyklinio ugdymo sisteminė kaita Europos Bendrijos ir pokomunistinėse šalyse*. [Interaktyvus], [žiūrėta 2016-12-27]. Prieiga per internetą: <<http://www.zurnalai.vu.lt/acta-paedagogica-vilnensia/article/viewFile/9523/7347>>.
 26. Jurgilevičienė Z., Pažėrienė G. (2009). Meninio ugdymo įtaka ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumui. *Pasaulis vaikui: ugdymo realijos ir perspektyvos*. II dalis. Pranešimai. Vilnius: VPU leidykla, p. 49-59.
 27. Kievišas J. (2007). *Meninis ugdymas švietimo institucijoje (I)*. Vilnius: UAB CIKLONAS.
 28. Kievišas J., Gaučaitė R. (2000). *Vaiko veikla meninio ugdymo procese*. Šiauliai: VšĮ ŠU leidykla.
 29. Lapė P. (2002). Apie meno mokymą. *Meno pažinimas: mokytojas – mokinys*. I dalis I-IV klasėms. Straipsnių rinkinys. Vilnius: UAB Baltos lankos, p.14.
 30. Lehtonen K., Juvonen A., Ruismaki H. (2014, Nr. 21). Septyni požiūriai į menus ir meninį ugdymą. *Kūrybos erdvės*. Mokslo darbų žurnalas. Šiauliai. BKM leidykla, p. 52-74.

31. Monkevičius A. (2004). *Dėl Montessori pedagogikos Lietuvoje sampratos*. Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas. [Interaktyvus], [žiūrėta 2016-12-29]. Prieiga per internetą:
<http://www.smm.lt/uploads/documents/papildomas_meniu1/ugdymas/netradicinis_ugdymas/Montessori%20samprata.pdf>.
32. Monkevičius A. (2004). *Dėl Montessori pedagogikos Lietuvoje sampratos*. Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas. [Interaktyvus], [žiūrėta 2016-05-31]. Prieiga per internetą: <<https://mail.google.com/mail/u/0/#sent/154fdf443e129925?projector=1>>.
33. Monkevičius A. (2004). *Dėl Montessori pedagogikos Lietuvoje sampratos. Montessori pedagogikos Lietuvoje samprata. Bendrosios nuostatos*. [interaktyvus], [žiūrėta 2016-12-27]. Prieiga per internetą:
<http://www.smm.lt/uploads/documents/papildomas_meniu1/ugdymas/netradicinis_ugdymas/Montessori%20samprata.pdf>.
34. Montessori M. (1912). *The montessori method. Scientific pedagogy as applied to child education in "The children's houses" with additions and revisions*. Iš italų kalbos vertė Anne E. George. Įvadą parašė profesorius Henry W. Holmes. Of Harvard University: Frederick A. Stokes company. [Interaktyvus], [žiūrėta 2016-12-27]. Prieiga per internetą:
<http://playpen.meraka.csir.co.za/~acdc/education/Dr_Anvind_Gupa/Learners_Library_7_March_2007/Resources/books/montessori.pdf>.
35. Montessori M. (1992). *Mokslinės pedagogikos pagrindas*. Kaunas: Šviesa.
36. Montessori M. (2000). *Vaikystės paslaptis*. Kaunas: Šviesa.
37. Musneckienė B. (2000). M. Montessori idėjų sklaida Šiauliuose. *M. Montessori idėjų svarba amžių sankirtoje*. Straipsnių rinkinys. Kaunas: Naujasis lankas, p. 82-88.
38. Petruolytė A. (2001). *Kūrybiškumo ugdymas mokant*. Vilnius: „Presvika“.
39. Pitamic M. (2010). *Žaidimai vaikams nuo 1 iki 3 metų*. Vilnius: Alma litera.
40. Pocienė J. S. (2010). *Ikimokyklinis ugdymas, raida, pedagoginės sistemos*. Klaipėda: Klaipėdos Universiteto leidykla.
41. Ramanauskienė J. (2014). *Maria Montessori – iškili asmenybė, sukūrusi naują vaikų ugdymo metodą*. Straipsnis iš žurnalo „Ji“. [Interaktyvus], [žiūrėta 2016-12-27]. Prieiga per internetą: <<http://www.15min.lt/ji24/straipsnis/laisvalaikis/maria-montessori-iskili-asmenybe-sukurus-nauja-vaiku-ugdymo-metoda-566-463204>>.
42. Rastenienė D. (2001). *Lietuvos liaudies kultūros centrai 60*. Specialus „Liaudies kultūros“ žurnalo leidinys. Vilnius: UAB Sapnų sala. [interaktyvus], [žiūrėta 2017-01-10]. Prieiga per internetą:
<http://lnkc.lt/get_file.phpfile=azJCb24yclFtOUdXbFpsZ210S1puMnFqbWNTWFpNT1dZdEJwb0>

dTVWFjeVZuMnlxYVpESjBKV2NucHhteWNwaFpxU2ExWmxrbGFLVjFtYVZsSiUyQlh6Sk9V
YnBacXlaallscDNJblppVnlKOWpubTNFbTVqSFIXTE9hV0tZb0pYQ3hKZHBvR3JOeWNUtG81
aGdsZDNMbVdpaG1jMlptc09sWXBDVm1XdWNacyUyRkhsbXhzY1pLV204aGl4bDlsMXAIMk
JYYUo1dm5NeWhrNTZTekpLV1pHbGtrNVdlYVp4dzFack5tS09XWDJYV3g1ZGhubW1jekhDY
Q==>.

43. Sajienė L. (1997). M. Montessori pedagogikos esmė. *Montessorinio ugdymo vieta švietimo sistemoje*. Konferencijos straipsnių rinkinys. Kaunas: UAB „Judex“, p. 17-19.
44. Sapranavičienė A. (1994). Vaiko dvasinio pasaulio ir kūrybinės veiklos ryšys. *Vaikų ugdymas menine veikla*. Klaipėdos Universiteto ir miesto švietimo ir jaunimo skyriaus mokslinės – praktinės konferencijos medžiaga. Klaipėda: Klaipėdos Universitetas, p. 32.
45. Skorupskienė V. (1997). M. Montessori metodo vieta švietimo reformoje. *Montessorinio ugdymo vieta švietimo sistemoje*. Konferencijos straipsnių rinkinys. Kauna: UAB „Judex“, p. 21.
46. Stankevičienė K. (2002). *Vaikų kūrybiškumas F. Frėbelio, M. Montessori ir R. Šteinerio pedagoginėse sistemose*. Mokymo priemonė ikimokyklinio ir pradinio ugdymo specialybių studentams. Vilnius: VPU leidykla.
47. Stankevičienė K. (2002). *Vaikų kūrybiškumas F. Frėbelio, M. Montesori ir R. Šteinerio pedagoginėse sistemose*. Vilnius: Vilniaus Pedagoginis Universitetas.
48. Sudarė grupė rengėjų, grupės vadovė prof. Monkevičienė O. (2014). *Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas*. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. [Interaktyvus], [žiūrėta 2017-01-09]. Prieiga per internetą:<http://www.smm.lt/uploads/documents/Pedagogams/ikimok_pasiekimu_aprasas.pdf>.
49. Sudarė grupė rengėjų, grupės vadovė prof. Monkevičienė O. (2015). *Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomencijos*. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. [Interaktyvus], [žiūrėta 2016-12-27]. Prieiga per internetą:<<https://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/knyga%20-%20rekomendacijos.pdf>>.
50. Tijūnienė O. (1997). M. Montessori pedagoginių pažiūrų aktualumas šiandien. *Montessorinio ugdymo vieta švietimo sistemoje*. Konferencijos straipsnių rinkinys. Kaunas:UAB „Judex“, p. 4-11.
51. Tijūnienė O. (2000). Drausmė M. Montessori įstaigose. Jos esmė, prasmė, ugdymas. *M. Montessori idėjų svarba amžių sankirtoje*. Straipsnių rinkinys. Kaunas: Naujasis lankas, p. 25-31.
52. Timinskaja T. (2005). *Marijos Montessori Metodas*. [interaktyvus], [žiūrėta 2016-12-27]. Prieiga per internetą: <<http://viduje.puikiai.lt/sirijus/?p=1116>>.
53. Velička E. (1993). Muzika. *Ikimokyklinio ugdymo gairės: programa pedagogams ir tėvams*. Vilnius: Leidybos centras, p. 129-149.

54. Virbašienė S., Čyžienė V. (2000). Vaizduotės lavinimas M. Montessori pedagoginėje sistemoje. *M. Montessori idėjų svarba amžių sankirtoje*. Straipsnių rinkinys. Kaunas: Naujasis lankas, p. 69-73.
55. Vitkutė L. (1994). Meninių gebėjimų įtaka vaiko kalbos vystymuisi. *Vaikų ugdymas menine veikla*. Klaipėdos Universiteto ir miesto švietimo ir jaunimo skyriaus mokslinės – praktinės konferencijos medžiaga. Klaipėda: Klaipėdos Universitetas, p. 43.
56. Williams, Nancy, Keith, Rebecca (2000). *Democracy and Montessori Education*. [Interaktyvus], [žiūrėta 2016-12-27]. Prieiga per internetą:
<<http://web.a.ebscohost.com/ehost/detail/detail?sid=58a26439-1c2b-4f79-83d7-70ae6b484a8%40sessionmgr4006&vid=22&hid=4107&bdata=JnNpdGU9ZWwhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#AN=3361960&db=a9h>>.
57. Žarienė A. (1994). Berniukų ir mergaičių piešinių skirtumai. *Vaikų ugdymas menine veikla*. Klaipėdos Universiteto ir miesto švietimo ir jaunimo skyriaus mokslinės – praktinės konferencijos medžiaga. Klaipėda: Klaipėdos Universitetas, p. 40.

PRIEDAI

Gerb. Tėveliai,

esu Šiaulių Universiteto, muzikos specialybės IV kurso studentė Vytautė Sakalauskaitė. Atlieku tyrimą ir šios anketos pagalba siekiu išsiaiškinti Jūsų požiūrį į vaiko meninės raiškos galimybes tradiciniame ir alternatyviame darželyje. Šioje anketoje nėra nei teisingų nei neteisingų atsakymų, Jūsų nuomonė yra svarbi ir reikšminga. Todėl drąsiai atsakykite, o jei kuris nors klausimas Jus palietė labiau, nebijokite rašyti tai, ką galvojate. Jūsų asmeninė nuomonė nebus viešinama, anketa yra anoniminė, todėl tyrimo rezultatai bus pateikiami apibendrinti.

Lytis: ☐ Vyras ☐ Moteris

Jūsų amžius:

(Irašykite)

Miestas kuriame gyvenate:

(Irašykite)

Kiek vaikų auginate?

(Irašykite)

Kiek Jūsų vaikų šiuo metu lanko darželį?

(Irašykite)

Kokio amžiaus Jūsų vaikai pradėjo lankyti darželį? X pažymėkite tinkantį variantą.

☐ 1,5 metų

☐ 2 metų

☐ 3 metų

☐ Kita:

(Irašykite)

1. Kaip manote kur geriau ugdyti savo vaikus?

☐ Vaiko namuose patiems tėvams

☐ Vaiko namuose auklei

☐ Darželyje

☐ Darželyje ir namuose

☐ Kita (įrašykite)

2. Kas lėmė, kad pasirinkote būtent tą darželį, kuriame mokosi Jūsų vaikas? X pažymėkite visus Jums tinkančius atsakymus.

☐ Draugų nuomonė

☐ Informacija internete

☐ Mano tėvų nuomonė

☐ Išskirtinis, netradicinis meninis ugdymas

☐ Darželyje esanti ikimokyklinio ugdymo sistema

☐ Išskirtinis, netradicinis ugdymo turinys darželyje

☐ Pažįstami darželio darbuotojai

.....

☐ Vaiko raidos specialistai

☐ Patogi namų geografinė padėtis

☐ Pedagogų rekomendacijos

☐ Graži darželio aplinka

☐ Darželio pedagogų reputacija

☐ Patirtis su vyresniu vaiku

☐ Kita (įrašykite)

3. Kas suteikė informacijos apie pasirinktą darželį? X Pažymėkite visus Jums tinkančius variantus.

☐ Internetas

☐ Draugai

☐ Tėvai, kurių vaikai lanko šį darželį

☐ Darželio darbuotojai

☐ Kita (įrašykite).....

4. Norėtumėme sužinoti Jūsų nuomonę apie ikimokyklinio ugdymo svarbą. X pažymėkite atsakymus.

	Ikimokyklinis ugdymas ...	Visiškai sutinku	Sutinku	Nežinau	Nesutinku	Visiškai nesutinku
1.	... padeda vaiko fiziologiniam vystymuisi					
2.	... padeda vaiko psichologiniam vystymuisi					
3.	... ugdo žmogiškąsias vertybes (supratimas, teisingumas, darbštumas, tolerancija, pagarba, atjauta ir kt.)					
4.	... ugdo vaikų kūrybiškumą					
5.	... lavina socialinius įgūdžius (bendravimo, bendradarbiavimo, problemų sprendimo ir kt.)					
6.	... ugdo savarankiškumo ir atsakomybės jausmą					
7.	... padeda atsiskleisti vaiko individualiems gebėjimams					
8.	... skatina domėtis pasauliu, jį tyrinėti, atrasti nauja					
9.	... sukuria sąlygas vaiko natūraliai saviraiškai					
10.	... iškreipia vaiko pasaulėvaizdį					
11.	... sukuria sąlygas dažnesniam vaiko susirgimui					
12.	... skatina neetišką kalbos žodyno plėtrą					
13.	... atveria galimybes patyčioms, smurtui					
14.	... sukuria saugią aplinką					

5. Norėtumėme sužinoti Jūsų nuomonę apie pedagogo savybes ir kompetencijas dirbant darželyje. X pažymėkite atsakymus.

	Darželyje pedagogas...	Visada	Dažnai	Nežinau	Retai	Niekada
1.	... turi būti tolerantiškas					
2.	... turi mokėti sudominti vaikus					
3.	... gali leisti vaikams elgtis taip, kaip jie nori					
4.	... turi vaikams padėti, patarti, būti paslaugus ir bendraujanti vaikui suprantama kalba					
5.	... turi griežtai laikytis ugdymo planų, siekti juose esančių tikslų					
6.	... gali vaikus bausti už nedrausmingą elgesį					
7.	... turi domėtis naujais metodais ir priemonėmis bei taikyti juos ugdymo procese					
8.	... turi gebėti prvesti bet kokią veiklą (nuo mokymo rašyti, skaityti, skaičiuoti iki mokymo muzikuoti ir pan.)					
9.	... turi būti etiško elgesio pavyzdys vaikams					
10.	... gali nurodinėti vaikams					
11.	... neturi kištis į vaiko asmenines ir šeimos problemas					
12.	... turi būti punktualus ir nevėluoti į užsiėmimus					
13.	... turi išmanyti ikimokyklinio amžiaus vaikų psichofiziologines savybes					
14.	... turi būti įgijęs pedagogo kvalifikaciją					

	Darželyje pedagogas...	Visada	Dažnai	Nežinau	Retai	Niekada
15.	... turi būti tvarkingas ir laikytis higienos reikalavimų					
16.	... turi mėgti pedagoginį darbą ir mylėti vaikus					
17.	... gali dirbti pedagogu neturėdamas ikimokyklinio ugdymo kvalifikacijos					

6. Norėtumėme sužinoti Jūsų nuomonę apie vaiko elgesio galimybes darželyje. X pažymėkite atsakymus.

	Darželyje vaikas...	Visada	Dažnai	Nežinau	Retai	Niekada
1.	... gali drąsiai išsakyti savo nuomonę					
2.	... gali pašiepti kitus vaikus, jei jam tai atrodo reikalinga					
3.	... gali laisvai rinktis jam patinkančią veiklą					
4.	... turi neišsiskirti iš kitų vaikų, kartu su visais dalyvauti bendroje, grupinėje veikloje					
5.	... gali drąsiai reikšti savo emocijas					
6.	... gali trukdyti pedagogų veiklai					
7.	... gali dalintis įspūdžiais su kitais vaikais ir pedagogais					
8.	... gali pedagogui pasisakyti savo problemas					
9.	... gali siūlyti, dalintis savo idėjomis					
10.	... turi klausyti tik pedagogo nurodymų					
11.	... turi kuo mažiau klausinėti pedagogo ir netrukdyti jo darbo					
12.	... turi išsakyti savo nusiskundimus blogu kitų vaikų elgesiu					
13.	... gali neklausyti mokytojo nurodymų					

7. Norėtumėme sužinoti Jūsų nuomonę apie tėvų dalyvavimą darželio ugdymo ir neformalioje veikloje. X pažymėkite atsakymus.

	Darželyje tėvai...	Visada	Dažnai	Nežinau	Retai	Niekada
1.	... turi bendrauti, bendradarbiauti su darželio pedagogais ir kitais darbuotojais					
2.	... turi noriai su vaikais dalyvauti netradicinėje veikloje (šventės, pažintinės ekskursijos, iškylos ir pan.)					
3.	... turi visada laiku atvežti ir pasiimti savo vaiką (us) iš darželio					
4.	... turi siūlyti idėjas gerinančias vaikų ugdymo procesą					
5.	... turi papildomai rūpintis vaikų ugdymu namuose arba tęsti pedagogo veiklą namuose.					
6.	... turi drąsiai išsakyti savo nusiskundimus pedagogų darbu					
7.	... turi pranešti pedagogui apie vaiko išskirtines psichofiziologines savybes					
8.	... turi domėtis vaiko veikla ir pasiekimais					

	Darželyje tėvai...	Visada	Dažnai	Nežinau	Retai	Niekada
9.	... turi rūpintis vaiko sveikata, neleisti sergančio į darželį					
10.	... turi nesmurtauti prieš savo ir kitų vaikus					

8. Kokios veiklos darželyje, Jūsų nuomone, vaikui yra svarbios ir reikalingos? X pažymėkite atsakymus.

	Veikla	Labai svarbi	Svarbi	Nežinau	Nesvarbi	Visiškai nesvarbi
1.	Žaidimai					
2.	Dainavimas					
3.	Šokis					
4.	Vaidyba					
5.	Skaičiavimas					
6.	Skaitymas					
7.	Rašymas					
8.	Lipdymas					
9.	Karpymas					
10.	Konstravimas					
11.	Namų ruošą (kambarių, daiktų tvarkymas, valymas)					
12.	Mankšta					
13.	Bėgiojimas					
14.	Loginės užduotys					
15.	Bendravimas su draugais pertraukėlių metu					
16.	Augalų priežiūra					
17.	Gamtos pažinimo pamokėlės					
18.	Lietuvių ir užsienio kalbos pamokėlės					
19.	Šalies kultūros pažinimo pamokėlės ir netradicinė veikla (išvyka į muziejus, pažintinės kelionės)					

9. Kokios veiklos sritys labiausiai sekasi Jūsų vaikui? X pažymėkite Jums tinkančius variantus.

- Meninė (šokis, muzika, vaidyba, dailė, vaizduojamieji menai, literatūra ir kt.)
- Humanitarinė (kalbos mokymas (sis), istorija ir kt.)
- Socialinė (žmogaus pažinimas, bendravimas, aplinkos ir įvykių suvokimas ir kt.)
- Gamtos mokslai (įvairūs žmogaus anatomijos pastebėjimai, atradimai; žmogaus suvokimas biologine prasme; augalų priežiūros gebėjimai; įvairių dėsnių suvokimas (daiktų dydžio, svorio skirtumai ir pan.))
- Kita (įrašykite).....

(Įrašykite)

10. Kokia veikla namuose Jūsų vaikas dažniausiai užsiima, ar Jūs dalyvaujate kartu su vaiku toje veikloje? Atsakymą įrašykite.

.....

.....

11. Kokia veikla namuose Jūsų vaikui sukelia teigiamas, o kokia neigiamas emocijas? X pažymėkite atsakymus.

	Veikla	Teigiamos emocijos	Neigiamos emocijos
1.	Dainavimas		
2.	Gimnastika (šokis, lankstymasis ir pan.)		
3.	Skaičiavimas		
4.	Skaitymas		

	Veikla	Teigiamos emocijos	Neigiamos emocijos
5.	Piešimas		
6.	Rašymas		
7.	Sportas (bėgiojimas, kamuolio spardymas, plaukimas)		
8.	Žaidimai (lauko – slėpynės ir kt., stalo – kortos, alies, monopolis, puzzle ir kt., vaidmeniniai – žaidimai su lėlėmis ir kitais daiktais, personažų vaidinimas ir kt.)		
9.	Namų ruošą (kambario tvarkymas, valymas, šlavimas, indų plovimas ir kt.)		
10.	Augalų priežiūra		
11.	Kalbos mokymasis		
12.	Lipdymas		
13.	Karpymas		
14.	Klijavimas		
15.	Konstravimas		

12. Kaip manote, ar meninis ugdymas reikšmingas Jūsų vaikui (ams)?

- ☐ Taip
 ☐ Ne
 ☐ Nežinau
 ☐ Kita (įrašykite)

13. Įvertinkite teiginius.

	Meninis ugdymas mano vaikui reikšmingas, nes...	Visiškai sutinku	Sutinku	Nežinau	Nesutinku	Visiškai nesutinku
1.	...skatina motorinių įgūdžių formavimąsi					
1.	... formuoja individualią, unikalią asmenybę					
3.	... plečią kalbos žodyną					
4.	... skatina kūrybišką mąstymą					
5.	... padeda lengviau rasti sprendimus probleminėse situacijose					
6.	... formuoja dorovines savybes kaip pagarbą, teisingumą, geris, grožis, pasitikėjimas, religingumas ir kt.					
7.	... skatina savarankiškumą					
8.	... lavina bendravimo įgūdžius					
9.	... skatina aktyvų gyvenimo būdą					
10.	... gilina žinias apie pasaulį ir juos supančią aplinką					
11.	... tenkina saviraiškos poreikį					
12.	... formuoja teisingo elgesio ir moralės nuostatas.					
13.	... skatina protinį darbą					
14.	... padeda pažinti savo šalies kultūrą					
15.	... lavina prigimtinius gebėjimus, jusles (klausa, rega, uoslė, lytėjimą, temperatūros skirtumus, dydžio suvokimą ir kt.)					

14. Ar taikote priemones ir metodus meninės veiklos metu namuose? X pažymėkite atsakymą.

- ☐ Taip
 ☐ Ne
 ☐ Kita (įrašykite)

15. Kokius metodus ir priemones naudojate meninės veiklos metu namuose? Į klausimą atsakyti reikia, jeigu 13 klausime pažymėjote atsakymą „Taip“.

.....

.....

16. Ar žinote kokius metodus ir priemones pedagogai taiko meninės veiklos metu Jūsų vaiko darželyje? Jei žinote, parašykite kokius?

.....

.....

.....

17. Kokie Jūsų lūkesčiai iš ikimokyklinio ugdymo įstaigų? Atsakymą įrašykite.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Dėkoju už Jūsų atsakymus ir skirtą laiką!

Gerb. Respondente,

esu Šiaulių Universiteto, muzikos specialybės IV kurso studentė. Atlieku tyrimą ir šios anketos pagalba siekiu išsiaiškinti Jūsų požiūrį į vaiko meninės raiškos galimybes tradiciniame ir alternatyviame darželyje. Šioje anketoje nėra nei teisingų nei neteisingų atsakymų, Jūsų nuomonė yra svarbi ir reikšminga. Todėl drąsiai atsakykite, o jei kuris nors klausimas Jus palietė labiau, nebijokite rašyti tai, ką galvojate. Jūsų asmeninė nuomonė nebus viešinama, anketa yra anoniminė, todėl tyrimo rezultatai bus pateikiami apibendrinti.

Jūsų lytis: ☐ Vyras ☐ Moteris

Jūsų amžius (įrašykite)

Jūsų išsilavinimas: ☐ Aukštasis universitetinis
☐ Aukštasis neuniversitetinis
☐ Aukštesnysis
☐ Kita (įrašykite)

Kiek metų dirbate su ikimokyklinio amžiaus vaikais? (Įrašykite)

1. Ar veikla grupėje skirstoma pagal vaikų amžių? X pažymėkite Jums tinkantį atsakymą.

☐ Taip ☐ Ne ☐ Kita (įrašykite).....

2. Grupės, su kuriomis Jūs dirbate sudaro:

☐ Vienodo amžiaus vaikai
☐ Įvairaus amžiaus vaikai
☐ Kita (įrašykite).....

3. Pagal kokią ugdymo programą dirbate darželyje? (Atsakymą įrašykite)

.....

4. Įvertinkite savo žinias apie alternatyvius ugdymo metodus. X pažymėkite Jums tinkančius variantus.

	Sistema	Esu susipažinęs	Žinau išsamiai	Dirbu su šia metodika	Nežinau
1.	M. Montessori ikimokyklinio ugdymo sistema				
2.	Valdorfo ikimokyklinio ugdymo sistema				
3.	Suzuki ikimokyklinio ugdymo sistema				

5. Koku būdu įgijote pagal alternatyvaus ugdymo programą darželyje kompetencijas darbui su vaikais? Klausimą praleiskite jei nesate susidūrusi (ęs) su netradiciniu ugdymu darželyje.

.....

6. Norėtumėme sužinoti Jūsų nuomonę apie ikimokyklinį ugdymą. X pažymėkite Jums tinkančius variantus.

	Ikimokyklinis ugdymas...	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nežinau	Sutinku	Visiškai Sutinku
1.	... yra skirtas visiems ikimokyklinio amžiaus vaikams.					
2.	... yra nepakankamas itin gabiems vaikams.					
3.	... padeda vaikui įgyti socialines kompetencijas (bendravimas, savarankiškumas, mokėjimo mokytis ir kt.)					
4.	... lemia tolimesnę vaiko gebėjimų raidą.					
5.	... netinkamas socialiai atskirtoms, pvz. neįgaliųjų, grupėms.					
6.	... skirtas kūrybiškiems vaikams.					
7.	... padeda išugdyti unikalią, individualią asmenybę.					
8.	... sukuria sąlygas vaikams tenkinti prigimtinius poreikius.					
9.	... sukuria sąlygas mokytojams ir tėvams bendradarbiauti, kartu spręsti iškilusias problemas.					
10.	... skirsto vaikus į socialines grupes, kurios menkina, pažeidžia jų savivertę.					
11.	... sukuria sąlygas tėvams dalyvauti bendroje veikloje su vaikais.					
12.	... neprivalo tėvams teikti informacijos apie vaiko pažangą.					

7. Ikimokyklinio ugdymo procese pedagogas yra (pažymėkite visus, Jūsų nuomone, teisingus variantus):

- ☐ patarėjas
- ☐ draugas
- ☐ padėjėjas
- ☐ vadovas
- ☐ autoritetas
- ☐ kita (įrašykite)

8. Kokios veiklos sritys, Jūsų nuomone, labiausiai skatina vaikų kūrybiškumą? X pažymėkite du Jums labiausiai tinkančius variantus.

- ☐ Meninė (muzika, šokis, vaidyba, vaizduojamieji (piešimas, tapymas, lipdymas, karpymas, konstravimas ir kt.), literatūra (pasakos, eilėraščiai) ir pan.)
- ☐ Humanitarinė (kalbų mokymas, religijos mokymas)
- ☐ Socialinė (mokymas pažinti žmogaus atsiradimą ir buvimą mus supančioje aplinkoje; bendravimo įgūdžių mokymas; žaidimai)
- ☐ Gamtos mokslų (biologija, chemija, fizika)
- ☐ Kita (įrašykite).....

9. Kokias menines veiklas integruojate dirbdama (s) su vaikais darželyje? (Daug galimų variantų)

- ☐ Muzika
- ☐ Vaizduojamieji menai
- ☐ Choreografija
- ☐ Vaidyba/teatras
- ☐ Kita (įrašykite).....

10. Kaip darželyje organizuojama meninė veikla?

- ☐ Meninė veikla vaikai užsiima grupėmis, tam skirtu laiku
- ☐ Meninės veiklos metu kiekvienas vaikas individualiai gali rinktis meninės veiklos kryptį ir veiklą
- ☐ Kita (įrašykite)

11. Norėtumėme sužinoti Jūsų nuomonę apie meninio ugdymo turinio kokybę. X pažymėkite Jums tinkančius variantus.

	Meninio ugdymo turinys turi...	Tikrai ne	Ne	Nežinau	Taip	Tikrai taip
1.	... atitikti vaiko fiziologinius ir psichologinius poreikius, juos ugdyti.					
2.	... lavinti bendravimo įgūdžius su bendraamžiais ir suaugusiais.					
3.	... skatinti vaikus domėtis pasauliu ir mūsų šalies kultūra.					
4.	... skatinti vaikų veiklą grupelėmis.					
	... sudaryti galimybes pačiam vaikui susikurti, keisti, pertvarkyti aplinką.					
5.	... sudaryti sąlygas savarankiškam vaikų darbui.					
6.	... sudaryti sąlygas žaisti su šiuolaikinio vaiko poreikius atitinkančiais žaislais.					
7.	... sudaryti sąlygas bendrauti su kitų Lietuvos ar užsienio miestų vaikais.					
8.	... skatinti kurti situacijas, kupinas nuotykių ir atradimų.					
9.	... skatinti kurti situacijas, kurios skatintų vaikus spręsti problemas.					
10.	... skatinti kurti aplinką, kurioje vaikas galėtų išreikšti savo kūrybinius gebėjimus.					
11.	... kiek galima mažiau naudoti šiuolaikinių technologijų, nuo kurių vaikai tampa priklausomi.					
12.	... kiek galima mažiau sukelti probleminių situacijų.					
13.	... būti sudarytas iš įvairių sričių mokomųjų dalykų.					

12. Norėtumėme sužinoti Jūsų požiūrį į tai, kaip vaikas turi elgtis meninės veiklos metu darželyje. X pažymėkite Jums tinkančius variantus.

	Meninės veiklos metu vaikas...	Visada	Dažnai	Nežinau	Retai	Niekada
1.	... turi klausyti pedagogo nurodymų.					
2.	... turi kartu su kitais vaikais noriai veikti, net jei vykdoma veikla visiškai nedomina vaiko.					
3.	... turi nešūkauti ir nerėkauti bei neskleisti kitokių emocinių garsų veiklos metu, kurie trikdytų kitus vaikus ir pedagogus.					
4.	... turi laikytis tylos režimo veiklos metu ir neužsiiminėti pašaline veikla.					
5.	... gali bendradarbiauti su kitais vaikais, tarpusavyje dalintis patirtomis emocijomis.					
6.	... gali laisvai rinktis veiklą, pagal jo individualius poreikius.					
7.	... gali drąsiai klausti mokytojo.					
8.	... gali laisvai išsakyti savo nuomonę.					
9.	... gali laisvai rinktis individualią arba grupinę veiklą.					
10.	... gali užsiimti veikla, atitinkančia jo vidinius poreikius.					
11.	... gali drąsiai keisti, koreguoti žaidimų ar kitų užsiėmimų taisykles/sąlygas.					
12.	... gali drąsiai pasisakyti pedagogui apie nesėkmes					

13. Ar meninės veiklos metu darželyje susiduriate su vaikų drausmės problemomis?

- ☐ Taip
- ☐ Ne
- ☐ Kita (įrašykite)

14. Kaip dažnai darželyje susiduriate su vaikų drausmės problemomis meninės veiklos metu?

- ☐ Kasdien
- ☐ Kartą per savaitę
- ☐ Kartą per mėnesį
- ☐ Nesusiduriu
- ☐ Kita (įrašykite)

15. Kokių priemonių, Jūsų nuomone, reikėtų imtis susidūrus su nedrausmingais vaikais?

(Daug galimų variantų)

- ☐ Skirti papildomų užduočių
- ☐ Sakyti pastabą žodžiu
- ☐ Atskirti nuo kitų vaikų (speciali, atskirta drausmės vieta, pvz.: drausmės kampas, kėdė, sostas ar pan.)
- ☐ Liepti eiti miegoti
- ☐ Gerai elgtis skatinti dovanomis
- ☐ Kita (įrašykite)

16. Kokios sąlygos turi būti sudarytos norint vykdyti meninę veiklą darželyje? X pažymėkite Jums tinkančius variantus.

	Teiginys	Visada	Dažnai	Nežinau	Retai	Niekada
1.	Vaikas turi norėti užsiimti menine veikla.					
2.	Mokytojas turi būti pasiruošęs meninės veiklos organizavimui pagal ugdymo programą.					
3.	Darželyje turi būti visos meninei veiklai reikalingos priemonės.					
4.	Darželyje, klasėje esantys daiktai turi skatinti vaiko vaizduotę.					
5.	Klasėje turi užtekti vietos visoms meninėms veiklos vykdyti.					
6.	Kiekviena meninė veikla turi būti vykdoma jai skirtoje vietoje.					
7.	Vaikas turi turėti priemones, su kuriomis galėtų užsiimti menine veikla.					
8.	Vaikas turi būti žingeidus ir aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.					
9.	Klasėje turi būti daug vaizdžios informacijos, palengvinančios vaikų gebėjimą kūrybiškai mąstyti.					
10.	Visos meninės veiklos priemonės turi turėti savo vietą, kad vaikui bet kada panorėjus, būtų galima užsiimti menine veikla.					
11.	Klasėje turi būti užtektinai vietos kiekvieno vaiko individualiai meninei veiklai.					
12.	Mokytojas negali kištis į vaikų individualią, kūrybinę, meninę veiklą.					
13.	Vaikas turi būti fiziškai sveikas (girdėti, matyti, valdyti kūną).					
14.	Mokytojas turi būti šios srities profesionalas ir gebėti kūrybiškai mąstyti.					

17. Kokias metodus ir priemones taikote meninės veiklos metu? Atsakymą įrašykite.

.....

.....

.....

.....

18. Norėtumėme sužinoti, kokias vaiko asmenines savybes, Jūsų nuomone, ugdo muzikinė veikla darželyje? X pažymėkite Jums tinkančius atsakymus.

	Muzika...	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nežinau	Sutinku	Visiškai sutinku
1.	... skatina vaiko pasididžiavimą – iššaukia šokio judesius, kurie vaizduoja džiaugsmą.					
2.	... lavina intelektą, plečia sąvokų žodyną.					
3.	...skatina vaikus vertinti šalies etnokultūros paveldą.					
4.	...lavina vaikų muzikinius gebėjimus: intonaciją, ritmo pajautimą, muzikinės kalbos žodyną.					
5.	... padeda lengviau išmokti gimtąją kalbą.					
6.	...ugdo vaiko fiziologinius gebėjimus, pvz.: grojimas pučiamaisiais instrumentais sužadina vaiko raumenų judesius.					
7.	... lavina vaikų jautrumą garsui.					
8.	... skatina kurti mintyse vaizdinius ir juos perteikti žodžiu, garsu, judesiu.					
9.	... skatina fizinį vystymąsi.					
10.	... formuoja bendravimo, kolektyvinio darbo suvokimą, atsakomybę ir savarankiškumą					
11.	... formuoja vaiko estetinį suvokimą apie muziką.					

19. Norėtumėme sužinoti, kokias vaiko asmenines savybes, Jūsų nuomone, ugdo vaidmeninė/teatrinė veikla darželyje? X pažymėkite Jums tinkančius atsakymus.

	Vaidyba...	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nežinau	Sutinku	Visiškai sutinku
1.	... skatina išreikšti savo jausmus, perteikti kūrybinius gebėjimus.					
2.	... ugdo savarankiškumą, pasitikėjimą savimi.					
3.	...ugdo vaiko dvasiškumą.					
4.	... padeda vaikui atskleisti individualias, unikalias savybes.					
5.	... padeda pažinti sceninę kultūrą.					
6.	... skatina vaiko raumenų veiklą.					
7.	... iškreipia vaiko pasaulėvaizdį.					
8.	... plečia pasaulio ir aplinkos suvokimą.					
9.	...lavina vaikų teatrinis gebėjimus.					

	Vaidyba...	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nežinau	Sutinku	Visiškai sutinku
10.	... sudaro galimybes vaikui negatyviai pri- taikyti teatrinis gebėjimus, pvz.: meluoti.					
11.	... gali iškreipti vaiko suvokimą apie realius reiškinius.					

20. Norėtumėme sužinoti, kokias vaiko asmenines savybes, Jūsų nuomone, ugdo choreografinė/šokių veikla darželyje? X pažymėkite Jums tinkančius atsakymus.

	Šokis...	Visiškai nesutinku	Nesutin- ku	Nežinau	Sutinku	Visiškai sutinku
1.	... padeda vaikui išreikšti savo mintis.					
2.	... plečia vaiko žinias apie savo kūno gali- mybes.					
3.	... padeda vaikui pažinti erdvę ir laiką.					
4.	... vaiko saviraiškos priemonė.					
5.	... padeda vaiko fiziologiniam vystymuisi.					
6.	... plečia vaiko žinias apie šokio kultūrą.					
7.	... plečia terminų žodyną.					
8.	... skatina fizinį aktyvumą.					
9.	... plečia suvokimą apie sveiką gyvenseną.					
10.	... formuoja netaisyklingą laikyseną.					
11.	... sukuria sąlygas nepatogiai vaiko savijau- tai.					

21. Norėtumėme sužinoti, kokias vaiko asmenines savybes ugdo vaizduojamųjų menų veikla darželyje? X pažymėkite Jums tinkančius atsakymus.

	Vaizduojamieji menai, tokie kaip...	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nežinau	Sutinku	Visiškai sutinku
1.	... piešimas lavina motorinius gebėjimus.					
2.	... tapymas, lipdymas, kompozicijų kūrimas padeda vaikams išreikšti savo vidinę būse- ną, jausmus.					
3.	... piešimo, lipdymo, karpymo, spalvinimo, modeliavimo ir kt. veikla, padeda vaikams suvokti įvairius dėsningumus – dydį, spal- vas, vietą, žmonių bruožus, daiktų poży- mius.					
4.	... piešimas, tapymas, lipdymas, lankstymas ir kt. ugdo vaikų estetinį skonį.					
5.	... plečia vaikų žodyną.					

	Vaizduojamieji menai, tokie kaip...	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nežinau	Sutinku	Visiškai sutinku
6.	... ugdo vaikų savarankiškumą.					
7.	... atskleidžia vaikų individualias savybes ir kūrybinius gebėjimus.					
8.	... lavina vaikų fiziologines savybes.					
9.	... skatina vaikų kūrybiškumą.					

Dėkoju už Jūsų atsakymus ir skirtą laiką!